KÄRLEKENS VÄSEN

(THE LETTERS OF KEMPTON-WACE)

AV

JACK LONDON

BEMYNDIGAD ÖVERSÄTTNING

AV *ERNST LUNQUIST*

»Och blott om kärlek skola nu vi tala.»

Dantes andra sonnett

============

STOCKHOLM

A.-B. BOHLIN & Co.

STOCKHOLM

1 9 1 8

VICTOR PETTERSONS BOKINDUSTRIAKTIEBOLAG

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna utgåva av *Kärlekens Väsen (The Kempton-Wace Letters, 1903)*, författad av **Jack London** (1876-1916) och **Anna Strunsky Walling** (1879-1964) och översatt 1918 av **Ernst Lundquist** (1851-1938), har digitaliserats den 8 januari 2009 från California Universitetsbibliotek av Internet Archive och anpassats för Projekt Runeberg den 23 maj 2012 av Ralph E.

Läs mer om dessa brev och de engelska texten på hemsidan **The World of Jack London** eller på **Internet Archive**!

Med *Kärlekens Väsen* är *Solguld* sammanbunden.

 Boken kan läsas såsom en uppslagen bok i färg på Internet Archive.

I.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen's Road 3 A, Chelsea, S. W.

14 augusti 19—.

I går skrev jag efter konstens regler och. speciellt med anledning av dagens betydelse, mera som en konventionell lycklig far än som en man som tror på undret och lever för det. I går sparade jag mig. Jag omfamnade dig, glad över vad som inträffat och med stolt respekt för att du nu blivit fullfärdig man. Men i dag ger jag mig själv fria tyglar i översvallande glädje; jag kan inte slita mina tankar från det skedda och jag sväller av stolthet över din fullkomning, snarare som en mor — som din mor — antagligen skulle ha gjort.

Men varför skrev du inte förr? Den stora händelsen var ju egentligen inte det ögonblick, då du fick ja på ditt frieri, utan då du upptäckte att du var förälskad. Det var din ödestimme. Då var lyckönskningarnas stund, när kallelsen först ljöd, när kommandot kom din själ att lystra och marschen mot ett nytt öde började. Det är alltid viktigare att älska än att älskas. Jag önskar det förunnats mig att vara hos dig, då din ande plötsligt erfor ett behov att hängiva sig utan tvekan eller återvändo, då ditt jag smälte och du med glädje uppbjöd hela din styrka till att prisa och

5tjäna den kvinna som svävade uppe i blåa rymder. Du har känt henne länge, och du måste ha tillhört henne länge, och ändå har jag aldrig hört ett ord om henne och om din kärlek. Det var inte snällt av dig att tiga.

Barbara talade i går om dina stora anspråk, och vi kommo överens om att din kärlek måste vara en lyckans triumf, ty du hör inte till dem som föra sig själva bakom ljuset. Du väljer strängt och söker tränga in till kärnan av det du uppställt som ditt mål, likt alla rigorister som också äro hedonister. Då vi så pass mycket känna till ditt temperaments kosmos, kunna vi lyckönska dig så mycket oförbehållsammare. Å, Herbert, vet du av att din vårstämning även har smittat mig och att jag, då jag lämnade Barbara, begav mig utom stadens hank och stör, ut i det gröna, lyckligare än någonsin, tyckte jag. Vet du av, att därför att du älskar en kvinna och hon älskar dig och du, min käre gosse, har kommit under inflytande av vissa naturkrafter, så är jag lycklig och känner mig nära min andel av odödlighet på jorden långt mera än genom mina böcker, långt mera.

Jag önskar jag kunde fly från England och komma till dig. Skulle jag ha ett grand mindre av dig än förr, om vi vore tillsammans nu? Skulle din vänskap förtorka, därför att din lycka blommar för frodigt? Nå, än sedan? Hennes vinst kan inte bli min förlust. Ett kan jag alltid göra obehindrat, fritt och med full rätt, och det är att säga till Ellens son: »Gud vare

med dig!» och lägga Hester Stebbins hand i hans och önska dem lycka till soluppgången, till dagens härlighet!

Alltid din hängivne far Dane Kempton.

II.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien.

3 september 19—.

Här är jag nu igen i min gamla bostad efter den vanliga eftermiddagspromenaden över fälten och upp i höjden, upp till de gamla rummen, de gamla böckerna och den gamla utsikten. Du stackars dimin-svepta Dane Kempton, om du ändå kunnat sitta och hänga tillsammans med mig på fönsterbrädet för en timme sedan och sett dagsljuset glida ut genom Gol-den Gate och mörkret smyga sig över Berkeleybergen österifrån! Varför stannar du längre i London? Vi växa ifrån varandra, tycks det — du med ditt mira-kelbesjungande och jag med min glada vetenskap.

Poesi och ekonomi! Ack, hur kunde jag slippa ifrån dig, Dane, då du hade ett sådant välde över min själ och mitt sinne? Järtecknen voro lovande. Jag skulle också bli sångare, men se, nu tjänar jag vetenskapen. Hela min barndom var sång, tack vare dig, och även min far var sångare på sitt eget vackra sätt. Det är en glädje för mig att höra dig jämföra honom med Waring. — »Vad blev det av Waring?» Han var Waring. Jag kan endast tänka på honom som på en frånvarande.

7Gwynne säger, att jag nästan är poet ibland — du vet, Gwynne, Arthur Gwynne, som har flyttat hit till mig. »Om inte din odrägliga vetenskap vore», tillägger han alltid, och för att riktigt sätta honom i eld och lågor tillskriver jag det en brist i min tidiga uppfostran. Jag vet att han anser, att jag aldrig har uppskattat dig till ditt halva värde ens och inte heller gör det nu. Om du påminner dig, så berömde du hans verser en gång. Det berömmet gömmer han bland sina käraste minnesskatter. Stackars gamle käre, snälle Gwynne, öm, känslig, blyg, med en serafs ansikte och en ungmös hjärta. Aldrig har det funnits ett par så omaka kamrater. J ag håller av honom sådan han är. Och han står ut med mig för din skull, det är min tysta tanke. Han längtar att få träffa dig — han kände dig väl genom min far — och vi tala ofta om dig. Du kan vara säker på att jag vid varje tillfälle rycker glorian av dig ocli rullar tunnband med den. Lita på att du blir ganska oartigt behandlad.

Så jag pladdrar. Min penna är ostyrig efter den långa vilan, och mina tankar äro ännu virriga tack vare det framgångsrika frieriets feber. Och för resten . . . hur skall jag uttrycka mig? Ditt brev — bägges edra brev — hade en sådan älsklig värme att jag inte vet vad jag skall svara. Jag känner mig underlägsen, oförmögen. Det är nästan som om ni begärde något av mig som jag inte äger. Ack, ni poeter! Det ser ut som om er förtjusning över min förlovning vore större än min egen. Så som jag nu är stämd, är det ni som äro unga och som älska, och jag som har levat och är gammal.

8Ja, jag skall gifta mig. Jag tvivlar inte på, att en million män och kvinnor säga detsamma i detta ögonblick. Vedhuggare och vattenbärare, prinsar och potentater, blyga ungmör och fräcka slynor, alla säga: »Jag skall gifta mig.» Betrakta alla det som en kris i sitt liv? Nej. Äktenskapet är i själva verket världens gång. Biologiskt sett är det en institution som är nödvändig för släktets fortplantning. Varför skulle det vara en kris? Denna million män och kvinnor skola gifta sig, och världen går sin gilla gång som förut. Skaka omkring dem huller om buller, och världen går sin gilla gång ändå.

För en månad sedan föreföll det mig verkligen som en kris. Det skrev jag till dig. Det tycktes mig som ett störande element i min livsuppgift. Man kan inte med jämnmod motse något som tycks vilja totalt riva upp hela ens kära lilla levnadssystem. Men det såg bara så ut; jag saknade överblick, det var alltsammans. Som jag nu ser det, går allting bra ihop och kommer att fungera förträffligt, det är jag säker på.

Som du vet hade jag ännu två år kvar till min doktorsgrad. Det har jag ännu. Som du ser, sitter jag nu i min gamla bostad igen, är inne i den gamla slentrianen och knogar med det gamla plugget. Ingenting är förändrat. Jämte mina egna studier har jag åtagit mig en extralärarebefattning i nationalekonomi. Det är en viktig kurs, en anspråksfull plats. Jag vet inte hur de någonsin kommo att anförtro den åt mig eller hur jag kunde vara nog fräck att åta mig den — sådan brukar jag ju annars inte vara. Men nu är det uppgjort. Hester är en förståndig flicka.

Förordnandet kommer att bli långvarigt. Jag skall

• 9

Kärlekens väsen 2.fortsätta mina studier så som det varit planerat. Om två år, då jag blir doktor i nationalekonomi (och kandidat till åtskilligt annat), skall jag också bli äkta man. Mitt giftermål och den eventuellt därmed följande smekmånaden inträffa samtidigt med sommarferierna. Ej ens där finns något störande element. Å, vi äro mycket praktiska, Hester och jag. Och vi äro båda tillräckligt energiska att självständigt bestämma över vårt liv.

Det påminner mig om att du ännu inte har gjort mig några frågor om henne. Först och främst vill jag slå dig med häpnad: även hon ägnar sig åt vetenskapen. Det var under min ograduerade tid vi gjorde bekantskap, och innan en halvtimme gått voro vi inbegripna i en trevlig dispyt om Weissmann och neo-darwinismen. Jag låg i Berkeley

på den tiden som tvärsäker junior, och hon, långt mognare än recentio-rer bruka vara, låg vid Stanford och kom till universitetet med mera bildning än genomsnittsstudenterna ha, då de gå ut därifrån.

Vidare — och här öppnar du famnen mot henne — är hon poet. Hon är i högsta grad poet, det måste man alltid komma ihåg. Hon är enligt min åsikt så mycket större poet i detta gryende tjugonde århundrade, som hon är vetenskapskvinna — inte trots detta, som många skulle vilja påstå. Hur skall jag beskriva henne? Kanske som en George Eliot uppblandad med en Elizabeth Barrett, med en nyans av Huxley och en liten tillsats av Keats. Jag kan säga att hon är litet av allt detta, men på samma gång något annat och olika. Det är en viss klarhet över henne, en glöd eller glans som nästan är latinsk eller orientalisk eller kanske keltisk. Ja, keltisk, så måste det vara. Men

10hon har också något av den myndige normanden och den envise anglosaxaren. Hennes livlighet och vackra dristighet tyglas och balanseras så att säga av en viss konservatism, som ger stadga åt hennes syften och energi åt hennes fulländade formgivning. Hon är orädd och vidsynt, men ser inte förbi målet. Anglosaxaren brottas med kelten, och normanden tvingar sin kamrat att göra vad den ene ej skulle ha en tanke på att göra och vad den andre drömt om, och mer än så, men aldrig gjort. Förstår du mig? Hennes mest framträdande behag är visst hennes fullkomliga jämvikt, hennes utsökta lagom.

På det hela taget är hon en högst underbar kvinna, det kan du lita på. Och denna beskrivning är ändå helt indirekt. Ehuru hon ej har givit ut något och är ofantligt blyg, skall jag sända dig några av hennes alster. I dem skall du finna och lära känna henne. Hon väntar på att hennes röst skall bli starkare, och sjunger dämpat ännu så länge. Men hennes sång kommer varken att bli obetydlig eller medelmåttig. Hon är . . . nåja, hon är Hester. Om två år gifta vi oss. Om två år, Dane. Då kommer du säkert att vara med.

Ännu en sak: det var en viss underton i ditt brev som jag inte kunde undgå att lägga märke till. Ett grand mindre av mig än förr? Jag vänder mig om och ser på ditt ansikte — Warings målning, du minns, hans fantasi över dig under de gyllene dagar, då jag stod på livets brant och du visade mig världens härlighet och vilka vägar min fot skulle gå för att komma dit. Jag vänder mig om och ser, ser och undrar. Ett grand mindre av mig, av dig? Poesi och ekonomi! Vems är felet? Herbert.

III.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, 30 september 19—

Det är för att du inte vet vad du gör som jag inte kan förlåta dig. Om du visste att ditt brev med dess förteckning över fördelar och anordningar måste såra mig lika mycket som det (låt oss hoppas det) narrades på dig och den kvinna du älskar, skulle jag förlåta hur kränkande det var för oss alla och tillskriva dess opassande brist på värme din naturliga förbehållsam-het eller det vemod som griper hjärtat, då glädjen varit för stormande. Men det är något som säger mig, att du inte har en aning om den köld som dina ord andas, och det är ett fel som det är omöjligt att se genom fingrarna med.

»Han älskar henne inte », förklarade Barbara genast, och hon lade bort ditt öppna brev med en energi som antydde att även du lades bort och det på en ganska låg plats. Din syster är uttrycksfull ända ner i handlederna. Jag skrattade emellertid åt henne, och däri instämde hon snart. Vi ämna inte låta våra farhågor gå till överdrift. Vem kan diktera en fästmans brev till hans syster eller hans fosterfar? Men det finns saker som aldrig borde stå i ett sådant brev, och det är

12bland annat att kärleken inte är en kris och en pånyttfödelse, utan att den är någonting helt vanligt och banalt och beroende på en slump, likgiltigt hur man »blandar korten».

Barbara visade mig ditt brev till henne. »Om jag hade skrivit så där om mig och Carl. . . !»

»Det skulle du inte kunna», invände jag.

»Då borde Herbert inte heller ha kunnat det», sade hon häftigt. Här skulle jag ju ha kunnat säga henne, att män och kvinnor äro skilda raser, men man pratar inte konventionellt nonsens med Barbara. Jag tröstade henne alltså inte, och nu har du det på ditt samvete, att du vid detta kritiska tillfälle har stött oss för huvudet med din köld.

Sex års skilsmässa, delad i tu genom några få månaders samvaro, måste åstadkomma förändringar. Då Barbara kallade ditt brev onaturligt, glömde hon hur litet hon vet om vad som är naturligt för dig. Hon och jag ha varit vana att på egen hand tänka oss din karaktär, din ståndpunkt och dina uppfattningar efter — ja, låt oss säga efter den omständigheten att du kan din Wordsworth och att du känner honom, även om du inte kunnat tillägna dig hans stränga lugn. Ungdom, som lever på hoppet, sargas av oro.

»Jag gav ej någon ed, den gavs av andra,

En boja, jag ej kände, lades på mig För att jag skulle bli en utvald ande Och ej begå en synd, om jag ej blev det.»

Den bleka soluppgången sedd från Tamalpaisber-get, din röst, som skälvde lidelsefullt vid orden »och ej begå en synd» . . . den rosenröda färgprakten över de upptornade töckenalperna . . . allt förde din talan,

13så kär som du alltid varit mig; det kastade en ljusglimt över din framtids underbara möjligheter, det svepte in dig i den strålande morgonglans som anstår en son av Waring.

Säg mig, läser du ännu din Wordsworth på dina knän? Jag skulle nästan kunna sakna den tid, då din själ inte hade några överraskningar för mig, då dagarna fingo ett skimmer av frid tack vare mitt hopp om dig. Jag beklagar din utveckling, om det är på grund av den som du talar prosaiskt om ett prosaiskt äktenskap och om smekmånaden som någonting samtidigt med din doktorsgrad. Jag tycker att du fäster alldeles för stor vikt vid samtidigheten.

Det faktiska i brevet är emellertid vackert. Då måste väl också dess andemening vara det. Hester Stebbins är skaldinna. Jag sitter framåtlutad och tänker på detta, liksom jag gjorde för några dagar sedan då nyheten kom. Jag ser för mig edra kärleksfulla blickar. Om en kvinna är tillfredsställd (hur mycket större än tillfredsställelse är icke den känsla som fyller henne vid tanken på att du är hennes, liksom hon är din!) — finns det något bättre bevis på att allt är godt och väl? Jag manar fram för mig kärlekens blick. Sådan är den vid mötet och sådan vid avskedet. Till och med här, i kväll, då allt är kyligt och svårt att förstå, tycker jag mig se glimten och värmen, och vad jag ser ger mig dig tillbaka, men hur djupt måste inte min själs lod pejla innan det återfann dig! Det är därför att du talade, då tystnad hade varit ett bättre uttryck för dig.

Visa mig den idealiskt verkliga Hester Stebbins, den eldgnista hon är. Inga stormar ha rasat över hennes

14huvud. Hon skrattar och gör en dikt av sitt skratt. Om hon grät innan hon träffade dig, gör detta hennes leende nu så mycket mera strålande. Det finns skratt som äro eko av ett Miserere framsnyftat genom tiderna. Männen skratta ironiskt åt smärtan, de småle kallt och inlärt, då de måste resignera, de skratta i glömska och de skratta för att inte förgås av melankoli. En axelryckning, en krökning av läpparna, några framstötta ljud, och livet är räddat. Botemedlet är lika brutalt som de droppar man ger fallandesjuka, de stilla krampen men göra patienten till idiot. Om skrattet gör oss till idioter, få vi dyrt betala förmånen att behålla livet.

Hester skall skratta därför att hon är glad och måste ge sin glädje till känna, och hon förlorar den ej genom att meddela den åt andra. Hälsa henne från mig och skynda dig att rentvå dig, ty

»En diktare, om än en blid natur, har liksom älskaren sin tid av oro, då han är varken sjuk, ej heller frisk, fast allt hans onda endast kommer från hans egna tankar som han ej kan styra.»

Du ser av mitt brev, att jag är varken sjuk eller frisk och att mitt onda är av det långsökta slaget. Om jag vore köpman i stället för diktare, skulle det vara annorlunda med mig.

Dans.

IV.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkele}^, Californien.

27 oktober 19—.

Läser jag ännu min Wordsworth på mina knän? Ja, det är bäst att vi tala ut om det där. Jag har så länge förutsett denna dag och ryggat tillbaka för den, att jag nu nästan möter den med utsträckta händer. Nej, jag läser inte min Wordsworth på mina knän. Min själ är fylld av andra saker. Jag har inte tid. Jag är inte samme Herbert Wace som för sex år sedan. Det är rätt och billigt att du får veta detta, och även att den Herbert Wace du kände för sex år sedan inte alldeles var den pojke du trodde honom vara.

Det finns ingenting sorgligare och förskräckligare än kärlekens blindhet. Både du och jag ha lidit av den. För sex år sedan, ja redan tidigare, kände jag och grämde mig över den tilltagande olikheten mellan oss. Då jag var under din förtrollning, tyckte jag att jag var född till att läspa versfötter och ägna mig åt skaldesång, att världen var god och alltigenom mogen för att höra skaldesång. Men då jag var skild från dig greps jag redan då av tvivel, och jag hade en dunkel känsla av att vi levde i skilda världar. I början

16dunkelt, säger jag, och när jag träffade dig igen, återtog din tjusningsinakt herraväldet över mig och jag kunde inte tvivla. Du var sann, du var god, resonerade jag, du var allt som är underbart och härligt; därför hade du också rätt. Du behärskade mig med din omotståndlighet, liksom du var van att behärska alla som höllo av dig.

Men det kom en tid, då din sympati ej längre följde mig och jag stod ensam på en ståndpunkt dit jag arbetat mig upp på egen hand. Då fick jag intet gensvar hos dig Jag kunde inte höra din röst. Jag såg världen framför mig sådan den verkligen var; du dvaldes i ett vackert töckenland, och jag kunde ej nå dig. Det var kanske för att du älskade livet självt, medan jag intresserade mig för dess mekanik. Vare därmed hur som helst, din värld var idéernas och fantasiernas, min var en värld av ting och fakta.

Och nu kommer jag till kärlekens blindhet. Det var gossen som upptäckte olikheten mellan oss men förteg den; det var mannen som var blind och ej kunde upptäcka något. Både mannen och gossen felade då, men nu, då vi bägge äro män, godtgöra vi det.

Iyåt mig förklara mig närmare. Kommer du ihåg med vilken iver jag läste »Europas intellektuella utveckling»? Jag förstod inte tiondelen därav, men jag kände mig medryckt. Det var väl mitt sunda förnuft som tilltalades så starkt, men det hela försatte mig i en sådan glädjestämning, det var som att för första gången gripa fatt i det verkliga livet. Och då jag kom till dig, ännu varm av denna eldande upplevelse, såg du oförstående på mig, smålog sedan överseende och svarade icke. Du betraktade min hänförelse med

*7nedlåtande niin. En övergående ynglings-stämning, tänkte du, men jag tänkte: »Dane läser inte sin Drä-

per på knä.» Wordsworth var stor för mig, Draper likaså. Du kunde inte tåla den senare, och jag vet nu vad jag redan då kände i luften, att du alltid upprest dig mot hans materialistiska filosofi.

Senast häromdagen klagade du över ett brev från mig och kallade det kallt och analyserande. Att jag kan vara kall och analyserande trots all knådning, pressning och omformning jag undergått i dina och Warings händer, bevisar endast så mycket tydligare hur olika vi äro till temperamentet, men det bevisar inte att den ene eller den andre av oss hör mindre till de utvalda. Om jag har avlägsnat mig från poesiens värme och blivit en praktiker, så har ju du stannat kvar och blivit ytterligare befästad i allt som är vackert och opraktiskt. Om jag har vågat mig in i en ny värld av vardagligheter, så har ju du stannat i den gamla världen av stora och omöjliga ting. Om jag har hackat tänderna i en ny dags gråa morgongryning, så har du suttit nedhukad över de falnande glöden efter gårdagens eld. Å, Dane, du kan inte blåsa liv i den elden. Livets virvelvind sprider dess aska vida omkring som vulkaniskt stoft för att göra sköna purpurröda solgångar en tid och sedan försvinna.

Du hör i alla fall till de utvalda, fastän du är en döende tros präst. Dina böner äro maktlösa, dina altaren vittra, och ljuset flämtar och slocknar i mörker. Poesien är tom i dessa dagar, tom, värdelös och död. Hela den gammaldags epiken och lyriken kunna inte vrida vår eländiga jord rätt. Så länge skalderna sjunga om gårdagens förhållanden, prisa dem och klaga över att de

18äro borta, så länge skall poesien vara någonting tomt och onyttigt. Den gamla världen är död, död och begraven tillsammans med sina hjältar och Helenor och riddare och damer och torneringar och upptåg. Man kan inte sjunga om dagens sanning och under på gårdagens språk. Ingen skall lyssna till sången, förr än man sjunger om vår tid på vår tids språk.

Vår tid är menige mans. Besjunger du menige man? Vår tid är maskinens. När har du besjungit maskinen? Korsfararna äro ute igen, men inte Kristi korsfarare, utan maskinens — har du hos dem funnit något ämne till sång? Vi företaga korståg i dag inte för att få syndernas förlåtelse utan för att avskaffa synden, ekonomiska och industriella synder. Korstågen till Kristi grav äro tarvliga i jämförelse med prakten och makten hos våra dagars korståg med en högre manlighet till mål. Vi äro millioner som äro på väg. Har du någonsin i nattens tystnad lyssnat till trampet av våra fötter och gripits av det härliga och romantiska i detta? Å, Dane, Dane! Våra hövdingar rådpläga, våra hjältar dra i fält, våra krigare spänna på sig sina rustningar, våra martyrer ha redan dött, men du är blind för det, blind för allt detta.

Vi ha inga skalder nu för tiden, och därför måste vi sjunga med våra händer. Den politiska resetalaren är en större sångare, en finare sångare än du, Dane Kempton. Den kalle, analyserande ekonomen, som dissekerar samhällets verkande krafter, är mera profet än du. Snickaren vid sin hyvelbänk, smeden vid sin ässja och den hamrande, skrällande ångpannearbe-taren drilla allesammans ljuvligare än du. Släggfö-raren lägger in större kraft, visshet och glädje i varje

*9slag än du i hela din packe av diktsamlingar. Ja, till och med socialistagitatorn, som knuffas undan från sitt gathörn av polisen under pöbelns hurrarop, har förstått vår tids romantik bättre än du, ty dig har den undgått. Han känner livet och han lever. Lever du, Dane Kempton?

Förlåt mig. Jag hade börjat förklara olikheten oss emellan och ville utjämna den. I stället märker jag nu att jag håller på att läxa upp dig och kritisera dig. I mitt självförsvar kränker jag dig. Men det vill jag säga: vi äro så skapade, du och jag, att din uppgift i livet är att drömma, min att arbeta. Att du misslyckats i att göra mig till en drömmare är ingenting att sörja över. Jag med min praktiska natur och analytiska läggning har på mitt eget sätt skaffat mig en överblick av livets förhållanden och skapat mig en egen lag som är olik din. Och ändå söker jag sanningen lika lidelsefullt som du. Jag anser mig fortfarande höra till de utvalda.

Men vad betyder allt detta? När det sista ordet är sagt, äro vi två män som genom tusen band äro mycket kära för varandra. Vi ha i våra hjärtan rum för varandra liksom det finns rum i världen för oss båda. Fastän det är mycket som vi inte ha gemensamt, är du ändå min käraste vän på jorden, du som ju också har varit min andre far.

Du har länge haft rätt till denna förklaring, och det var fegt av mig att inte ha givit dig den förr. Jag hoppas nu ha varit så tydlig att du har förstått mig.

Herbert.

V.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen’s Road 3 A, Chelsea, S. W.

16 november 19—.

Du suckar: »Poesi och ekonomi», i det du anger

orsaken och erkänner faktum. Jag önskar att du visat

dig litet ohågad för att förstå min mening, att du hellre uppskjutit frågan på grund av otillräcklig bevisning och att du varit mindre ivrig att snoka upp sakens rätta sammanhang. Minns du hur du som gosse fick större aktning för lilla Barbara, då hon grät för att hon fått förlåtelse alldeles för lätt? »Hon är rädd för att bli dömd för mildt», förklarade du för mig med ädel hetta. Du gillade hennes farhågor att jag skulle fordra mindre av henne än av dig, och du högaktade hennes fordran på lika skyldigheter så väl som lika rättigheter. Är mannen Herbert mindre stolt än barnet Barbara, efter du talar om olika temperament och begär undantagsförmåner?

Du är inte förälskad (det erkänner du, då du inte försvarar dig mot mitt angrepp, och det kan jag förstå), därför att du studerar nationalekonomi. Jag håller mig till detta. Vad har detta med poesi och ekonomi att göra? Och din frigörelse från mitt be-

21tungande lyriska regemente? De händer som ha omformat dig kunna inte hindra dig från att gå ut i kär-leksärenden. Att du föredrar Draper kan inte utplåna din själs kärleksbehov. Det finns många lagböcker, men endast en lag, lika bindande för skalden och ekonomen. Den härleder sig från den allmänna och omättliga hunger som driver kärlek att söka kärlek från kväll till morgon och från morgon till kväll.

Men man kan ställa sig utom lagen, vägra att ta emot livets gåva och skära av tråden mellan tid och rum och människovarelser. Man kan vara för förtorkad för att hysa intresse eller känsla. Folkets män och kvinnor känna varken till kärleken eller konsten, därför att de äro för trötta. De ligga och sova, utmattade av sina stora ansträngningar. Deras kroppar äro alltför utpinade av lekamlig hunger och deras själar för skumt upplysta av hopp om att få ut sin rätt. Man kan också vara så f}dld av ett enda intresse att allt annat undanträn-ges. Liksom skomakaren som är en typisk skomakare, läraren som är pedagog, läkaren och juristen som endast äro patologer, är du fanatisk för en viss uppgift. Du arbetar för en idé, det naturliga urvalets idé (det vet jag nog), och du trälar med att utveckla den. Då en man upptäcker att han inte kan handla med fotogen utan att lukta av den varan, är det tid på att han ägnar sig åt något annat. Var och en måste tänka på att bibehålla sin helgjutenhet, akta sig för att bli en maskin, se till att inte hans yttre värld angriper hans inre. Naturen bevarar typen, men individen måste bevara sig själv. Den är stark som är känslig och tar intryck av hela sin omgivning, men detta intr}Tck måstevara förenligt med hans karaktär, han måste upprätthålla sin personlighet och med åren bli allt mer och mer sig själv. Endast den är livskraftig inom samhällets hushållsplan, som ej låter någonting i sitt inre förtvina och alltjämt utveckla sig till åtskillnad från alla andra i enlighet med den karaktär av utvecklingsmöjlighet som var hans från början.

I ditt brev läste jag ingenting annat än en föresats att avbryta och uppge allt annat, som om din kraft endast räckte till för din bok och dina teorier. Du har blivit slav under ett litet forskningsområde, och det kallar, du att rycka fram mot en ny tid. »Korståget är på väg», säger du. Det sunda förnuftets apoteos, vidskepelsens utrotande. Jag räcker dig glad mina händer. Men glädjen gäller en världslig fetisch-dyrkan, och det smärtsamma är att det inte också finns någon glädje som tar hänsyn till en fetisch. Din lära dundrar: »Du skall icke —!» Kärleken är

något gammalmodigt. Ingen plats för något som står i intimt samband med personligheten. Men vad predika de nya tankarnas apostlar om icke människans rätt till vad som är hennes eget, och vad skulle det tjäna dem till att förfäkta denna rätt, om livet berövades sin romantik?

Jag är inte nöjd med att du är villig att leva så som andra måste leva. Du skulle förbli aristokrat. Ferdinand I^assalle klädde sig elegant till sina föreläsningar för arbetare i det hoppet, sade han, att därigenom påminna dem om att det fanns något bättre än deras slus-kighet. Du hör till de gynnade, Herbert. Det är din plikt att göra livet värdt din kärlek. Det ger du mig inte rätt i. Du tror inte att kärleken är den lag som

23råder över friheten och livet. Slav under din teori och upprorisk mot lagen, förlorar du din egen själ och utsätter en annans för fara.

»Sakta, sakta!» säger jag till mig själv. Gamla sorger och oförrätter trycka på mig och jag blir bitter. Min hetta bidrar bara till att övertyga dig om, att min ståndpunkt inte är fotad på det rationellt rätta, som du anser för så

väsentligt, och att den därför är oduglig för livet. Då vill jag helt lugnt påstå att det är orätt att gifta sig utan kärlek. »För släktets fortplantning» — det är ädelmodigt av dig! Du stryker alltså av dig den tusen års civilisation som har fostrat dig, du avstår från dina prerogativ som en högtstående varelse för att lyda en instinkt och fullgöra en funktion? Du säger: »Män och kvinnor gifta sig med varandra, och

världen går sin gilla gång alldeles som förut. Skaka om dem, och världen går sin gilla gång i alla fall.» Och det nöjer du dig med. Du känner intet behov av något annat.

Tro mig, Herbert, dessa millioner män och kvinnor skola inte tillåta att du skakar om dem. Det finns krafter starkare än styrkan, skuggor verkligare än verkligheten. Vi veta att individens hunger efter en enda vän, en enda kamrat, en enda maka, är något godt. Vi prisa den kärlek som framhärdar i kärlek. Skönare än stjärnljuset är älskarens anlete, då Rösten och Synen kalla honom. Mänskligheten är helgad åt att tillbedja idén, och älskaren som lägger sitt allt på romantikens (d. v. s. idéns) altare, är ett med mänskligheten. Den kvinna som ej är älskad famnar tomma rymden, och mera verklig än hennes ensamhet och hennes sorg är den inbillade omfamningen den vän-tade, innerliga tryckningen av en hand, den ömma blick hon ser i sin fantasi. Vad betyder detta? Vilken hemlighet hade Mona Lisas leende för Leonardo, vad var väl för honom vattnets rörelse? Du kan inte förklara livets blomning och leende behag, det som låter solsken strömma in i vårt hjärta och säger oss att det är vist av oss att hoppas och tro, det som spänner om oss verksamhetens rustning och tänder andens eldar, gör oss gudalika och oövervinneliga. Jämförande anatomi kan inte resonera bort detta. Det är känsla, romantik, idealism. Det är ett livsfaktum, mot vilket alla andra fakta styra kurs.

Ty himlens rosenskimmer, beröringen av en hand, en frukts form och färg, den tysta sorgens tårar och de gamlas saknad betyda mera än allt vad som byggts och uppfunnits sedan det första samhället bildades.

Förlåt att jag är så tråkig. Jag kan vifta med dessa axiom framför dig för att trolla bort din moderna slang, som är falskare än det feodala Frankrikes överdrivna fraser. Att utestänga skönheten är inte praktiskt. Du ordnar inte ditt liv konstnärligt, där är för mycket ansträngning, för litet värme, för mycket självbelåtenhet. Jag märker att du verkligen är yngre än jag trodde. Världen klandrar aldrig brott som vi begå inom oss. Du kan vara säker för att gisslas av världens tungor, men i den säkerheten ligger den fara min vänskap vill varna dig för.

J ag har läst Hesters dikter och förstår att hon liknar dem: nervös, vibrerande, pulserande, känslig. Jag har läst dina brev och tror att din själ inte kan fånga hennes. Om du inte älskar henne så som hon älskar dig, har du ingenting som kan hålla henne fast. Det

25har jag föresatt mig att säga dig. Det är en egendomlig roll för mig, men så är världens gång. Jag är en far, vars idéer om äktenskaplig lycka sonen ej vill rätta sig efter. Den vanliga åtgärden är att göra sonen arvlös. Men anledningen till vår tvist är litet ovanlig, och jag är varken tillräckligt praktisk eller vardaglig för att gripa mig an med att skriva testamente. Kärleken räknas inte bland valutorna inom affärsvärlden, den går inte i bankerna, ej heller kan den bli föremål för ett testamente. Den ligger snarare i blodet, så som Barbara har lämnat den i arv åt sin lilla dotter. Din syster håller mig stark i min tro på kärleken. Gud beskydde henne! Det är fem år sedan hon kom till mig och viskade: »Carl». Då hon såg att jag inte

kunde dela hennes glädje, lutade hon sitt lilla huvud mot loggians rosenvägg och grät — mer än som anstår en nyförlovad flicka, är jag rädd. Carl var krympling, fattig och hjälplös, men Barbara visste mer än vi, ty hon förstod konsten att skänka bort sig. Stackars liten, som ingen lyckönskade! Hon hälsar dig och Hester kärleksfullt och innesluter er bägge i sin varma hängivenhet.

Dane.

VI.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London, 19 november 19—.

Filosofi är smittsam. Barbara har smittat mig, och j ag kan inte motstå frestelsen att dela med mig, i synnerhet till dig.

Det kom på Barbara, medan hon läste »Katja», en berättelse av Tolstoy. För mig är det en pinsam historia om älskande som överleva sin kärlek och döda den med egna händer, men författaren vill att novellen skall sluta lyckligt. Tolstoy försöker visa att män och kvinnor kunna finna lyckan först då de finna sig i att avstå från att begära kärlek av varandra. Minnet må de behålla, blott de bannlysa hoppet. »Tänk hädanefter på mig endast som dina barns far», och kvinnan, som trånat efter vad de ägde i början av sitt äktenskap, gråter tyst och samtycker. Detta kallar Tolstoy frid, men för Barbara och mig är denna vinst en förlust, detta slut ett verkligt slut, fullt av slutets hela tragik.

I dag fann jag Barbara läsande den sista sidan i Katja, mycket upprörd. »Käre vän, jag har nu sett en själ brista», sade hon. Jag dröjde en stund innan jag frågade: vem? och då jag gjorde det, svarade hon:

2;»Tre fjärdedelar av mänskligheten. Jag har sett vålnaden av en dröm i dag — jag såg den, sedan jag sett själen brista — och Carl och jag försvunno i mörker. Vi och vår kärlek upplöstes till ett intet inför en tankebild. »

»Dina drömmar, Barbara, kunna inte gå upp mot ditt liv.»

Vi sågo länge på varandra. Hon visste att hon var en lycklig kvinna, men i dag hade spöket uppenbarat sig, och ingen höll för hennes ögon, och hon såg. Till och med hennes liv fjdlde ej måttet, till och med hennes hjärtas kärlek var lam. Sådana ögonblick av klarsynthet förekomma i lyckliga mäns och lyckliga kvinnors liv. Barbara läste om världens åsikter och om vad världen gillar, och i det hon ogillade detta började hon tvivla på sig själv. Kanske hon också borde vara mindre säker? Kanske hon också hörde till fariseerna?

»Hur kan jag veta det, då jag ser så många själar brista?» frågade hon. »Kärleken är säker», förklarade jag och lade handen på hennes panna. »Ja, käre vän, Carl och jag äro säkra», sade hon med ett dämpat skratt som hade en underton av gråt, »vi tvivla inte alls på oss själva, men ibland — som nu i dag — känner man sig sargad av världens vassa tänder, och en förtvivlan ilar genom ens ådror och förblindar ens ögon, och så kommer en stor klarhet midt i den bittraste ångesten.»

Jag hörde och förstod henne, och mitt lijärta slog våldsammare än det gjort på länge. Tänk, Herbert, att vara femtiotre år och ännu ung! När var det jag sist skalv av glädje? Ack jo, den gången hade somma-

28ren och skogarna stor del däri . . . och några ord uttalade av en gosse. Men jag tror att Barbaras storartade sätt att bära denna mänsklighetens olycka är ett ännu större glädjeämne.

»Så kommer en stor klarhet midt i den bittraste ångesten. » Då smärtan är ett godt och någonting att tacka för, hur godt är inte då livet! Redan härav kan man förstå hur stor och dyrbar livets gåva är. Tre fjärdedelar av mänskligheten äro brustna själar, men ur spillrorna reser sig en tankebild, och allt är godt och väl. Vi gripas av synen, och vad som var fullt tycks oss krympt, vad som var helt och evigt blir någonting smått och tillfälligt, en glimt som ej lämnar några spår efter sig. Och det är godt, ty drömmen väcker hoppet till nytt liv och hjärtat blir modigt av att hoppas och drömma.

Så var det med Barbara.

Och du? Du bråkar ej din hjärna med sådant. Den store musjiken må gärna mumla tusen kätterier och tre fjärdedelar av världen gilla dem och leva efter dem, du skulle inte betrakta dessa stoftkrälande tre fjärdedelar som brustna själar. Du skulle hälsa dem som de verkligt praktiska. Och om du hade en idé som du höll lika mycket på som din syster håller på kärleken och du fann att ingen annan än du uppskattade den så högt, skulle du ge den på båten och övergå till de andra. Du skulle inte vara den fanatiker din syster är, då hon håller fast den så mycket trognare som hon måste tvivla på sin egen trofasthet, då hon i sin hängivenhet befarar att hon, fastän hon ej själv vet av det, är kall och lever i halvhet. Du skulle inte se syner som bragte det allra bästa hos dig på skam.

29Du skulle inte ansättas av några tankebilder om hur mycket bättre du skulle vara, om du och hela världen vore bättre och större. Du skulle fortfarande vara nöjd och säker . . . och jag beklagar din säkerhet.

Alltid din

Dane Kempton.

VII.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien Den 6 december 19—.

Nej, jag är inte förälskad. Jag är mycket tacksam för att jag inte är det. Jag är stolt över den saken. Som du säger inrättar jag kanske inte mitt liv konstnärligt efter förhållandena (det kan emellertid bli föremål för diskussion), men jag vet att jag inrättar det vetenskapligt. Jag ordnar mitt liv så att jag får största möjliga resultat därav, men det enda, som skulle kunna bringa det i oordning värre än eld och vatten och den onde själv, är kärleken.

Jag har flera gånger talat med dig om min bok. Jag har beslutat kalla den »Människan som ekonom». Jag läser korrektur på den nu, och min hjärna är i utmärkt arbetskondition. Men professor Bidwell håller också på att läsa korrektur. Stackars sate, han är alldeles förtvivlad. Han kommer inte. ur fläcken. »Jag kan rakt inte tänka», jämrar han sig för mig, eldröd i ansiktet och rufsig i håret. Han svarade inte på min knackning häromdagen, och då jag steg in, fann jag honom med armbågarna på de bortglömda korrekturen och den -frånvarande blicken stirrande

3igenom fönstret in i något rosigt drömland som jag inte kunde se. »Det kommer att bli ett fiasko, det vet jag» brummade lian till mig. »Min hjärna är slapp. Den vill inte arbeta. Jag kan inte begripa hur det är fatt med mig.» Men det kunde jag mycket lätt begripa. Han är kär (vansinnigt kär i en flicka som jag anser vara högst vardaglig) och hoppas kunna gifta sig snart. »Låt boken vara en tid», föreslog jag. Han såg på mig en stund och slog sedan näven i bordet midt i oredan och utropade ett dundrande: »Det

skall jag göra!» Och du kan vara övertygad, Dane, att när hans vardagliga flicka om ett år hälsar honom med sin matronaktiga kyss och hans feber och dårskap är över, skall han ta i tu med sin bok igen och göra lycka med den.

Naturligtvis är jag inte förälskad. Jag har nyss kommit tillbaka från Hester — jag reste ner till Stan-ford i lördags och stannade över söndagen. Tiden föreföll mig inte lång på tåget. Jag såg inte på klockan i varannan minut. J ag läste morgontidningen med intresse och utan otålighet. Landskapet var förtjusande, och jag hade inte den minsta brådska att komma fram till min bestämmelseort. Och när jag gick uppåt sandgången mellan rosenbuskarna, minns jag att jag lade märke till, att jag inte hade hjärtat i halsgropen, som jag skulle ha haft efter alla konvenansens regler. Solen var besvärlig, och jag torkade mig i pannan och gjorde den reflexionen att rosenbuskarna behövde klippas. Ser du, jag hade verkligen sett vackrare dagar och härligare utsikter och världen i skönare belysning.

Och då Hester stod på verandan och räckte mig

32sina händer, skenade inte mitt hjärta ifrån mig. Ej heller var jag yr i huvudet av hänryckning. Ej heller försvann hela världen för mig och utplånades, så att bara Hester stod där med leende mun och händerna utsträckta till välkomsthälsning. Å, jag såg nog den leende munnen och de utsträckta händerna och hela den härliga unga kvinnan som stod där framför mig, och jag var förtjust o. s. v., men jag ansåg det inte alltför underbart och otänkbart och mirakulöst, som allt annat vore idel skräp, som j ag är säker på att den stackars Bidwell gör, när hans ögon fröjda sig åt åsynen av den vardagliga flickan.

En sådan behaglig ung kvinna, tänkte jag, då jag tryckte Hesters händer, och inte är hon heller av den vanliga sorten. Hon har hälsa, kraft, skönhet och ungdom, och hon kommer säkert att bli en förtjusande hustru och en förträfflig mor. Så tänkte jag, och sedan pratade vi, åto frukost och tillbragte en angenäm eftermiddag

tillsammans — en eftermiddag sådan jag kunnat tillbringa med dig eller en god vän eller min hustru.

All denna förståndsmässiga korrekthet är dig mot-bjudande, Dane, det vet jag. Och jag erkänner att jag målar ut den med brutal ärlighet och inte låter mina mildare, ömmare strängar komma till heders. Tro mig, jag håller mycket av Hester. Jag högaktar och beundrar henne. Jag är även stolt över henne och stolt över mig själv för att en så härlig varelse kunnat finna tillräckligt mycket hos mig för att vilja bli min hustru. Det kommer att bli ett lyckligt äktenskap. Där finns ingenting krystat eller trångsint eller oförenligt. Vi känna varandra väl — en insikt

33som älskande endast förvärva sig efter giftermålet, och till och med då blir den ofta en smärtsam insikt. Å andra sidan förbländas vi ej av kärlekens dårskap, vi se klart och sundt och lita på vår förmåga att leva livet tillsammans.

Herbert.

VIII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

The Ridge, Berkeley, Californien.

Den ii december 19—.

J ag har tänkt på din romantik och min nyktra för-ståndsmässighet, därför skriver jag nu detta brev.

»Man älskar därför att man älskar; denna förklaring är hittills den allvarligaste och mest avgörande som givits till lösning av detta problem.» Jag vet inte vem som har sagt detta, men det kunde lika väl ha varit du. Och du kunde också ha sagt med mademoiselle de Scudéri: »Kärleken är . . . jag vet inte vad; den

kommer... jag vet inte när; den är skapad... jag vet inte hur; den förtrollar ... jag vet ej genom vad; och den slutar . . . jag vet inte när eller varför.»

Du förklarar kärleken genom att påstå att den ej kan förklaras. Och däri ligger skillnaden mellan oss. Du nöjer dig med resultat, jag söker orsaken. Du stannar vid porten till mysteriet, andäktig och nöjd. Jag går vidare och in, slår upp porten på vid gavel och formulerar lagarna för detta mysterium, som inte längre är något mysterium. Så gå vi till väga. Du dyrkar idén, jag hyllar fakta. Om stenen faller, vinden blåser, gräset och växterna spira, om det oorga-

35niska får liv och känsel och utför funktioner och dör, om det finns lidelser, sorger, drömmar och ärelystna strävanden, glimtar av något oändligt och gudomligt

— då gripes du av det underbara i detta och förevigar det i en vacker dikt, men för mig gäller det att klassificera det som påtagliga fenomen, som en verkan och växelverkan av kraft och materia åtlydande vissa lagar som kunna utrönas.

Det finns två slags människor: undrare och verkställare, känslans män och tankens, de emotionella och de intellektuella. Du erfar en emotionell glädje över att leva, jag en intellektuell. Du känner att en sak är vacker och glädjebringande; jag söker utgrunda varför den är vacker och glädjebringande. Du nöjer dig med det som är, likgiltigt hur det kommit till; men när jag har funnit orsaken, strävar jag att skaffa oss flera vackra och glädjebringande saker. »Livets blomma, dess behag, dess leende», är alltför underbart för dig för att du skulle kunna veta något om det, men för mig blir det underbart huvudsakligast därför att jag vet något om det.

Ja, detta är ett gammalt stridsäinne som kommer att överleva oss bägge. Jag är förståndsmänniska, du romantiker, det är alltsammans. Du är vackrare, jag är nyttigare, och fastän du inte inser det och aldrig kommer att inse det, så vilar du och din skönhet på mig. Jag kom till världen före dig och röjde väg för dig. Jag jagade vilda djur och kämpade mot människor. Jag upptäckte elden och beklädde min nakenhet med djurhudar. Jag byggde sinnrika fällor och flätade grenar, halm och säv till takbetäckning. Jag tillverkade pilar och spjut av ben

och flinta. Jag

36bröt järn ur marken, plöjde först jorden och sådde den första säden. Jag gav stammen lag och ordning och lärde den att strida med list och klokhet. Jag gjorde det möjligt för de unga männen att växa sig starka och käcka och för kvinnorna att vinna deras välbehag; jag gav kvinnorna trygghet att föda sin avkomma och avkomman trygghet medan den tillväxte i kraft och ålder.

Jag gjorde mycket. Genom mitt blod och svett och släp möjliggjorde jag att inte alla människor ständigt behövde jaga och fiska och kämpa. Varje människas muskler och hjärna behövde ej längre tas i anspråk för att tillfredsställa magens krav. Och sedan, när jag med mitt blod, min svett och mitt släp hade beredt rum, kom du, mysteriets och det okändas överstepräst, sångare och siare.

Och jag hedrade dig och beredde dig plats vid festen och härden. Av köttet gav jag dig de möraste bitarna och av pälsarna de mjukaste. Behöver jag säga att du tog de vackraste kvinnorna? Och du sjöng om de dödas själar och om odödlighet, om det fördolda och om undret; du sjöng om röster som viska i vinden, om ljusets och mörkrets hemligheter och de sipprande källornas sorl. Du berättade om de makter som sätta ebb och flod i rörelse, sända ut solen över himlen och utstaka stjärnornas banor. Ja, du klättrade upp i himlen och skapade åt mig de himmelska härskarorna.

Detta gjorde du, Dane; men det var jag som skapade dig, födde dig och beskyddade dig. Medan du drömde och sjöng, arbetade jag tungt. Och då faran nalkades och skrik hördes i natten och kvinnor och barn kröpo

37samman i skräck och starka män föllo och lurar och stridslarm hördes vid portarna — då flydde du till dina altaren och åkallade förgäves dina andar i jorden, havet och himlen. Och jag? Jag gördlade mina länder, spände på mig mitt harnesk och kastade mig in i striden och dog kanske för att du och kvinnorna och barnen skulle leva.

Och i fredstider frodades du och lade på hullet. Men endast genom att offra vårt blod och vår hjärnas arbete gjorde vi, stridens män, dessa fredstider möjliga. Och medan du frodades såg du dig omkring i och iakttog livets skönhet och fantiserade om ännu större skönhet. Och genom mig blevo dina fantasier verklighet, och underverk av sten och brons och dyrbart trä uppstodo.

Och medan din panna strålade och du såg syner och svingade dig upp över tid och rum för att sondera evigheten, ägnade jag mig åt huvudets och handens arbete. Jag sysslade med att vinna herravälde över materien. Jag studerade årstider och skördar och gjorde jorden fruktbärande. Jag byggde vägar och broar och hamnar och avslöjade metallernas hemligheter och elementens egenskaper. Bit för bit och under hårdt arbete kuvade och trälband jag de blinda krafterna. J ag byggde skepp och frestade havet, och bortom solnedgångens böljor fann jag nya länder. Jag besegrade folk och grundade nationer, fogade samman kejsardömen och gav fred åt väldiga jordområden.

Och fredens konster blomstrade, och du mångdubblade dig på många olika sätt. Du var präst och sångare och dansare och musiker. Du gav uttryck åt

38din fantasi i färger och metall och marmor. Du författade epos och lyrik, alldeles som du ännu i dag skriver lyrik, Dane Kempton. Och jag mångdubblade mig själv. Jag höll hunger och eld och svärd fjärran från ditt hem och dina tjänare. Jag löste frågan om styrelsesätt och uppfann lagskipningsmetoder. Former och institutioner skapades genom mitt arbete. Du sjöng om dem och var deras slav, men jag var deras upphovsman och deras omskapare.

Du förrättade din andakt vid idéns altare. Jag sökte verklighet och lagen bakom verkligheten. Jag var arbetare och skapare och befriare. Du var konventionell. Traditionen band dig. Du var mätt och belåten, och du sjöng om det bestående. Du behärskades av dogmen. Om medeltidens kyrka påstod att jorden var platt, sjöng du om en jord som var platt och dansade och gjorde dina små konster på en jord som var platt. Och du hjälpte till att fjättra mig med bojor och bränna mig på bål, då min verklighet och lagarna bakom den skakade dina dogmer. Dantes djärvaste fantasier kunde ej besegra verklighetens inferno. Milton kunde ej avskaka Lucifer och helvetet.

Du var skönare. Men jag var inte allenast nyttigare, utan jag banade också väg för dig så att det skulle bli mera skönhet. Det frågade du ej efter. För dig var hjärtat känslornas säte. Jag upptäckte blodomloppet. Du gav världen behag och njutning, jag gav den medicin och läkekonst. För dig voro hunger och pest försynens verk och syndens straff; jag gjorde världen till en sädesbod och dränerade dess städer. För dig var folkets massa arma, förvillade

39uslingar, som skulle få sin lön i paradiset eller stekas i helvetet. Du kunde ej skänka dem jordisk lycka eller ens en människovärdig tillvaro. Och ändå hade sannerligen tiggare så väl som kungar gudomliga rättigheter. Men jag splittrade de kungliga prerogativen, störtade den enes tron och lyfte upp den andre litet ur smutsen.

Och mitt verk är ännu ej slut. Med mina uppfinningar och upptäckter och förståndsmässiga företag sluter jag samman världen till ett helt och gör alla till bröder. Framåtskridandet har nyss börjat. Och i den stora värld jag skapar skall jag vara för dig densamme jag alltid har varit, Dane. Jag, som har skapat dig och frigjort dig, skall ge dig utrymme och ännu större frihet. Och som förr skola vi tvista liksom då du första gången kom till mig och fann mig vid mitt grova jordarbete. Du skall vara materiens föraktare, jag dess herre. Du kan skratta åt mig och mitt arbete, men du skall inte saknas vid festen, ej heller skall din röst nedtystas. Ty då jag har lagt under mig jorden, betvingat elementen och lagt tömmar på stjärnorna, skall du sjunga människans epos, och liksom förr skall den sången handla om de dåd jag utfört.

Herbert.

IX.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

Queen’s Road 3 A, Chelsea, S. W.

Den 28 december 19—.

Ridån har gått ner över en illusion, men den går upp igen för en annan, och nu liksom förr liknar den det absolut Goda och Sanna. Det är emedan vi äro på en gång aktörer och åskådare som vi ej finna något att anmärka på vår skumma syn och vår tröga tanke. Vi bära begränsningens och belåtenhetens stämpel utom i de missljudande, virriga ögonblick då orkestern stämmer. »Så ävlas vi halvmänniskor.»

Jag läser igenom ditt brev och undrar om dina illusioner ha skönhetsdrag som undgå mig. Jag låter dig dra fördel av varje tvivel jag själv kan hysa om mitt eget system av illusioner. Du lovsjunger den praktiska hopen. Du ställer dig i ledet bland dem som förde tanken till handling. Du skaffar dig själv en prosaisk styrka genom att uppehålla dig vid prosans mandater och glömmer att världens utveckling ej ledes av folk med tumstock och lineal. Det var icke besättningen utan Columbus som upptäckte Amerika. Besättningen stod midt emellan det Gamla och det Nya, som besättningen i själva verket alltid gör. Mel-

41

Kärlekens väsen 4.lan idealisten och hans hopp stodo hopar av praktiska fiender, som han måste besegra innan lian nådde land. Men jag får inte hemfalla åt samma fel som du, att indela mänskligheten i kategorier. Människorna äro ej antingen förstånds- eller känslovarelser; de äro båda delarna. Vår utveckling går i våglinjer, inte i vinklar. Känsla och tanke utesluta ej varandra, och den stora personligheten känner djupt emedan han tänker högt, känner livligt emedan han har vid synkrets. Sundt förnuft är ej oförenligt med ovanlig begåvning, det onda behöver lika litet häfta vid skönheten som svagheten vid snillets styrka.

Jag skall besjunga dina dåd, om de äro värda att besjungas. Jag skall också besjunga svärdet, om svärdet Dklyver inbilskhetens svampartade yngel». Allt vad som bidrar till ett bättre liv för mänskligheten sjunger sig självt in i släktets hävder, och jag ensam skall ej vägra min tribut. Då du lär dig inse att Ilia-den är en lika stor gåva till människosläktet som Achil-les* bragder, att Iliaden betyder mer än de bragder den prisar, skall du upphöra att indela människorna i verkställare och sångare. Du skall upphöra att nedsätta dig i sångarnas ögon i hopp att

därigenom vinna något på annat håll.

Professor Bidwell är förälskad, och det inverkar på hans arbete. I det fallet har du utan tvivel en fördel framför honom. Men du förlorar mer än du vinner. Du har jagat drömmen ifrån dig och vaknat. Till vad? Vad är den verklighet i vilken ditt universum svävar? Var lysa din vetenskapliga himmels stjärnor? Endast efter skönheten i dina drömmar, Herbert, skall du dömas och kännas. Du drömmer att du har

42lärt läxan, löst problemet, genomträngt mysteriet och blivit en materiens profet. Men i materien bor ingen ande, så att din dröms motiv råkar i förvirring. Ditt epos om mänskligheten glömmer själva mänskligheten. Du besjunger grenen och lövet snarare än skogen i solsken och mörker. Bidwell tror sin vardagliga flicka vara »en lyrisk kärlek, halvt ängel och halvt fågel, alltigenom ett under och en lidelsefull längtan.« Bidwell överdriver kanske, men om han inte känner detta för sin hustru, har han ingen hustru. Barbara lydde sitt hjärtas röst. Det låter sentimentalt, men kräver i alla fall mod. Jag var nog inkonsekvent att sörja övei att hon gifte sig med en lytt. Bidwell och Barbara äro klokare och lyckligare än du kan vara, Herbert, du ur vars hand man snappat bort kartan över berget Parnassus.

Kan ett slags självmedvetande vara bättre än ett annat? Ja, jag tror det. Det är bättre att ha långa, ungdomliga tankar och glöda av skälvande känslor än att ligga på magen och dröna; det är bättre att hoppas, drömma och svinga sig upp till majestätiska harmonier än att vara blind, döv och stum — bättre för typen, bättre för världssjälens odödlighet. Detta är en livsfråga för mig, ty liv eller död står på spel. Det är allt vad jag vet. Vid skenet av det ljus som förlänats mig kan jag endast gissa mig till det storas obestämda konturer. Du går längre och vill röra vid fantasiskapelsens slöja. »Rätt så!» säger jag, och jag önskar dig: »Lycka till!» Men du måste lägga in intensitet i

detta. Är ditt inre gripet? Sträcker du ut dina armar och drömmer om det sköna? Först då du stirrar in i en verklighet, där livets röster dött bort, skulle jag vilja väcka dig och be dig drömma bättre.

43Ja, Herbert, jag har tvistat med dig och lovar att göra det i hela mitt liv. Jag önskar jag kunde föra bort dig, gömma dig undan för din Hester och låta min poetiska vrede strömma ut över dig. Å, jag skall pina dig till förnuft och lidelse. Vad du än vill vara, så är du min son. Jag måste naturligtvis ta dig sådan du är, men jag väljer att säga dig sanningen, fastän jag älskar dig och räknar dig som min. Obehagligt gjort av mig, men vad skall jag annars ta mig till?

Dane.

X.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London

Söndagen den i januari 19—.

Kom ihåg, att jag har levat livet! Jag trycker ditt ansikte till mina dagars doftande, stingande rosor och ber dig andas in deras ljuvlighet och känna smärtan. Vad är min filosofi annat än en översättning av de fakta som ha tryckt sin prägel på mig? Om jag låter dig läsa om dessa fakta, skall du kanske förr dela min helgelse och min tro. Jag måste lära dig inse att du är det faktum som är resultatet av hela min invecklade väv av fakta, och att allt vad jag har och är och allt vad som kunde ha varit jag och mitt, representeras av den outstakade väg som ligger framför dig.

Jag ber dig följa mig tillbaka till den dammvita väg där jag vandrat som en viking och som en svag kvinna. Den är inte lång, men så många stigar, sidovägar och krökar! Vilka plötsliga glimtar av hav och himmel, vilka oåtkomliga mål i fjärran! Hör hoppets viskningar från skogen å ömse sidor, hör förtvivlans krampaktiga snyftningar, glädjens ungdomliga skratt och ålderns resignation! Se den vita handen som vinkar

45till avsked mellan furustammarna! Allt detta är kärt

— dyrköpt och dyrbart och underbart, hjärtekvalen så väl som glädjen.

»Livet är värdt att levas

i varje dess atom,

allt från dess djupa grundval

till sista ytterkanten

utav dess hörnsten, döden. >

Ja, i varje dess atom. Till och med den där morgonen i skogen för trettio år sedan, då din mor lade sin hand i min och lät sitt stora medlidande strömma in i mina ögon. Hon höll verkligen av mig, men över John Waces panna låg ett skimmer av romantik. För henne strålade hans ansikte som solljus, och hon måste ta det mellan sina händer och behålla det för alltid. Han var hennes Siegfried, hennes herre. Så hade gudarna beslutat, och vi tre lydde. Vad kunde vi annat göra? Vi måste vara ärliga framför allt, och Ellen älskade mig ej längre, och det måste jag ju veta och plåna ut ett förgånget av den djupaste samhörighet och styrka och trösta och ge ny hälsa åt den kvinna, vars hand höll min, medan hennes ögon voro riktade åt annat håll.

Redan före denna klara, dystra sommarmorgon, som såg mig föremål för en kvinnas medlidande, visste jag att jag måste avstå från henne. Deras själar smälte samman vid deras första möte. John hade varit borta, besökt muséer och universitet och drivit en lidelsefull radikal propaganda. Han var storartat målerisk att se på. Jag var en ungdom på tjugutre, nästan tio år yngre än han, en yngling full av halvdunkla syften och trevande krafter och som sträckte sig efter det han re-

46dan hade tryggt och fast i sina händer. Ellen talade om hans ankomst och tänkte ut att hon ville träffa denne min ende vän i den omgivning hon älskade mest, i mina rum, vars atmosfär, enligt vad hon påstod, tillhörde en äldre tid. De träffades alltså vid tebordet i mitt arbetsrum, och en stor värme smög sig över din far. Han talade utan att se på någondera av oss, och Ellen såg ut som om hennes öde nu först börjat gå i fullbordan.

Ute regnade det. Jag gick till fönstret och stirrade slött på gatlyktan, som räckte ut sin lilla flammande tunga åt natten. Varför kände jag mig gäckad? Där fanns intet gäckeri, och där borde ej heller ha funnits någon bitterhet. Den försvann också efter en stund.

Ellen strök med handen över mitt hår, och en stark, ursprunglig känsla vaknade inom mig. I detta ögonblick var det som om civilisationen aldrig hade funnits till. J ag återgick till den primitiva ståndpunkten. Glömda förfäders, grottmänniskors och pålbyggares blod reste sig mot min etik. Jag vände mig emot henne, såg hennes rodnande kinder, hennes rörelse och morgongryningen i hennes ögon. Jag mätte min styrka med hennes och din fars, Herbert. Jag hade en stor styrka i min lidelse, och jag kunde lätt ha ryckt henne till mig!

Även du känner till upprorets ögonblick, då du hört tigern och björnen ryta och då djuret trängt ut människan. Då vred sig din själ i hånlöje, du drev gäck med vad du ansett för själsadel och du talade satiriska ord om den utsökt förfinade typ vi utvecklat oss till. Då förvandlades livets experiment till en fars, din

47himmel ramlade, och ordet »Dåre!» kom på dina läppar. Å, vilken orkan drar ej över själen, då den bedrages på sin glädje! I det första ögonblicket av Ellens likgiltighet, då jag kände mig utstött ur hennes liv, glömde jag allt utom mitt begär. Jag kunde inte avstå från henne. Begäret att äga hade mig fast i sina klor.

Den älskliga varelsen, mellan henne och mig hade endast ett ljuvt kamratskap existerat. Hur ofta hade vi inte talat vidt och bredt (vi voro mycket unga!) om våra sublima tankar och möjligheter, hur ofta hade vi ej utmålat för oss försakelsens tragedi och växt medan vi talade! Ack, det skulle bli verklighet en gång. Både hon och jag fordrade underverk, och de kommo. Så prövades själsstyrkan, så visade den sig vara »Viljans rena flagg ». Så befästes jag i den tron att vi måste förlora för att kunna behålla och dö för att kunna leva. Så kom jag till den övertygelsen, att det blott fanns en väg, tjänandets.

Jag slöt henne inte lidelsefullt i mina armar. Jag drog mig tillbaka och gjorde mycket för att göra det lättare för henne att lämna mig. Om jag inte hade varit, skulle det ha varit svårare för henne att lyda en kallelse som vållade mig smärta. Hon kunde ej helt och hållet tysta ned en gammal puritansk röst som talade med traditionens myndighet och bjöd henne stå vid sina löften. Ja, jag gjorde det lätt för henne. Plåga sedan min själ med teorier om könsurval och kampen för tillvaron, om du vågar!

I dessa dagar voro templets spiror gyllene och altaret vitt. Porten syntes från varje punkt av den diminsvepta världen. Vi som förrättade vår andakt kände ej av

48något tvivel. Medryckta av idéernas brusande orgeltoner offrade vi gladt vårt liv. Som tankens överstepräster svängde vi rökelsekaren och svingade oss upp på rökelsens skyar. Kilen, John och jag prisade Gud och uppgingo i honom för alltid — Gud, idealet, den fullkomliga mänskligheten, människans gigantiska enhet av kropp och själ. I våra hjärtan dvaldes en religion som bjöd oss att tjäna idealet. Vi strävade att bli vad vi instinktlikt kände att »människan med hennes droppande varma tårar» kunde bli. Vi voro fanbärarna för den framryckande världsutvecklingen. Vi voro högvattensmärket, mot vilket alla flodtider strömma. Vi voro soldater och präster.

Och när då Ellen älskade och saknade mod till sin kärlek, så hjälpte jag henne. Ett förflutet av ömhet och lidelse höll henne fjättrad vid min sida. Hon visste att vi till känsla och handling voro åtskilda genom hennes starkare känsla för J ohn, men ändå kämpade hon emot denna rika, unga kärlek. I två år hade vi stått varandra nära; hon hade i så hög grad varit min vän, att hon nu i sin flickaktiga barmhärtighet ej kunde besegla ett för mig så ovälkommet öde. Jag hade väckt hennes slumrande själ med min första blick in i hennes ögons sfinxunder. Hon hade för mig blivit eld och dagg, solens lågor och skogens blomma. Hon kunde ej lämna mig, om jag inte hjälpte henne.

För materiens mästare måste denna brottning med själsliga abstraktioner förefalla som en lek med hjärnspöken. Men jag påstår att livet ytterst är till för sådana själsliga segrar. Onämnbara vällukter smyga sig in i våra sinnen och själen frossar och växer. Osedda händer dra oss bort till fjärran världar, och vi få del i

49människoandens värdighet. Okända tankar locka och fängsla oss, och vi intaga vår plats i universum som intellektuella faktorer. Då jag avstod från Ellen, hjälpte jag henne, och ännu långt mer, jag gav en dunkelt tänkande och svagt handlande värld impulsen till hängivenhet för den avslöjade sanningen.

Hon hade en älsklig vana att sitta på en pall och luta huvudet mot mitt knä. Så satt hon en hel dag, och i timtal kunde jag ha trott att hon sov, om ej känslans vågor växlat i hennes uppåtvända ansikte. Slutligen lyfte hon upp huvudet med extas i ögonen, på kinden och läpparna. »Jag älskar dig, Dane. Dane! Dane!» Jag var hel och hållen i dessa skälvande tonfall. Hon hade då känt John i tre månader, men hennes kärlek till honom var ung, den hade kommit oväntat, den var ännu outsagd och omöjlig att utsäga. Hennes längtan efter honom tog sig uttryck i ömhet mot mig, och ehuru hon vaknade ur sin stämning som ur en dröm, voro de dock mina, dessa timmar, då vi voro som änglar i tal och kärlek. Så mycket förunnades mig ändå.

Minnen och ekon, fläktar av ljuv violdoft från din mors grav — sådant vill materiens profet ej veta av, och jag är rädd att han ömkar mig för att jag tillhör dem i så hög grad. Men jag tillhör även dig, min käre gosse, och jag vill tjäna dig

Dane Kenipton.

XI.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The R-idge, Berkeley, Californien, Den 20 januari 19—.

Jag vet inte om jag skall skratta eller gråta. Jag har nyss slutat läsa ditt brev, och jag kan knappast tänka. Orden tyckas ha förlorat sin mening, och brukade så som du brukar dem äro orden utan betydelse. Du tycks tala ett

märkvärdigt välbekant språk, men ändå kan jag inte förstå det. Du är lika obegriplig som jag kanske också är för dig.

Och det är inte underligt att vi inte förstå varandra. Inför den vetenskapliga betraktaren framträder tydligt olikheten mellan oss, ungefär så här: människan erhåller kännedom om den yttre världen genom sina sensationer och begrepp. Sensationerna grunda sig på känsla och begreppen grunda sig på förnuft. Det är de två sidorna av människonaturen, och individen bestämmes och styres av den sida hos honom som råkar vara den förhärskande i hans temperament. J ag har redan betecknat dig som en känslomänniska och mig som en tänkare. Detta är sant, tänker jag. Du känner naturligtvis att det är sant. Jag kommer till mitt resultat på förståndsmässig väg. Du antar

5 tdet på god tro som sant, tappar genast bort förnufts-grunderna och kläder dina påståenden i känslans språk

— det vill säga, du låter det gå dig till sinnes och blir illa berörd, emedan det råkar förhålla sig så.

Du låtsas känna till den moderna vetenskapliga slangen och talar om den i föraktfull ton, emedan du i själva verket inte känner den. De uttryck jag begagnar väcka inga idéer hos dig. De äro rytmiska och musikaliska ljud, men de äro inga bestämda tankesymboler. Deras faktiska underlag fattar du ej. Till exempel insekternas griporgan, ekoxens stora tandade mandibler, cicadahannens kärlekssång och hans makas stumhet — det är fakta som du inte kan ställa i förbindelse med varandra eller dra allmänna slutsatser ur. Om jag framlägger ännu några flera exempel, kan du inte urskilja den lag som är lika för dem alla. Vad betyder för dig den fladdrande nattfjäriln klädd i guld och purpur, lysande, skiftande, praktfull? Dess skönhet bjuder dig att böja dig för skaparen, men något annat värde har den icke; den är en sporre till religion, det är allt. Så även med spiggens glödande färg och silverblanka fjäll. Vad inhämtar du av gorillans hesa röst? Äro icke oxens hudvalkar omöjliga att förstå? Och lejonets man? Galtens betar? Myskdjurets pung? I påfågelstjärtens ametister och safirer finner du ingenting rationellt, för dig äro de en manifestation av undret, och det är tabu. Likaså med tjädertuppen, som spärrar ut sitt fjäderkrås och dansar underliga turer och ger sitt hjärta luft i sång.

Jag återigen tilltror mig att sammanfatta alla dessa fenomen och utgrunda den gemensamma sanningen, gemensamma fakta, den gemensamma lagen, ochdetta är att generalisera, att idka vetenskap. Jag lär mig att det finns två funktioner som allt liv måste utföra: näring och fortplantning. Och jag lär mig att funktionerna hos allt levande i förhållande till tid, rum och grad äro mycket lika. Snigeln måste intaga föda, annars dör den; så är det med mig också. Snigeln måste fortplanta sitt släkte, annars dör det ut; likaså med mig. Behovet är detsamma, den enda skillnaden ligger i uttrycket. För varje levande varelse ges det tider och årstider då individen erfar en dunkel längtan, blind drift och omotståndligt begär. Sinnena eggas och livas av släktets kallelserop. Och liksom fisken och kräldjuret äro svaga avbilder av människan, så motsvara dessa drifter och begär vad människan hos sig själv kallar »kärlek» och stavar det med stor bokstav. Jag upprepar än en gång att behovet är detsamma. Från amöban uppåt livets skala ända till dig och mig härskar denna fortplantningslidelse. Och hos dig själv, hur förpinad och förandligad du än må vara, är den icke desto mindre blind, oresonlig och befallande.

Och nu komma vi till saken. Under utvecklingens gång från lågt till högt kom det en punkt, där vägarna skildes. Instinkten som utvecklingsfaktor hade sin begränsning. Den kulminerade i den märkvärdiga inrättning som kallas bisvärmningen. Längre kunde den ej gå. Åt detta håll nådde livet sin gräns. Men det härliga, obetvingliga, ohejdbara livet ändrade riktning för sin utveckling, och nu blev förnuftet den alls-mäktiga utvecklingsfaktorn. Förnuftet började glimta redan långt nere på livets skala, men det når sin höjdpunkt i människan, och slutet ha vi ännu icke sett.

53Hon fördubblade sin arms liävstång i trä och stål, sina ögonlinser genom glaset, sin hjärnas synintryck genom kemiskt känsliggjord trämassa. Hon är i stånd att, därigenom att hon drar slutsatser av händelser och känner lagarna, behärska de blinda krafterna och leda deras verkningar. Sedan hon lärt känna utvecklingens lagar, kan hon ta hand om livet och modellera och knåda det till skönare och nyttigare former. Detta kallas urval i privat syfte. Vill hon ha snabba hästar, väljer hon de snabbaste. Hon studerar snabbhetens fysiska lagar på hästarnas rörelser och väljer avelston och hingstar med hänsyn till manke, länder, knäleder och hasor. Och se, inom några år har hon en fullblodsras snabbare än någon som världen förut känt till.

Sedan hon tagit könsurvalet i sina egna händer och på vetenskapligt sätt uppfödt fiskar och fåglar, fyrfo-tadjur och växter, varför skulle hon inte då kunna fortplanta sitt eget släkte vetenskapligt? Fisk och fågel, djur och växter lyda dunkla drifter och mångfaldiga sig. »Tarvlig reproduktion», säger människan till moder Natur, »tillåt mig att hjälpa till.» Och moder Natur skjutes åt sidan och överträffas av denna nya skapare, denna gudamänniska.

Dessa drifter och begär hos djur och växter äro de bästa verkt}7g naturen har lyckats uppfinna. Sedan hon uppfunnit dem, lämnar hon deras funktioner åt den blinda tillfälligheten. Då stiger människan fram och styr och leder dem. För första gången i livets historia har den medvetna intelligensen format och omvandlat livet. Dessa drifter och begär, den »infernaliska fruktsamhetens» eggelser, ha hos människan

54utvecklats till vad som kallas »kärlek». De börja med instinkt och sensation och kulminera i känsla och själsrörelse. De behärska människan och hennes intelligens alldeles som de behärska djuret och alla dess handlingar. Och de verka i människans utveckling med samma slumpens blindhet som de verka i djurens.

Detta är nu lagen: Kärleken som medel till män-

niskans fortbestånd och utveckling är mycket ofullkomlig och mottaglig för utbildning. Vad människans intelligens har åstadkommit med djuret, kan den även åstadkomma med människan.

Det är ett axiom att säga, att mitt förnuft är klokare än min känsla. Då jag nu precis känner till värdet och nyttan av detta erotiska fenomen, denna sexuella dårskap, denna kärlek, föredrar jag för min del att välja min maka med förnuftet. Så valde jag Hester. Och jag älskar henne verkligen, men i intellektuell mening och inte på det sätt som du i din fanatism fordrar. Jag gripes ej av en tölpaktig svindel, då jag ser på henne och vidrör hennes hand. Inte heller känner jag mig nödsakad att fly hennes närvaro, om jag vill leva, som Dante gjorde med Beatrice, ej heller erfar jag Rousseaus pinsamma förvirring då han var i samma rum som madame Goton och kände lust att springa in i den flammande brasan. Men jag känner för Hester vad lyckligt gifta makar känna i livets eftersommar, sedan lidelsen brunnit ut. Det är mannens tillgivenhet för kvinnan som utgör hans hälsa. Det är detta sunda umgänge som ersätter kär-leksraseriet, den sundhet som gör sig gällande hos sparvarna efter parningens hetta, då de sluta med att

55näbbas och skvattra och gripa sig helt lugnt an med att bygga boet för den väntade avkomman.

Kärleken före bröllopet är en oförstående eller halvt förstående dårskap. Tillgivenheten efter bröllopet är ett sundt tillstånd av fullständig förståelse; den är baserad på förnuft och en önskan att tjäna och på sund uppoffring. Den förra är en blinds parning med en blind, den senare en klarsynt och med öppna ögon ingången förbindelse mellan en man och en kvinna, som ha tillräckligt mycket gemensamt för att deras förening skall vara byggd på fast grund. Med ett ord, och i ordets fulla betydelse, det är kamratskap mellan könen. Kärleken före bröllopet kan ej leva synnerligen länge efter bröllopsdagen. Den är obevekligt dömd att brinna ut, och när den har brunnit ut, måste den ersättas av tillgivenheten, annars måste parterna skiljas. Vi veta nog att många män och kvinnor, som ej kunna bygga upp tillgivenhet på kärlekens ruiner, skiljas eller, om de inte göra det, fortsätta att leva tillsammans i kylig fördragsamhet eller bittert hat.

Hester är en passande maka för mig. Vi ha m3rcket gemensamt. Det finns intellektuell, själslig och fysisk frändskap. Hennes rösts smekning och hennes själs beröring äro behagliga för mig liksom beröringen av hennes hand (och du vet att i föreningen mellan man och kvinna är ingen högre gemenskap möjlig, så vida det inte först finns fysiologisk gemenskap). Vi skola gå genom livet som kamrater, hand i hand, Hester och jag, och vi skola bli mycket lyckliga. Och på grund av allt detta påstår jag, att du inte har någon rättighet att okväda min lycka, förbittra mina dagar och känna för mig som för en död.

56Min käre, förvillade Dane, kom ner ur molnen. Om jag har orätt, så har jag åtminstone hållit mig på marken. Följ då med mig på denna mark och visa mig var jag har haft orätt. Men låt inte din romantiska och poetiska vrede strömma ut över mig. Håll dig till fakta, människa, till obestridliga fakta.

Herbert.

Just nu kom ditt sista brev. Jag kan bara säga att jag förstår det. Men på samma gång smärtar det mig att jag inte är dig närmare. Dessa intellektuella fantasmagorier resa sig som väldiga, oformliga spöken och skilja oss åt. Jag kan inte tränga igenom töcknen och skymningen och trycka din hand och säga dig hur kär du är mig. Ack, Dane, låt oss sluta nu. Låt oss inte diskutera vidare. Låt mig hålla av Hester på mitt sätt så länge jag inte syndar eller skadar någon, och var du en far för oss och välsigna oss, som annars måste gå ovälsignade. Ty även Hester är fader- och moderlös, och du måste vara för henne vad du är för mig.

Herbert.

XII.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen’s Road 3 A, Chelsea, S. W.

Den 10 februari 19—.

Vi ha alltså börjat tvista! Jag har fördjupat mig i dina två, tre sista brev, och de förefalla som en serie

inlagor i en process. Mina ha utan tvivel samma

rådstumässiga egenskaper. Våra brev ha blivit gen-mälen helt enkelt. Denna upptäckt förskaffade min penna en veckas vila. Det föll mig in, att Walt Whit-man även måste ha menat undervisande brev, då han sade om vår lilla världs oroliga andar: »De äckla

mig med sitt prat om sina plikter mot Gud.» Den ene vännen borde ju kunna tala till den andre och uttala det heligaste av alla ord: »Varde ljus, och där vart

ljus» — en våg av ljus, en blixt, och sedan var mörkret övervunnet och skingrat från vattenytan. Det var en trumpetstöt av ord, som införde dramat i den töc-keninsvepta skapelsen. Må Ordet skingra vår natt och må vi icke allenast konstatera detta, utan även erkänna vår övertygelse, vilka än följderna må bli. Låt oss ödmjuka oss inför ett orubbligt faktum.

Du anser att äktenskapet är en institution som har släktets fortplantning till ändamål och att aktning

58och tillgivenhet är allt vad som fordras för att två människor skola ingå denna innerligast möjliga förening. Du anser också att de världsliga bestyren utöva ett hårdt tryck på människorna, så att »kärleken blir en bisak i deras liv », och att detta är som det skall vara. Dina brev äro en utläggning av och ett försvar för vad jag på en höft skulle vilja kalla den praktiska teorien. Du påvisar att världen är till för arbete och arbetare och att livet är till för resultat i form av institutioner och synbara framsteg. Jag påstår å andra sidan att man behöver större hemgift i äktenskapet än tillgivenhet och att männen älska lika innerligt och lika hängivet som kvinnor. Människor älska i mån efter djupet i sin natur, och den bäste man i världen har en oändlig förmåga att ge och mottaga kärlek. Dess makt verkar starkast på de yppersta.

Detta är i korthet vad vi ha sagt varandra. Du angriper min idealism, kallar mig drömmare och anklagar mig för att icke stå i kontakt med tiden, som själv står i sträng kontakt med utvecklingens lagar. Och jag räknar dig till kälkborgarna därför att du överdriver de praktiska värdena. Jag anser att det är simpelt att respektera påtagliga fakta på bekostnad av en känsla som ej kan uttryckas med ord.

I ditt sista brev utvecklar du näringens och fortplantningens teorier med ett behag och en värme som låter dig framstå sådan jag så länge har känt dig och ger mig ett nytt bevis på att du är värd att strida för och att räddas. Men att spåra kärleken till dess biologiska ursprung är inte att förneka dess tillvaro. Kärleken har en historia som är lika betydelsefull som livets. Då den primitiva människan för eoner

59sedan såg på sin nästa och erkände honom som sin make, vaknade självmedvetandet och en cell brast som skapade kärlek. Då under tidernas lopp ekonomiska krafter lärde människorna inse behovet av ömsesidig hjälp,

då utvecklingens lag överallt i livet väckte hos människan en tendens att sträcka sig utöver sig själv och luta sig intill andra, började kärlekens välde. Vad som var undermedvetet blev medvetet, vad som i det förflutna endast var en svag glimt strålade nu i norrskensprakt. En Julias kärlek är blomman av naturliga processer som ge sig till känna utför hela skalan, men den är också en gåva av den sista utvecklingen, och den talar till oss från skalans högsta streck. En Julias kärlek har morgonens tjusning, emedan dess timme är ung och ändå gammal och hör till både forntid och framtid. Så förvandlades släktets hunger och lidelse till ett lyckobehov hos individen. Släktets behov och individens behov är detsamma och ändå olika.

Vad var pointen i ditt brev? Att könsurvalet är rådande? Det går jag in på. Att det åligger oss som förnuftiga män och kvinnor att låta vår sociologiska erfarenhet komma vår instinkt till hjälp? Det medger jag utan förbehåll. Men vår sociologiska erfarenhet fordrar att vi skola följa instinktens val; vår sociologiska erfarenhet är endast en annan sida av vår förfining, som i det den manar oss att älska det sköna icke mindre starkt manar oss att älska. Vår sociologiska erfarenhet uppfostrar vår smak utan att minska vår smak för själva saken. »Älska en skön människa på ett ädelt sätt, men huvudsaken är att du älskar henne», säger vår sociologiska erfarenhet med

60en intressant tautologi. För övrigt är du en kättare mot din egen lära, Herbert. Det är du som skulle vilja svika vår nuvarande sociologiska erfarenhet genom att styra moderna människor efter lagar som rådde under det primitiva livet. Det är du som ständigt spetsar öronen efter det förflutna och de skeden av medvetande som ha varit men aldrig kunna komma tillbaka. Biologiens tidiga fakta kunna ej inrymma det som härledts ur dem. Människan har framgått ur lägre former på samma sätt som vatten förvandlas till ånga, och den försiggångna förvandlingens natur är lika radikal, öka vattnets temperatur med ett antal grader, så är det ändå vatten. Om en grad saknas i det erforderliga antalet, så är substansen oförändrad. Men lägg till den sista graden, och vattnet är ej längre vatten. Från vatten till ånga är en radikal förvandling.

Du talar om förbättrade husdj ursraser och om vår egen rasförbättring i det förflutna, och härvidlag går du längre än som är nödvändigt, i fall äktenskapet endast skall tjäna fortplantningsdriften. Du ådagalägger en viss aktning för det naturliga och instinktiva, men du säger att allt vore lika bra om ej det individuella valet vore förhärskande och om män och kvinnor »skakats om ». Du gör upp ett kallt handlings-schema för själsliga angelägenheter och skriver reglementen för hjärtat.

Jag har också ett program. Mitt bryter ej med naturen. Tvärtom, det lyder varje instinkt och lyssnar till varje maning från sinnena. Min kärlek börjar i mitt biologiska jag, växer med det, tar färg av solnedgången på kornblå himmel och behag av vajande

61sädesfält sedda i drömmen. Den är för mig vad den är för fågel och fisk, djur och växt. Den är mitt begär att fortplanta mig, men den är också någonting lika olikt detta som jag är olik djuren och växterna. Min kärlek är »blind, oresonlig och befallande», och därför tror jag på den. Jag betraktar inte mig själv som en gudamänniska, därför säger jag ej till Naturen: »Tillåt mig att hjälpa till.» Jag kan inte vara säker på, att jag, då jag säger detta angående hästen — som liksom jag lyder »dunkla begär och oklara drifter»

— inte uppoffrar honom för min egen nyck. Lusten att äga och förstöra är svår att stå emot. Kanske det stundar en renare tid, då människan, buren av en känsla för romantikens värdighet och livets helighet, avstår från att brutalt bära hand på sina stumma bröder.

Romantiken, som för mig är beviset på tillvarons skönhet, grundar sig ej på lidelsen. De orena lågor som förtära den ohyfsade och degenererade äro ej kärlek. Du anför exempel på hyperfysiska och hysteriska fall. Den känsla som jag för din själs skull vill ha dig att lyda och utan vilken du endast lever ett halvt liv är inte en hypersensuell sentimentalitets blinda lidelse. Rousseau var aldrig kär i hela sitt liv, fastän man genom att säga det beskyller honom för mened.

Ännu ett ord. Vill du veta varför jag är så ivrig? Jag är ivrig, emedan jag vet att du hör till dem som kunna älska. Troligen är det en liten snedvridning i din utveckling som har fört dig in på främmande tänkesätt och livsuppfattningar. Ja, och ännu mera är jag ivrig emedan du är fullkomningen av ett heligt

6 2förflutet. Du är son av mitt offer och din mors kärlek.

Jag tar det verkligen mycket ivrigt. Jag vill inte att du skall vakna en ohygglig natt och upptäcka att du har slutat din roman innan du börjat den. Jag förbittrar dina dagar och känner för dig som för en död. Det är därför att jag känner det liv som genom Guds nåd blivit ditt, och därför att jag inte kan uthärda den tanken att du begraver det. Herbert, man är fattig, då blodet bleknar, tårarna torka och hjärtats eld tynar och allt som är kvar är minnet av en tanke — minnet av en mycket avlägsen tid, då man var ung och kunde ha valt att leva.

Det gör mig ondt att vi skola förmörka dagarna för varandra.

Alltid din vän.

Dane Kempton.

XIII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London, Queen's Road 3 A, Chelsea, S. W.

Den 12 februari 19—.

Barbara och Carl firade sin minnesdag i går. Inbjudningar utsändes; gästerna voro Mel ville och jag. »Minnesdag — för vad?» frågade vi. Svaret blev outgrundliga leenden. Födelsedagar äro skickelser av ödet. Antingen man beklagar skickelsen eller är tillräckligt bekajad med illusioner för att glädja sig över den, kan man inte anständigtvis fira en händelse som är alldeles oberoende av ens vilja och ändå rör en personligen. Låt dina vänner, som sätta värde på dig, fira den dagen. Så resonerar Barbara. Alltså ingen födelsedag, ej heller var det bröllopsdagen. Det gällde någon blixt i deras tillvaro, vars minne gör dem rikare

— en stämning som behärskat dem i en timme, uttalandet av ett ödesdigert ord, bekännelsen av deras kärlek, om någon sådan bekännelse behövdes. Vilken anledningen än var, så firade de den med liv och lust.

Barbaras ögon glänste, en ljuv rodnad färgade hennes kinder, och hennes röst skälvde. Även Carl var i hög stämning. Mitt hjärta älskade denne man, som i hela sitt liv hade haft döden i faggorna. Hans

64hälsa är i vinter sämre än någonsin, och det gjorde »högtiden» litet hjärtslitande. Han har varit tvungen att överge sin tidning, men vi hoppas att han skall kunna stanna kvar vid skolan. Hans kroniska klenhet både till kroppen och börsen tycks emellertid ej påverka hans lynne. Han har fortfarande kvar ömhetens och karaktärsstyrkans ljuskraft. Han fjättrar sina lärjungar vid sig nästan lika starkt som han fjättrade Barbara.

J ag har upptäckt ett bevis på detta pars lycka. Det är att jag alltid har tagit den för given. Enkelt, inte sant? Och ändå absolut säkert. Ofta ertappar jag mig i deras närvaro med att tänka mig deras samliv och ana de älskvärdheter den ene bevisar den andre. »Vad hon måtte göra honom lycklig!» tänker jag. »Vad hans ögon äro vältaliga, då han ser på henne!» »De kunna aldrig få nog av varandra», och så vidare. Inför vanligt gift folk erfar man så ofta en känsla av modfälld överraskning: »Hur kunna de där två hålla

jämna steg?» »Hur ha de kommit tillsammans?» »Hur kan det fortgå? »

Jag kan inte glömma kvällen i går. Din far och jag hade sådana kvällar, men jag trodde aldrig jag skulle få vara med om något sådant en gång till. Vi talade då med unga studenters livlighet (och tvärsäkerhet), eggade upp oss med längesedan glömda teorier, blåste nytt liv i gamla förhoppningar, pinades under slag som kanske för längesedan hade upphört att falla. Än sedan? Hade vi missförstått fakta? Då hade vi åtminstone inte misstagit oss på våra känslor. Ett nytt hopp i stället för det gamla som hade visat sig vilseledande; i stället för de gamla oförrätterna en ny,

6.5lika stor och himmelsskriande. Det var skönt att känna att vi inte hade blivit för kloka för att hysa tankar på

förändringar och reformer eller för uttorkade av teorier för att vägra att resignera. Jag erkänner att det är längesedan jag var utom mig av vrede, otålighet och obändighet, men i går kväll väckte vi radikalen hos varandra. Vi utdömde systemet. Vi ställde oss utanför regeringen, vägrade att ta emot något ur dess händer, vi anmälde våra protester och hatade tidsförhållandenas villervalla lika häftigt som vi älskade framtidens större rättvisa.

Det är egendomligt att vi, sent vunna framgångars avkomma, voro i stånd till sådana förkastelsedomar. Barbara gillar styrelsen utan att besvära sig med några tvivel. »Vad vet ni? Vad vet ni?» frågar hon, en strålande liten vitklädd och konservativ ängel. »Ni måste veta med er att ni ha orätt, annars skulle ni slå er fram i livet ändå.»

Å, Barbara har ännu inte fått lära sig att det är svårt att leva. Det är inte så svårt att strida, och det är lätt att vara neutral, men att både strida och tåla, att hålla stånd, alltid med blicken stadigt riktad på målet, men ändå utan beskedlighet ta emot snubbor och vänta — det är det rätta, hjältemodiga handlingssättet. Och när man'har blivit besegrad, är det svårt att erkänna det för sig själv. Det är svårt att hedra ett föråldrat ideal, som ändå kostar oss både vårt lugn och vår prestige — skatter som ungdomen ringaktar, men som den annalkande ålderdomen sorgligt nog älskar. Det är svårt att hejda sig, då man kör för fort och för långt, då man galopperar mot fanatismen, och det är omöjligt att piska sig själv till hän-

66förelse och martyrskap. Det är svårt att leva, lilla Barbara.

För mig är det också svårt att beskriva ett samkväm. Vid detta var det Browning som förde ordet, ty Mel-ville slog upp »Caponsacchi» och läste den dikten för oss. Själva hans röst är en tolkning, men Browning behöver mindre tolkas än andra författare av stora dikter, emedan han författat de största. Klockan var fyra på morgonen, då krigaren-helgonets ord: »O, store, rättvise, gode Gud! Jag olycklige!» nådde våra öron. Så vi hade lyssnat! Carl gick alltjämt fram och tillbaka, Barbara lutade kinden mot min hand. Hennes själ kämpade, det gjorde min också. Vi kämpade alla med i den tappra striden. Iyäs »Pom-pilia», och du gripes av vördnad, läs »Caponsacchi», och du smittas av handlingsiver. Du måste upp och bort och slå dig fram liksom han, fastän du kanske nyss var för själsligt trött för att svara ja, om slumpen ropade upp dig.

Det var Carl som bröt den av vårt inre uppror framkallade tystnaden. Med drömmande röst och ögonen glänsande av iver berättade han för oss hur han en gång gått uppför ett berg midtför huset där han bodde. Det ösregnade, han föll vid varje steg uppför den slipp-riga branten, men för varje steg blev utsiktens skönhet allt underbarare, nästan överväldigande. Den lilla byn sjönk ner allt djupare och djupare, omkring honom höjde sig mjuka och grönskande kullar med behagfulla linjer, ett vattendrag låg mörkt under den mulna himlen, och de gråa bergen stodo på vakt i fjärran. Det var då i januariregnets kyla, på en ekbeklädd kulle i Västern, som han kände igen moder-

67jordens älskade drag, visste att hon var hans liksom han var hennes och älskade henne med lidelse. Havet är stort och underbart, men det är något främmande. Det håller dig på avstånd, det tillhör ej dig. Men den milda jorden med sina våglinjer och det spirande livet i sitt sköte hugsvalar med ordlösa harmonier. Det var då han förlät ödet som gjort honom vanför. En knotig ek, det är allt — men i alla fall ett träd och vackert i landskapet! Och det var nog för honom att leva. Och midt upp i så mycken skönhet var det också nog att dö. Som han stod där och tänkte på detta, gripen av denna underbara skönhet, och ömsom beklagade dem, som ej längre kunna se det silande regnet och gräset vid sina fötter, eller tänkte, att eftersom detta är godt, kanske det också på något outsägbart sätt kan vara godt att glömma allt detta — som han stod där, upphettad av klättringen och vemodig av stor glädje, kom den tanken för honom: Med vem? Detta kan man ej uppleva

ensam. Med vem? Han vände sig om då en hand vidrörde hans axel, och han mötte en leende blick och flämtande andedrag från den kvinna, som sändtutsig själv att bli hans Eva.

Medan gryningen smög sig över Londons värld, berättade Carl denna historia, och vi sågo genast alltsammans för oss — berget omgivet av kullar, den med tillvaron försonade ynglingen som hade kämpat sig upp till dess topp, den regndrypande unga kvinnan som skyndat efter honom för att hinna upp honom med gåvan av hela sitt

jag i sin blick. Vi sågo varken på Barbara eller på Carl. Vi visste 1111 hemligheten, vi sade bara några ord och gingo. Vår värd hadeförrådt vad minnesfesten gällde. Vi förstodo och voro glada.

God natt, gosse. Jag önskar att du kunnat vara med om vår glädjefest i dagningen!

Dane.

XIV.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien, Den 28 februari 19—.

Kärlek är något sorti börjar med sinnesintryck och slutar i känsla. Med en vacker och tillåtlig hyperbol har du i din skildring av kärleken börjat med sinnesintrycken och slutat med känslan. Du har berättat mig om kärleken med kärlekens egna uttryck, vilket är ett ytligt och ovetenskapligt sätt att gå till väga. Låt mig nu komma med en definition. Kärleken är en åkomma hos själ och kropp framkallad av lidelsen under fantasiens eggelse.

Kärleken är ett skede i fortplantningsfunktionen och förekommer endast hos människan. Kärlek i ordets vanliga bemärkelse är ett känslorus som ej existerar bland de lägre djuren. De lägre djuren sakna fantasiens sporre, och för dem är fortplantningsdriften ingenting annat än en drift. Men människan har utvecklat sin inbillningskraft. Den rena sexuella driften är uppfiffad och undanskymd av ett kaos av inbillningar, missförstådda drifter och orediga drömmar. Och så väl är funktionens verkliga syfte bortblandat för henne, att hon faktiskt tappat bort det, i synner-

70het under kärleksrusets tid, så att det alls icke tycks finnas någon gemenskap mellan de båda faktorer som utgöra kärleken, drift och fantasi.

Våra dagars romantiske älskare (som uttrycker sinnesförnimmelser med känslotermer och belåtet inbillar sig att han därvid resonerar förnuftigt) kan icke se något samband mellan sin själsexaltation och grov kroppslighet, fattar ej att själen kan bli kropp och i den kroppsliga omfamningen ge uttryck åt själens mysterier. Alla känsliga och intelligenta män och kvinnor ha sina ögonblick av ångest och tårar och upproriskhet mot sitt eget jag, då de känna sig förbryllade och nedslagna inför kärlekens fysiska yttringar. Stackars män och kvinnor! De lida svårt och uppriktigt därför att de endast ha en sentimental uppfattning av kärleken. För dem tyckas kropp och själ vara skilda saker som måste hållas i sär för att inte den ena skall befläcka den andra. Och då de älska helt och ärligt, bevisa de till sist sin kärlek genom att underkasta sig, ehuru de aldrig kunna fullt skaka av sig känslan av synd och skam och personlig förnedring. De förstå icke livet, det är knuten. Djuren, som sakna inbillning, behöva ej förnuftets sanktion för de olika livsfunktioner de äro underkastade och som de ej kunna behärska. På grund av sin ohejdade och obalanserade inbillningskraft ta människorna halva livet för det hela, och då de tvingas att även se den andra halvan i ansiktet, bli de förfärade och chockerade. De förstå inte att fortplantningsdriften är lidelsens upphov och att den mänskliga lidelsen, som verkar genom fantasien och påverkas av den, blir kärlek.

Och medan jag är i farten kan jag så gärna förneka

71att det fordras en större andlig hemgift i äktenskapet än tillgivenhet. (För övrigt kan jag ej se något så andligt i de erotiska fenomenen.) Om en man fattar tillgivenhet för en kvinna utan att behöva genomgå det föräktenskapliga ruset — om en man så att säga går denna ginväg, inser j ag ej något skäl, varför han ej skulle gifta sig med denna kvinna. Och han har alldeles säkert rätt, ty tillgivenhet är just vad den romantiska kärleken måste förvandlas till efter bröllopet. Men missförstå mig inte, Dane. Jag utsträcker inte detta över lag. Det duger inte för hela människo-hj orden, ty då ha vi genast detta avskyvärda som du med rätta är rädd för, konvenansäktenskapet. Det döljer sig tyvärr alltför ofta bakom den romantiska kärlekens mask. Vem som helst kan ej gå denna ginväg och på samma gång undvika att kränka det rätta könsurvalet. Dussinmänniskan, som har föga förstånd, kan endast utföra könsurvalet genom att först undergå den romantiska kärlekens sjukdom. Men för

några få av oss, och däribland vågar jag räkna mig själv, är ginvägen tillåten. Jag skall gå denna ginväg utan någon världslig tanke på aktier, obligationer och husliga bekvämligheter.

Betyder äktenskapet mindre för mannen än för kvinnan? J a, alldeles säkert, åtminstone då det gäller normala män och kvinnor. Lika visst som fortplantningen är kvinnans speciella funktion och näringen mannens, lika visst innebär äktenskapet mera för kvinnan än för mannen. Det blir kvinnans hela liv, medan det för mannen snarare är en episod, blott en sida av hans mångsidiga liv. Det naturliga urvalet har fogat det så. De otaliga män i det förflutna —

72till och med före den tiden då de svingade sig ner ur träden — som ägnade mera tid och krafter åt sina kärleksaffärer än åt att skaffa föda och tak över huvudet, dogo av svält på ett eller annat sätt. Endast de normala männen med riktig vördnad för livets mekanism överlevde för att fortplanta släktet. Den möjligheten låg nära till hands, att den abnorme älskaren ej alls vann någon hustru. Åtminstone är det så nu för tiden. Den abnorme mannen är ingen framgångsrik friare och blir vanligen förbigången.

Men medan vi äro inne på det kapitlet, få vi ej glömma Dante Alighieri, som för dig är älskarnes kung. Har du någonsin sett någon rimlig förklaring på hur han kom att gifta sig med Gemma, Manetto Donatis dotter, som födde honom sju barn, men aldrig ens nämndes i >>Divina Commedia»? Du kommer ihåg vad han sade om sitt första möte med Beatrice: »I detta ögonblick kände jag tydligt att livets ande, som har sin boning i hjärtats lönligaste kamrar, började darra så häftigt att hela min kropp skälvde därvid. » Men sedan fick han sju barn med Gemma, Manetto Donatis dotter, och om vilken man enligt historiens påstående »ej har någon anledning förmoda annat än att hon var en god hustru».

Vad det primitiva beträffar, så spetsar jag öronen efter det, emedan vi ännu äro mycket primitiva. Hur många tusen års kultur tror du det har behövts för att avnöta och polera våra skrovliga kanter? Ett förmodligen, i bästa fall inte mer än två. Dessförinnan voro vi tjutande vildar som klumpiga till gestalt och dåd drucko blod ur våra fienders huvudskålar

Kärlekens väsen. 6.

73och prisade Valhalls orgier och blodbad som det högsta paradiset. Och före den tiden, hur många tusen års barbari hade vi varit med om? Och hur många tusen sinom tusen århundraden i livets långa tåg från den första oorganiska företeelsen som fick liv? Två tusen år äro en ofantligt tunn fernissa att täcka många millioner med.

Dessutom äro våra mycket beprisade två tusen år av kultur någonting intellektuellt, en förvärvad karaktär. Vi födas ej med den. Var och en måste tillägna sig den efter födelsen genom sina medmänniskors och föregångares skrivna ord. Isolera ett dibarn från släktet, så skall det aldrig lära sig tala, och utan ord kan det aldrig tänka annat än på det konkretast möjliga sätt. Men det äger alla djurets instinkter och drifter — de skrovliga kanter som ständigt sticka fram genom den civiliserade människans kulturfernissa.

Vår kultur kommer sent och försvinner fort. Jag har sett den falla av en man på en timme, ja, i ett ögonblick. Vår kultur är ingenting annat än människosläktets samlade visdom. Den är ingen del av oss eller ett ting eller en egenskap som går i arv från far till son. Den är något som varje individ tillägnar sig i olika grad. Ja, jag gör rätt i att spetsa öronen efter det primitiva. Det säger mig var jag står i dag och i vilken värld jag lever. Du, Dane, är överförfinad eller förfinad utan samband med tiden. Du är lik de idealistiska och framskridna zeloter som, då en sådan handling skulle vara detsamma som förintelse, råda Förenta staterna att avväpna gentemot en värld i pansar.

74Men nu slutar jag med detta osammanhängande brev. Jag skall snart bevisa mina påståenden. Jag skall visa vilken högre roll förnuftet spelar i den äktenskapliga kärleken, dess självbehärskning, återhållsamhet, försakelse, offer. Och jag skall visa att äktenskaplig kärlek är högre och ädlare än den romantiska.

Herbert.

XV.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen’s Road 3 A, Chelsea, S. W.

Den 15 mars 19—-.

Clyde Stebbins var här en timme efter sedan jag läst dina teorier och definitioner. Den omständigheten att jag läst förräderi mot hans syster kom mig att välja mina samtalsämnen litet försiktigare än som lämpar sig för en ledig konversation. Ditt brev låg halvöppet på bordet framför oss, och jag sneglade ofta på det och undrade vad Hesters bror skulle tänka om han finge läsa det. J ag tänker numera inte bara på dig.

Jag förkastar din definition på kärleken. Den är ej en åkomma hos själ och kropp, ej heller är den endast ett redskap till fortplantning. Jag förkastar och harmas över din distinktion mellan känslotillståndet före och efter bröllopet. Vidare anser jag att äktenskapet ej kan grundas blott på tillgivenhet, och jag delar ej din åsikt att folkökningen går före principerna. Det är inte nödvändigt att skaffa barn till världen till vad pris som helst.

Kärleken är inte en åkomma utan en tillväxt. Det finns andlig så väl som kroppslig tillväxt. Vissa män och kvinnor växa sig aldrig tillräckligt starka för att älska. Deras utveckling hämmas eller ocksååro de från början klena varelser födda av undernärda föräldrar, och deras öde blir kanske att älska bleka, kraftlösa varelser som de själva. Det finns andra som älska, och det är ingen olycklig slump, ingen själens och kroppens åkomma som kräver dårhusläkare eller kirurger. Det är en styrka, en utveckling, en fullkomning. Låt oss gå från dess verkan till dess orsak. Hur yttrar sig denna galenskap? Icke i svaghet. Man har aldrig sett en älskande man eller kvinna försvagas genom sin kärlek. Den älskande kan bära allt och det icke allenast för sin egen räkning utan för en större värld än som någonsin varit hans. Den, som älskar en, måste nödvändigt älska hela världen och alla ofödda världar. Det är livets gång, det vill med andra ord säga att det är ett vetenskapligt faktum. Det som sätter människan i stånd att höja sig upp till en högre grad av helgelse är icke en åkomma hos kropp och själ. Det är den största av alla krafter, och den förvandlar den grälsjuka, snikna människan till en inspirerad poet.

Och orsaken? Driften till fortplanting och inbill-ningskraften? Det går jag in på. Men det finns andra, närmare till hands liggande behov som fordra kärlek, behov som äro något särskilt utmärkande för vår tid, ty de sammanhänga med vår ständiga längtan efter hjälp och kamratskap under den knaggliga färden genom universum. Om kärleken inte vore något annat än ett medel till fortplantning, skulle du ha rätt i ditt påstående att mina höga anspråk äro onödiga och onaturliga. Om kärleken vore detta och endast detta, skulle det inte finnas någon kärlek, och det är ju en paradox.

77»Då våra själar längta till att mötas och blandas med varandra genom kroppen som utgör dessa själars yttre klädnad, så låt oss för vår kärleks skull få bli ett kött, som re’n en enda själ vi äro s

Jag vågar uppställa en formel: i början uppstod kärleken ur fortplantningsdriften; nu uppstår fortplantningsdriften ur kärleken. Alldeles som vi förhålla oss gentemot det naturliga urvalet, när vi i lidelsefull etisk känsla ställa upp vårt lilla jag emot världsalltet, likaså kasta vi för vår eget bästa om en naturprocess som verkligen tycks ha en lags kraft. Denna omkastning är civilisation.

Den älskande måste fortplanta sig Här och Nu. Livets lag fordrar av honom en tribut av kärlek. Inbill-ningskraften ger den älskande nyckeln till hans kärleks föremål. Han träder in och ser blott hennes idealbild; hennes jordiska stoff, det rent materiella hos henne existerar ej för honom. Kärlekens betingelser sammanhänga med civilisationen. Då syftet är högt och känslan rik, när »den eviga besittningen av det goda» åstundas, då höres kärlekens rop: Jag är till!

Nu till min definition. Negativt är kärleken icke en åkomma, en störing hos kroppen och själen, emedan den härstammar ur det evigt värdefullaste, emedan den utgör höjdpunkten av ädla processer och emedan den åstadkommer en sundare syn och styrka och lycka. Positivt är kärleken personlighetens uppvaknande till känsla

av en annan varelses skönhet och värde, orsakat av fortplantningsdrift och inbillningskraft. Det är en längtan att hålla fast vid det evigt goda och uppgå däri.

78Aristoteles bevisade — och hans samtid kände sig övertygad därav — att kvinnan har färre tänder än mannen. Aristoteles var en stor man, och förutom att han var filosof var han också sin tids förnämste naturvetenskapsman. Jag kan inte låta bli att tänka på detta oerhörda misstag. Kanske (vem vet?) samma ryktbarhet, som en sexuell tandklassifikation åtnjuter, en gång väntar den definition som kallar kärleken en åkomma.

Jag skall fortsätta i morgon. Jag kallades nyss genom en biljett till Karl som är sjuk, fastän inte allvarligt. Barbara har ordinerat honom ett schackparti. Jag har fått en sådan längtan i blodet att få återse dig. Jag tror att jag snart skall vara hos dig i den nya Västern.

Alltid din vän

Dane Kempton.

XVI.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London. Söndags morgon.

Jag måste nu komma till de tre andra punkterna i mitt brev, så att jag stannar hemma och skriver, fastän det är en frisk bris nu på morgonen och kokett nyckfullt solsken och någonting rycker i mig att gå ut på stadsgatorna. Det är inte det att jag inte kan hålla mig stilla, det är min kärlek till fria luften. Jag vill så gärna lämna de fyra väggarna och ännu hellre mina invärtes fyra väggar och sluta mig till staden i vänskap och låta den sluta sig till mig. Jag känner mig aldrig så solidarisk med mina medmänniskor som då jag är ute och går. . .

Utom då jag skriver till dig. Då växer jag av stolt livslust. Mina sympatier värmas och jag blir ung på nytt. Jag utnämner mig själv till livets sakförare,

.

och jag saknar inte entusiasm för detta höga kall. Det är endast helt naturligt att jag inför en skepticism som jag inte kan dela erfar större trosvärme och att jag inför en nedsättande kritik får en stark känsla av det smädade föremålets härlighet. Jag blir zelot och utgjuter mig i långa lovsånger. Jag känner mig buren

80av förtrollande harmonier därför att jag tjänar och försvarar och gillar vad jag anser rätt.

Så att då du förfäktar att den romantiska kärleken endast existerar före bröllopet och att den dör efter detta — liksom andra anta att den dör då fattigdomen nalkas — så gläder jag mig i medvetandet om att det icke är sant. Jag granskar fakta som jag hittills tagit för givna och blir dubbelt säker. Du är dogmatisk när du påstår att älskaren och den äkta mannen utesluta varandra. Om det fanns kärlek från början, finns den också i slutet. Kärleken fördubblas av sin egen kraft. Samlivet stärker banden och i solmättad luft slår karaktären ut i blom. De missfyckade äktenskapen äro de som endast äro grundade på tycke. Här måste trötthet yppa sig, ty äktenskapet fordrar att makarna skola vara allt för varandra, och om det inte är så, är kontrahenternas liv, både enligt logikens och den förfinade levnadskonstens lagar, förspillt för alltid.

Även verkligt älskande makar kunna ångra sig. Men dessa ha åtminstone börjat bra. Därför är deras liv oändligt mycket rikare. Själva misslyckandet blir därigenom lättare för dem att bära än för de andra som handla plebejiskt och begära så litet av livet att till och med detta lilla undgår dem. Kasta inte smuts på dem, ty de vilja åtminstone älska. De ha gjort ett missgrepp, men ingen kan klandra dem därför. Det var varken deras eller kärlekens fel, och »större livsfull-het» kommer dem till del just genom deras missgrepp.

Du är konsekvent. Liksom du påstår att kärleken är drift, tror du att den ej är något annat än ett känslosvall i början. Du märker en förändring; den oro och sinnesrörelse man erfar inför det okända försvinner,

81och du vet inte att de ersättas av det kändas varaktigare glädje, att efter löftet kommer infriandet, att hoppet inte är skönare än dess fullbordan, att det är något gudomligt i båda och att kärleken icke sviker.

Säg mig, äro de lugna äktenskapen av tillgivenhet, som du ämnar skildra, verkligen så lugna? Dra de jämnt så bra? Är den självbehärskning, återhållsamhet, försakelse och uppoffring, som du talar om, lika lätt att utöva gentemot den person, som är för dig vad tjugu andra lika lätt skulle kunna vara, som den är gentemot den enda som du älskar och avgudar framför alla andra, och som ditt eget väsens lagar befalla dig att tjäna i liv och död? Gud skall veta att genomsnittsäktenskapet inte utgör något slående exempel på utövandet av dessa dygder! Dessa fraser äro snarare uppstyltade ideal, på vilka nödställda makar försöka kravla sig ur sin nöd. Å andra sidan övar ju var och en till en viss grad återhållsamhet och uppoffring, eftersom var och en är till en viss grad moralisk. Men det sitter hårdt åt för din genomsnittsman och kvinna i ditt dussinäktenskap, och de bita ihop tänderna och rynka pannan av ansträngning.

Den smula lugn som där finns vinnes genom vam-pyrism. Diderot, som var gift med en enfaldig sömmerska, hade ingen rätt till mademoiselle Volauds kärlek. Det var vampyrism och synd att ta allt från denna kvinna och återgälda hennes ynnest med det som var så mycket mindre än allt — lika säkert som att feghet och själviskhet ' är synd. Men den otillåtna förbindelsen kommer alltid att finnas till, emedan män och kvinnor ej kunna lägga bort att känna själfull sympati och öm längtan och alltid skola älska,

82hur värdelöst och vanvettigt det än kan förefalla inför världen. Individuellt ha vi inte svårt för att finna vår lycka, men vi måste närma oss den på en oärlig världs slingrande krokvägar. »Inga raka vägar! Kryssa er fram!» har konvenansen alltid ropat, så länge den funnits till.

I varje genomsnittsäktenskap blir alltså kärleken schablonmässig, därom vittna hetärerna i den gamla grekiska kulturvärlden. Du minns att det står i historien: »Den låga ställning kvinnan i allmänhet

intog i hemmet hade en högst fördärvlig inverkan på grekernas seder. Hon kunde ej utöva ett sådant höjande och förfinande inflytande som i det moderna hemmet. Männen föranleddes att söka sällskaplig och intellektuell sympati och kamratskap utanför familjekretsen bland en klass av kvinnor som kallades hetärer och huvudsakligen stodo i anseende för sina lysande förståndsgåvor. Den mest kända representanten för denna klass var Aspasia, Perikles* väninna. Hetärernas inflytande var högst skadligt för samhälls-moralen.» Detta bruk upplevde mången renässans, då Laura och Beatrice besjöngos, ända till det ader-tonde århundradets lysande encyklopedister med sina öppet erkända kärleksförbindelser och ner till Goethe och John Stuart Mill. Alla dessa kärleksförhållanden härledde sig ur mycket olika motiv och miljöer, men voro i grunden likartade — stark, innerlig kärlek mellan man och kvinna, visserligen i hög grad grumlad av den omständigheten att bruket medgav ett kärleks-löst äktenskap där bredvid, men ändå en kärlek som var god, emedan den var den bästa som kunde åstadkommas. Och då historikern tillåter sig att säga:

83»Hetärernas inflytande var högst skadligt för samhälls-moralen», är det tydligt att även han anser ett äktenskap, som tvingar mannen eller hustrun att söka tröst för sin själ på annat håll än i sitt hem, vara dåligt och oförnuftigt.

I våra dagar äro förhållandena ändrade. Kvinnan har fått ny kraft och värdighet, och den yppersta ridderlighet världen någonsin skådat står i blom. Hon är mannens like och kamrat, och hennes majestät är erkänt. Hon är ej längre ett medel utan ett mål i och för sig, icke allenast lämplig att bli mor åt män utan att leva som deras jämlike. Jag säger än en gång, att hon inte är ett medel utan en individ och har en egen själ att utveckla. På grund av kvinnans större och allmännare frigörelse har den moderna kärleken kunnat ernå sin förfining.

Och så till den sista punkten, frågan om fortplantningen. Liksom funktionen är viktigare än organet, så är kärleken till livet något medfött hos varje levande varelse, till livets upprätthållande. Men även urtidens människa, hos vilken instinkten är starkast, visar sig i stånd till att dö. Några människor ha alltid kunnat offra sitt liv för en sak. (Det tros till och med att självmord kunna förekomma bland djur). Och nu för tiden säga vi säkert icke längre att människan måste leva. Lika ofta måste hon dö. Män ha ansett det vist att dö på bålet eller i galgen.

Om detta är sant när det gäller livet som strömmar genom våra ådror, hur mycket sannare är det icke om vår drift att fortplanta oss, som endast står i biologiskt samband med kärleken till livet och som, då den yttrar sig i samhällslivet, oftare är ett kallt resonemangsresultat än en allt

84behärskande tanke! Vi tvingas ej att fortplanta oss. Varje barn som födes till världen får minsann kämpa hårdt för sin brödbit. Under vårt fantasilösa ekonomiska system är all ökning i folkmängden en hotelse.

Att sätta barn till världen kallar jag att bära sig åt som torsken, som åstadkommer ett överflöd av små simpla varelser, så vida inte processen humaniseras och förandligas. Om ett barn avlas i kärlek och icke i lusta, så är det rätt undfånget. Om det är ditt ideals barn, en ättling av det som är ditt sannaste liv, då är din avkomma din odödlighet, och då men endast då liar du rätt att vara stolt och glad över vad du har frambragt.

Min käre, käre Herbert, min kärlek har ej svikit. Det måste du lära dig inse. Kärleken sviker aldrig. De barn som kunde ha varit mina må hellre vara ofödda efter jag ej kunde ge dem en mor som jag älskade. Du påminner mig om att Dante gifte sig med Gemma, Manetto Donatis dotter, och att hon födde honom sju barn. Och ändå, Herbert, nämndes denna hustru varken i »Commedia » eller i »La vita nuova » eller i någon annan av hans skrifter. Dante var en man som rättade sig efter det hävdvunna. Han stod ej i alla avseenden över sin tid, därom vittnar hans teologi. Bruket tillät det lidelsefria äktenskapet vid sidan av kärleken. Han följde bruket, och det evighetsögonblick, då han i paradiset mötte sitt hjärtas dam, förbittrades av hennes »kalla, inlärda leenden».

»Ur vilken hjärteångest, tankens vånda och stolt triumf som trampar på förtvivlan, ur vilken ömhet, gift och hat till ondskan

S5och smärtans rop från en marterad själ har ej hans dikt om jord och himmel spirat, ett medeltida underverk av sång!

Det var för Beatrice denne man lietsade sin själ till odödliga ansträngningar och höjde en titanstämma, vars tjusande ekon vi ännu höra. Det var för Beatrice han nedsteg till fasornas värld, klättrade uppför skärseldens berg och svingade sig upp mot paradisets ros. »Men Hon, var är Hon?» ropade jag genast.»

Dante, älskarnes kung, kunde ha levat bättre, men han älskade väl.

Detta till svar på ditt brev. För att bemöta dina argument har jag ansett bäst att använda litet av din egen metod, men jag kan inte frigöra mig från den känslan att ha försimplat ämnet genom att säga så mycket om det. Jag är rädd att mitt brev skulle framkalla ett leende från dem som känna kärleken och dess underbara enkelhet i all dess finhet. »Vi som älska behöva inte så många ord!» skulle deras ovedersägliga kritik lyda. Det är lättare att leva än att teoretisera om livet.

Jag har plötsligt kommit att tänka på att vad jag sagt kan förefalla nedsättande för Hester. Så vet då att jag inte tror det i hela världen finns en kvinna som inte är i stånd att väcka sann och trogen kärlek i någon mans hjärta. Dessutom reser sig Hester framför mig som en hjältinna. Icke en hårsmån av vad jag vet om henne är annat än skönt. Jag beklagar bara att hon, som kunde vara »en evighetssyn», skall vara dömd att som en episod ta emot din aktningsfulla tillgivenhet. Hon känner inte till ditt program. Hon är en flicka som tar din kärlek för given alldeles som hon ger dig

86sin, utan knussel. Den kvinna, som inte kan nöja sig med mindre än allt, svälter småningom ihjäl på vatten och bröd, fastän hon ej förstår det förr än allt är slut.

Till den karnevaltid, då du och Hester förälska er i varandra, om den tiden någonsin kommer, måste ni två vara lika åtskilda i handling som ni äro det faktiskt. Förlåt mig och skriv snart.

Alltid din

Dane.

XVII.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien Den 2 april 19—.

Jaså, du har träffat Hesters bror? Jag har nyss varit på en utfärd med Hester. J ag vet att hon älskar mig mycket, och jag måste erkänna att den tanken gör mig överlycklig. Å andra sidan känner jag mycket väl till denna kärleks betydelse, dess betydelse och dess orsak. Trots sin härliga karaktär är hon på intet sätt annorlunda konstruerad än millioner av hennes systrar på vår planet nu för tiden. Hon älskar — hon vet inte varför; hon vet — bara att hon älskar. Med andra ord: hon resonerar inte över sina känslor.

Men låt oss karlar resonera, som karlar bruka. Och du, Dane, ge dig till tåls och följ mig ner till och under kärlekens fenomen hos könlösa och kärlekslösa varelser. Och från denna lämpliga utgångspunkt skola vi sedan återvända till och kartlägga kärleken, dess olika faser och förekomstsätt, från dess första början till dess senaste yttringar.

Könlösa och kärlekslösa varelser! Ja, så kunna vi kalla de livsdroppar som benämnas encelliga organismer. En sådan varelse är en liten cell som inom sig

88är i stånd att utföra alla livets funktioner. Denna pulserande atom materia äger en känslighet som, enligt Herbert Spencers uttryck, sätter den i stånd till att »lämpa de inre förhållandena efter de yttre», att anpassa sig efter omgivningen — med ett ord, att leva. Denna ensamma cell drar sig samman och ryggar tillbaka för de omgivande ting som äro obesläktade med dess egen art, och de kongeniala tingen drar den till sig och absorberar. Den har ingen mun, ingen mage, ingen matsmältningskanal. Hela cellen utgör mun, mage, matsmältningskanal.

Men på detta låga stadium äro livsfunktionerna få och enkla. Denna lilla levande oorganiska tingest har intet kön, och följaktligen kan den icke älska. Den förökar sig genom tillväxt. Då den växt sig för stor, klyver den sig i tu, och där det var en cell är det nu två. Ej heller kan alstringscellen kallas mor eller far, ty det kan inte avgöras vilkendera som är den ursprungliga. Den första cellen splittras till två; den ena har lika stora anspråk på föräldraskapet som den andra.

Detta solgrand av liv och ljus lever visserligen ett skumt liv, men det har framför sig en rik utveckling, Dane, och på dess höjdpunkt finna vi män och kvinnor, Hester Stebbins, min mor och dig!

Ett steg högre upp finna vi cellsamlingen, och därmed börjar den differentiering som har fortgått ända till denna dag och alltjämt fortgår. Enkelhet har avlösts av komplexitet, och ett nytt livsskede har börjat. De yttre cellerna i klungan äro mera utsatta för de omgivande krafterna än de inre cellerna; de äro mera fast sammanhängande och utgöra en början till hud. Genom porerna i denna hud absorberas födan, och dessa

89

Kärlekens väsen. 7.födoabsorberande porer äro den blivande munnen. Arbetsfördelning har inträdt, och grupper av celler specialisera sig på förrättandet av olika funktioner. En cellgrupp t. ex. bildar klungans hud, en annan utgör dess mun. L,ika så uppstår i det inre magen, en säck till födans mottagande och smältande, och kroppens safter börja cirkulera allt mera bestämt, bryta sig kanaler där de gå fram och hålla dessa öppna. Medan generationer uppstå och försvinna skilja sig ännu fler cellgrupper från massan, och hjärta, lungor, lever och andra inre organ utbilda sig. Den slemmiga organismen utvecklar en benstomme, muskler att röra sig med och nervsystem.

Bli inte otålig, Dane, och ta inte anstöt. Detta är våra förfäder, och deras historia är vår historia. Kom ihåg att lika visst som vi en dag svingade oss ner ur träden och gingo upprätt, lika säkert krälade vi i ett långt tidigare skede upp ur havet och upplevde vårt första äventyr på land.

Men jag vill fatta mig kort. Under loppet av funk-tionsspecialiseringen, som jag antydt, uppstod könsskillnaden liksom andra organ uppstodo. Förut fanns intet kön. En enda organism realiserade alla möjligheter, utförde alla funktioner. Hanne och hona, de alstrande faktorerna, voro oskiljaktigt sammanblandade. En sådan individ var

både hanne och hona. ' Den var ett helt i och för sig — lägg märke till detta, Dane, ty här upphör den individuella helheten.

Fortplantningsarbetet delades, och hanne och hona uppstodo som särskilda entiteter. De delade fortplantningsarbetet mellan sig. Ingendera var full-

90ständig på egen hand. Var och en var ett komplement till den andre. På vissa tider erforo båda ett omotståndligt behov av den andra. Och i tillfredsställandet av detta livsbehov, i detta begär efter helhet, ha vi kärlekens första yttring. Hannen och honan älskade varandra — fastän dunkelt, Dane. Vi skulle nu ej kalla det kärlek, men det förebådade kärleken, liksom de födoabsorberande porerna förebådade munnen.

Lika lång och tråkig som denna rudimentära kärleks utveckling varit till vår tids högt utvecklade kärlek, lika lång och tråkig skulle en skisserad skildring av denna utveckling bli. Jag skall emellertid ge en antydan om huvuddragen. Den stegrade samverkan mellan den levande organismen och dess omgivning ledde till allt större generaliseringar beträffande denna omgivning och individens förhållande till den. Det saknas ingen länk i den kedja som förenar det första och lägsta livet med det sista och högsta. Det är intet svalg mellan det fysiska och det psykiska. Från enkel reflexrörelse genom sammansatt reflexrörelse, instinkt och minne går vägen utan avbrott upp till förnuftet. Och hand i hand med dessa, som alla verka och återverka på varandra, går utvecklingen av inbillningskraften och de högre drifterna, känslorna och själsrörelserna. Men allt detta står ju i böckerna, och jag behöver inte gå igenom det.

Låt mig sluta med en analys av skaldernas utsöktaste ämne, en älskande flicka. Först och främst måste denna flicka härstamma från förfäder som drivits av fortplantningsbegäret. Det är endast genom dessa som släktet fortplantas. Individen dör men

91släktet lever. I denna ungmö innebo alla släktets erfarenheter. Dessa släkterfarenheter äro hennes arv. Det är hennes uppgift att lämna det till eftervärlden. Om hon ej lyder, blir hon ofruktsam; hennes släkte upphör med henne, och hon är utan betydelse för de kommande generationerna. Och man får inte glömma att det finns många lydiga vilkas släkten ändå dö ut.

Men denna flicka är lydig. Genom sina handlingar vill hon förena det förflutna med det tillkommande, binda samman de båda evigheterna. Men hon är ofullständig, denna flicka, och som hon ännu är omogen är hon ej medveten om denna ofullständighet. Icke desto mindre är hon en skapelse av släktets lagar, och från sin barndom bereder hon sig till den uppgift hon skall utföra. Hennes organism är någonting visst individuellt, litet olik alla andra kvinnliga organismer. Följaktligen finns det i hela världen en manlig individ vars organism är närmast ett komplement till hennes, en make av vilken hon kommer att känna det största, djupaste och omotståndligaste behov; en hanne som av alla hannar är den organiskt lämpligaste att bli far till hennes barn. Och redan då hon är klädd i barnförkläde och har hängande nackfläta leker hon med små gossar och tycker bra eller illa om dem allt efter sitt organiska behov. Hon kommer i beröring med alla slags gossar, från slaktarpojken, till sonen till hennes fars vän, och likaså med män, från trädgårdsmästaren till hennes fars bekanta. Och hon känner sig mer eller mindre dragen till dem som i högre eller lägre grad motsvara hennes organiska fordringar eller så att säga organiska ideal.

92Hon börjar tidigt reflektera över maskulina varelser. Hon tycker om detta slags män, hon tycker inte om detta slag, och detta slag tycker hon bättre om än detta. Hon vet inte varför hon gör det, och sannolikt vet hon inte ens att hon gör det. Hon har helt enkelt sina t3^cken, det är alltsammans. Hon är slavinnan under lagen och samlar omedvetet könsintryck till den dagen då hon måste upptäcka den make som närmast kompletterar henne.

Hon närmar sig kvinnlighetens underbara gränstrakter, där drömmar och fantasier .spira upp och blanda sig och livets verkligheter insvepas i töcken. Det kommer över henne en oro, en otillfredsställdhet. Hon ser ingen mening i tingen, livet är ett kaos. Hon fylles av en obestämd, orolig längtan, och kvinnan inom henne vaknar till liv och ropar efter enhet. Det är ett organiskt rop, lika gammalt som släktet, och hon kan inte göra sig döv för det eller stilla upproret i sitt blod.

Men det finns en man i hela världen som är hennes närmaste möjliga komplement, och han befinner sig kanske i andra ändan av världen, där hon inte kan träffa honom. Det är nu som valfrändskapen bestämmer hennes öde. Bland de män hon kommer i beröring med förälskar hon sig i den som närmast kan ge henne den fullkomning hon fordrar.

Allt detta är ju godt och väl, men låt oss fortsätta vår analys. Vad är allt detta annat än symtom av en ytterlig överretning och nervös jämviktsrubbning? Organismen har förlorat sin jämvikt och kämpar häftigt för att återvinna den. Antingen valet utfaller väl eller illa — det får tiden utvisa — kräver den poc-kande upphetsningen ett val. Om det nu utfaller illa? Om en långt bättre fullkoinnare skulle uppträda i morgon? Men nu måste det ske. Naturen försummar sig inte, den känner mycket väl faran av dröjsmål. Hon slösar med individer och nöjer sig med ett lyckat par bland många misslyckade, liksom hon nöjer sig med att blott en enda fullvuxen torsk utvecklar sig ur en million torskägg. Alltså skiljer sig denna mänskliga kärlek på intet sätt från sparvens, som glömmer självbevarelseinstinkten medan han fortplantar sig. Så överlistar naturen sina skapade varelser och släktet fortlever.

För de lägre varelserna motsvarar listen godt sitt ändamål. Där behövs ett omotståndligt raseri, eljes skulle självbevarelsedriften segra över fortplantningsdriften och släktet upphöra. Och människan nöjer sig med att stå på djurets ståndpunkt i fråga om parningen. Trots sin intelligens, som har gjort henne till materiens herre och satt henne i stånd att ta de stora, blinda krafterna i sin tjänst, är hon ur stånd att fortplanta sitt släkte utan tillhjälp av detta omotstånd-liga raseri. Ja, människorna vilja ej ha det annorlunda, och när en individ påstår att hans förnuft har ställt honom över djuren och att han utan det omot-ståndliga raseriet kan göra ett klokare och nyttigare val av maka, då resa sig skalder och sångare och bombardera honom med krukskärvor. Han har lov att förbättra naturen genom att torrlägga ett feberträsk; att förbättra naturens metoder och alstra snabbare brevduvor och vackrare hästar än hon någonsin fram-bragt, är honom också tillåtet, men att förbättra naturen genom att förädla människorasen, det är etthelgerån som inte kan försonas! Ned med honom! Han är ett kreatur då han kan tvivla på vår gudomliga Kärlek, den gudagivna och härliga!

Ack, Dane, kom ihåg de första dunkla drifterna hos det tvekönade livet och all den smuts och orenlighet och ursinne som många generationers yngel har hopat över det. Där har du din kärlek och hela dess historia. Saken i och för sig innebär icke någon skam; skammen består i att vi inte stå över den.

Herbert.

XVIII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

The Ridge, Berkeley, Californien.

Den 4 april 19—.

Det var flera saker i ditt brev som jag glömde att svara på. Det ligger mycket skönt och underbart i vad du har sagt och otaliga nya fakta. Många av dem erkänner jag uppriktigt, men det förefaller mig som om du inte lyckats samla dem till en sammanhängande beviskedja.

Jag har vidlyftigt konstaterat att allt liv har två funktioner gemensamma, näring och fortplantning. Du har inte insett betydelsen därav, då du förkastat min definition på kärleken, och jag måste därför förklara mig ytterligare. Om inte dessa båda funktioner fortgå, försvinner livet från vår planet. Därför äro de livets viktigaste villkor. Individen måste vidmakthålla sitt eget liv och släktets. Den är mera benägen att vidmakthålla sitt eget liv än släktets, mindre benägen att offra sig för släktet. Därför har det naturliga urvalet utvecklat en lidelsefull galenskap som tvingar individen att göra denna uppoffring. I alla under människan stående livsformer är kampen för tillvaron häftig och skoningslös. Det minsta tecken

96till svaghet hos en individ är signalen till dess tillin-tetgörelse. Därför är det stridande mot individens välfärd att göra något som är avsett att försvaga den. Å andra sidan är det en lag att individen måste fortplanta sig. Men fortplantning är ett försvagande och ett tillfälligt tillstånd av hjälplöshet. Problem: hur skall individen förmås att fortplanta sig, att göra det som hotar dess välfärd? Svar: den måste tvingas

av något som sitter djupare än förnuftet, och detta något är lidelsen som inte resonerar. Om individen resonerade över saken, skulle den säkert avhålla sig. Det är på grund av att lidelsen ej är förnuftsenlig som livet har hållits vid makt intill denna dag. Människan förde med sig denna ytterst nödvändiga lidelse från livets lägre stadier. När hon utvecklade sin inbill-ningsförmåga, blandade hon dessa två element om varandra, och produkten blev kärleken.

Men låt oss inte fuska bort resultatet på grund av vår inbillningskraft. Den stora uppgift som före-lägges människan är fortplantning. Lidelsen driver henne att fullgöra den. Lidelsen som verkar genom inbillingen alstrar kärlek. Lidelse är den drivande faktorn, inbillningen den grumlande, och lidelsens grumlande genom inbillningen alstrar kärlek.

Vilken uppgift har kärleken i livets plan, bortsett från allt överflödigt? Fortplantning. Ja, motsäg mig inte, Dane, ty du påstår detsamma, ehuru mindre klart i din egen definition av kärleken. Du säger: »Kärleken är personlighetens uppvaknande till känsla av en annan varelses skönhet och värde», och är en längtan att uppgå i den älskade varelsens liv. Med andra ord, din definition säger att fortplantningsdrif-

97ten är kärlekens orsak och fortplantningen dess mål. Så narrar naturen sina skapade varelser och släktet fortlever.

vSedan säger du negativt: »Kärleken är icke en

åkomma, en störing hos kroppen och själen, icke en galenskap, emedan den härstammar ur det evigt värdefullaste, emedan den utgör höjdpunkten av ädla processer och emedan den åstadkommer en sundare syn och styrka och lycka.» J ag har påvisat lidelsens värde och den process vars höjdpunkt kärleken utgör, och jag har påvisat att bägge ej äro förnuftsenliga och varför de ej äro det. Kan du uppvisa i vilken punkt jag har orätt?

Sedan uppställer du åter en formel: »I början upp-

stod kärleken ur fortplantningsdriften; nu uppstår fortplantningsdriften ur kärleken.» Det är sinnrikt, men är det sant? Ja, lika sant som en formel jag dristar mig att uppställa efter ditt mönster: i början åt man för att man var hungrig, nu är man hungrig därför att man äter.

Det är många flera saker jag skulle vilja svara på, men jag skriver detta mellan frukosten och föreläsningstimmen; tiden hastar och studenter vilja inte vänta.

Herbert.

XIX.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen's Road 3A, Chelsea, S. W.

Den 22 april 19—.

Naturen narrar sina skapade varelser och släktet fortlever, och jag, överciviliserade, dekadente drömmare, gläder mig över att det förflutna binder oss och är stolt över en så gammal och betydelsefull historia och ett så härligt arv. Naturen narrar sina skapade varelser och släktet fortlever, och jag är andäktigt tacksam. Skillnaden mellan oss är att du icke är det. Du lider av vad man träffande kallat vetandets melankoli. Du godkänner läran om ett gemensamt ursprung endast för att beklaga den. Du upptäcker att romantiken har en historia, och tänk, romantiken har försvunnit! Du är en vetenskapens Werther med vemod i hjärtat, med en egen sorts melankoli,

som gråter passivt vid dina hopade faktas altare.

Härvidlag liknar du din generation. Liksom varje tid har sina förhärskande kroppsliga sjukdomar, har du dina karaktäristiska andliga åkommor. Nu för tiden äro vi arbetets trälar. Vi hålla i våra armar vår ständigt grubblande andes barn, men vi stå inför ännu en förlossning och plågorna äro stora. Efter veten-

99skapen konnner vetenskapens filosofi. Våra ögon frossa i Uppenbarelse, men Ordets musik har ännu ej trängt till våra öron. Tills den tiden kommer, då alltings mening skall ljunga ut över världen som en blixt, skall släktet vara fjättrat i känslolöshet och feg-hj ärtad tungsinthet. Ännu veta vi ej vad vi skola göra med allt vårt vetande, och vi lida av tröghetens pessimism och den dåliga matsmältningens pessimism. Intellektuellt ha vi levat för högt de sista hundra åren. Däri ligger hemligheten av vår olikhet. Du envisas med att nedsätta livet för dig själv, emedan du har fått klart för dig att fenomenet är allmänt, jag däremot lovsjunger det emedan det är universellt. Inom mig är j ag andlös inför undret, men inför dig och i mitt arbete måste jag högt förkunna det.

Låt mig nu förtydliga. Jag antar att du står under inflytande av samtidens stämning, att din ståndpunkt är en tillfällig fas av våra dagars materialism. I stort sett gäller vår tvist pessimism och optimism, men din pessimism är omedveten, vilket gör den så mycket farligare för dig själv. Du är för tungsint för att veta att du inte är lycklig eller för att ens fråga efter det överraskar min diagnos dig? Granska då argumenten i ditt sista brev. Du följ er kärlekskänslans utveckling från protoplasman till människan. Du följer utvecklingen av en kraft som är starkare än hunger och köld, snabbare och mera ödesdiger än döden, från dess potentiella tillvaro i den encelliga perioden, där livet fortplantas genom delning, upp genom de mångfaldiga formerna av driftlik, djurisk parning, tills du kommer till könskärleken inom människornas värld. Och denna undersökning leder dig till den övertygelsen att männi-

iooskan icke har någonting särskilt att hålla av, att livets plan är enkel och enformig och därför oantaglig.

Du klagar med Predikaren: »Allt är fåfängligt och

ett jagande efter vind, och vad förmån har människan av all möda som hon gör sig under solen?» Predikaren, Omar och Swinburne äro gripande mänskliga, och vi som också äro mänskliga ta intryck av deras dom, deras hånfulla likgiltighet och deras bitande ovilja. Vi säga också: »Fåfängligheters fåfänglig-

het! » och böj a vårt huvud och mumla: »Ilicet» och

sträcka ut våra händer för att »vända om ett tomt glas», men allt detta göra vi i skymningsstämning då dödens skugga insveper vår själ. Det finns några som alltid ha morgon och andra som ända in i mid-nattens timme erinra sig något av den unga dagens strålglans. Dessa ogilla enformighetens och mättnadens läror, dessa äro ej förkrossade av de fakta de sett liksom du av dina mikroskopiska rön, dessa »se livet lugnt och se det helt».

Vi behöva ej vara rädda för den etikett man satt på en idé. Då jag säger att din ståndpunkt är pessimistens, ligger däri ingen större anklagelse än om jag sade att den är optimistens. Vad man här mest har att tänka på är frågan: »Vilkendera av dessa ståndpunk-

ter kommer sanningen närmast? » Du har frågat mig: »Vad är kärleken värd? » Och du har besvarat frågan många gånger och till din egen belåtenhet: »I och

för sig är den ingenting värd, emedan den endast är ett verktyg för beräknande naturkrafter.» Med din förnekelse av all i känslan inneboende skönhet och ditt antagande att den är ett olyckligt ingripande i de mänskliga förhållandena följer ett obestämt hopp att

101släktet skall växa ifrån dess välde. Här är revan i din himmel. Du utmålar ett vetenskapligt Utopia, där det inte finns några älskande, inga som lyssna till den primitiva lidelsens lockelser, och du gör dig själv till banbrytare i detta biologiens barns förlovade land.

Å, jag talar som om jag vore förargad i stället för att jag helt enkelt är säker på att ha rätt. Jag vill hjälpa dig att inse, att dina fakta kunna tolkas på annat sätt. Om kärleken är i huvudsak densamma hos protoplasman och hos

människan, blir den inte värdelös för det. Emedan den är universell, blir den blott ännu större och binder på ett alldeles gudomligt mänskligt sätt. Du säger att kärleken är påtvingad av yttre makter lika gamla som tiden och lika bindande som instinkten, och jag säger att just därför är livet ytterst till för kärleken. Vad! Även grottmänniskorna och fåglarna, fiskarna och växterna . . . ja visst! Det oorganiska så väl som det organiska är kanske underkastat denna kraft som är helt och hållet fysisk och ändå helt och hållet psykisk! Kan ej detta elda dig? Känner du dig ej gripen och imponerad av detta jättelika faktum? Du finner att kärleken ej är sporadisk, icke individuell, att den inte börjar med dig eller slutar med dig, att den inte skiljer dig från alla andra, och ändå blir du ej värmd av det världsorganiska släktskapet, du lyssnar inte till överorden från alla tiders skalder och filosofer, du ser ej de syner som lyste upp helgonens stjärnlösa nätter?

Samma häpnad griper en, då man läser Predikaren. Är det en sorglig tingens ordning att en generation går och en annan kommer och att världen varar evigt?

102Om samma generation befolkade jorden i en million år, skulle livet ej vinna i värdighet. Det är inte nödvändigt att äga visshet om evigt liv som vederlag för att man blivit till, för att kunna leva sub specie ceternitatis. Det är större att ha ett kort liv, att endast vara en våg i det hav som böljar en solig dag och en stjärnfylld natt mot den stora helheten. Det är ett högre majestät att icke stå utanför, att vara en del — en krusning i Oändligheten — än att ligga bred och leende i en meningslös evighet.

Därför är det egendomligt att människor, som skolats av utvecklingen till att ställa sig själva i samband med allt vad som existerar och söka nära släktskap därmed, klaga över att det inte finns något nytt under solen. Vems öga skulle då glädja sig åt synen, vems öra skulle njuta av att höra? Vem skulle hellre vilja äga sanningen än förmågan att söka efter den? Det finns ett sätt att läsa Predikaren och Schopenhauer med ett triumferande tonfall. När allt kommer omkring, är det betoningen som för fram textens budskap till oss. Då du skriver kärlekens historia, tycker jag den är vacker att läsa. Då du säger mig att kärleken är ursprunglig och alltomfattande, anser j ag det så mycket syndigare att gömma sig undan för dess eld.

»Kärleken är hävdandet av viljan att leva som en bestämt avslutad individ.» Det är Schopenhauers sats och han ber (onödigt nog) om ursäkt för den, som om man förringade kärleken genom att säga att den berör människan i hennes essentia aterna! Släktets genius rekryterar älskaren och gör honom till soldat i livets bataljoner. »Släktets genius» är en metafysisk term, men den säger detsamma som du, då den talarom kärlekens funktion. Schopenhauer är en medveten pessimist, du en omedveten, och båda ha ni gått miste om det levande värdet i edra fakta. »Kärleken regleras av släktets välfärd», säger Schopenhauer. »Den (släktets välfärd) motsvarar det djup varmed den kännes, det allvar varmed den ter sig, den vikt den förlänar till och med de obetydligaste detaljerna av dess område och dess förekomst.» Kärleken sysslar med »nästa generations sammansättning», därför anser du den banal som det allra banalaste, därför betraktar Schopenhauer den som en för lyckan förrädisk kraft, eftersom att leva är att vara olycklig. »Dessa älskande äro förrädare som söka föreviga hela det elände och det släp som annars snart skulle ta slut; detta slut vilja de narra ifrån oss, liksom andra ha gjort det förut.»

Emedan kärleken narrar ifrån oss släktets död, är den mitt sinnes fröjd och målet för min strävan.

Schopenhauer säger: »Genom kärleken visar män-

niskan att släktet ligger henne närmare om hjärtat än individen, och hon lever mera omedelbart i det förra än i den senare. Varför hänger älskaren helt och hållet fast vid sin utvaldas ögon och är redo att offra allt för henne? Emedan det är hans odödliga jag som längtar efter henne, medan det endast är hans dödliga jag som åstundar allt annat. Emedan det är så, är kärleken guden i min troslära.

Ser du vart vårt ämne leder oss? Och hela tiden frågar jag alls icke efter argumenten annat än för så vidt de kunna rubba din ståndpunkt. Man måste klättra upp till himlen och simma över haven för att komma åt dig. Nå, har jag nu kommit dig så nära att du hör mig?

104Jag satt bland fenkålen i Barbaras trädgård då ditt brev kom, ocli jag läste igenom det två gånger för att vara säker på att jag förstått det. Då solskenet gassar över vajande fenkål och staden ligger framför en i en

hemlighetsfull töckenslöja, är det lättare att känna kärlek än att tänka på den. Till en början hade jag svårt för att inse beviskraften hos de fakta, varmed du kämpade så tappert för din Förnekelse. Du gjorde ditt bästa för att besvara frågan varför du nöjer dig med att gifta dig med en kvinna som du inte älskar. Dina metoder äro icke praktiska metoder. Det gläder mig. Du idealiserar din ståndpunkt, du går långt tillbaka i tiden, du trasslar in dig i teorier och allmänna resonemang, du rider stolt på din fantasihäst för att försona dig med något som förefaller mera ideellt än det som det oförnuftiga hjärtat hungrar efter. Du är tungsint, men du är inte praktisk och inte heller blaserad.

Om Barbara, mig själv och vad som händer i London är det inte lämpligt att skriva nu. Hälsa Hester att din vän tänker på henne.

Med stora minnen och ännu större förhoppningar tecknar jag mig

din Dane Kempton.

XX.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge Berkeley, Californien, Den 18 maj 19—.

Jag står på avstånd och skrattar åt mig själv och åt dig. Å, tro mig, jag ser det mycket klart — mig själv i ungdomens ysterhet och tvärsäkerhet, med stor energi och föga skicklighet slungande emot dig mina omogna vetenskapliga resonemang, och dig med den äldres välvilliga fördragsamhet småleende småslugt och tillgivet mot mig, trygg i medvetandet att jag förr eller senare naturligtvis skall ge allt mitt på båten och övergå till din breda och lugna filosofi. Det är den botgöring de gamla fordra av de unga. Godt, jag finner mig däri.

Jaså, jag lider av vetenskapens melankoli. Jag skulle ha större lust att tillskriva mina känslor min lidelse för vetenskapen. Men det är alldeles likgiltigt — jag önskar bara att du inte missförstod mig så fruktansvärdt. Jag instämmer inte i Predikarens klagolåt. Jag är inte tungsint, utan glad. Jag upptäcker att romantiken har en historia och i historien är jag ännu mera benägen att läsa romantik. Jag godkänner läran 0111 ett gemensamt ursprung, inte för

106att beklaga det, utan för att göra det bästa möjliga därav. Det är nyckeln till mitt liv: att göra det bästa möjliga av allting, men inte trumpet, med slavens passivitet, utan med lidelse och liv och lust. Uppfinning är ett konstgrepp som människan använder för att slippa omvägar. Det är en ginväg till tillfredsställelse. Den ger människan kraft, så att hon kan uträtta mera i ett sträck. Jag är en arbetare och en verkställare. Det gemensamma ursprunget är ingen anledning till förtvivlan för mig; det har sitt värde och stärker min arm till det arbete som skall utföras.

Kraftens och materiens växelverkan kalla vi »evolution». Ju mera människan förstår av kraft och materia och deras växelverkan, desto bättre är hon i stånd att inrikta evolutionen, åtminstone människans egen. Vi ha en stor, böljande massa av individer som vi kalla samhället. Problemet lyder: hur skall denna ledas så att summan av dess lycka ökas? Detta är min uppgift. Jag skulle vilja uppfinna, slippa omvägen, söka ginvägen. Och jag granskar all materia, all kraft, alla faktorer för att kunna uppfinna klokt och rättvist. Och då jag tar alla faktorer i betraktande, beaktar jag också romantiken och dig. Jag väger ert värde i livsplanen och er nödvändighet, och j ag finner att ni äro både värdefulla och nödvändiga.

Men framåtskridandets historia är historien om att utrota ödslandet med tid och kraft. En gosse som sköter tjugufem maskiner tillverkar tusen par strumpor om dagen. Hans farmor trälade i tusen dagar för att hinna med samma arbete, ödslandet har avlägsnats, vi ha sluppit omvägarna. Och så är det även med romantiken. Jag lägger inte an på att bländas

107av dess skönhet, utan att erkänna dess rätta värde. Ofta utgör den en omväg, ett ödslande, och måste

nödvändigt övervinnas. Så försvann riddarväsendet och dess romantik inför kemisten och ingenjören, inför mannen som tillverkade krutet och grävde löpgravarna.

Jag melankolisk? Det har jag inte tid till, min herre

— jag lånar det svaret av den store Agassiz. Jag är ingen vetenskapens Werther, snarare är du en de sista dagarnas John Ruskin. Han grät över världens pro-fanering, över ångbåtarna som kränkte de venezianska kanalernas helighet och de elektriska spårvagnarna som gingo i pyramidernas skugga; och du gråter över liknande helgerån inom den andliga världen. En gondol är vackrare, men ångbåten sköter trafiken bättre, och en elektrisk spårvagn är bekvämare än en kamelpuckel. Det är sorgligt, men kraftödslande romantik måste bannlysas liksom all kraftödsling.

Nog. Jag skall fortsätta min argumentering. Jag har dragit en gräns mellan kärleken före och efter bröllopet. Den förra, som är den verkliga sexuella kärleken, den kärlek skalderna sjunga om och som »håller världen i gång», har jag kallat den romantiska kärleken. Den senare, som i själva verket är könskamrat-skap, kallar jag äktenskaplig tillgivenhet eller vänskap. För att få bestämda termer skall jag kalla den ena »kärlek» och den andra »tillgivenhet» eller »vänskap». Nu är kärleken varken tillgivenhet eller vänskap, men de förväxlas ofta, ty det händer att vänskapen som är besläktad med den äktenskapliga tillgivenheten ofta börjar utveckla sig före bröllopet — ett tecken till, anser jag, att människan nått ett högre sta-

108dium, en djärvhet som vågar skaka av sig den blinda lidelsen och undandra sig naturens list, liksom människan gjorde när hon lade sele på ångan och vilade sina fötter. Det händer ofta att en man och en kvinna genom lång och beprövad vänskap komma till hög uppskattning av varandra och gifta sig, och sådana äktenskap utfalla lyckligast. Varken förblindade eller upphetsade av kärlekens oresonliga lidelse ha de prövat varandra — med fel och dygder och allt — och funnit tillräcklig överensstämmelse för att stå emot årens och prövningarnas nötning, och de äro kloka nog att kunna jämna ut de slitningar som oundvikligen måste uppstå då och då, när en själ ständigt delar säng och säte med en annan. De ha före äktenskapet vunnit vad den av kärleken drivna mannen och kvinnan måste tillkämpa sig efter giftermålet, om de vilja fortsätta att leva tillsammans; det vill säga, de ha sökt och funnit överensstämmelse innan de bundit sig i stället för att först binda sig och sedan ta reda på om det finns överensstämmelse eller inte.

Låt mig ett ögonblick göra en skenbar avvikelse för att lägga allt till rätta. Känslorna grunda sig ej på förnuft. Vi le eller bli ledsna åt en annans svartsjuka, likaså le vi åt älskarens anfäktelser. De befängdheter han gör sig skyldig till, de krumsprång han gör, väcka vårt filosofiska åtlöje. Vi säga att han är »galen som en marshare». (Har du någonsin tänkt på, Dane, varför en marshare anses galen? Uttrycket är betecknande.) Kärleken är emellertid, som du tyst erkänt, oresonlig. I själva verket kan man ej i det animala livets hela gång finna någon sanktion för individens kärlekshand-lingar. Varje kärlekshandling är ett äventyrande av

109individens liv, det veta vi, och han tvingas endast därtill genom knepet med kärleksraseriet, som visserligen sätter det enskilda livet i fara, men har livet i allmänhet till syfte.

Jag anser alltså att det ej kan uppstå någon diskussion om att kärlekens känsla ej har sin grund i förnuftet. Ett gammalt franskt ordspråk säger, att »kärlekens första suck är klokhetens sista». Å andra sidan lever den individ förnuftigt, som ännu ej angripits av kärleken eller tillfrisknat från den. Varje hans handling har sin grund i förnuftet — så vida den inte är någon av andra sinnesrörelser föranledd handling. Hjorten som stångas med en rival om hinden är i hög grad irrationell, men samma hjort handlar högst rationellt om han vadar i en å för att dölja sina spår för hundarna. Så är det också med människan. Vi bygga upp vårt liv på en grundval av förnuft — det bästa förnuft vi känna till. Vi ställa inte diskbänken i salongen, och vi reparera inte våra cyklar i sängkammaren. Vi försöka att inte leva över våra tillgångar, och vi betänka oss länge innan vi placera våra besparingar. Vi fordra goda betyg av vår kokerska och ta med oss rekommendationsbrev då vi fara utomlands. Vi överse med vår väns retliga sätt, då han har förlorat på kapplöpningarna, och vi förlåta genast ett vresigt svar från en människa som har vakat tre nätter vid en sjuksäng. Och vi göra allt detta emedan våra handlingar grunda sig på förnuft.

Men så kommer älskaren, lurad av naturen, blind av lidelse, ursinnigt driven mot den älskade. Han är blind för hennes tydliga brister liksom för hennes små fel. Han frågar ej efter hennes anlag och tempera-

110rnent och reflekterar inte över hur de skola överensstämma med hans under loppet av ett par tjog år eller mera. Han frågar inte efter någonting, önskar ingenting, bara att få äga henne. Och nu kommer paradoxen: han drives av naturen till att knyta ett tillfälligt band som på grund av samhällets seder och fordringar måste räcka hela livet. Man kan aldrig lägga för mycken vikt vid detta, Dane, ty häri ligger hemligheten med hela svårigheten.

Men vi fortsätta med vår älskare. Under begärets vånda — ty begäret är en smärta, antingen det gäller hjärtats hunger eller magens — söker han att få äga den älskade. Begäret är en smärta som söker lindring i ägandet. Kärleken kan på grund av sin natur ej vara lugn och nöjd. Det är en oro, en otillfredsställdhet. Jag kan garantera en varaktig kärlek precis som jag kan garantera en varaktig otillfredsställdhet, men den varaktiga kärleken kan ej paras med ägande, ty kärleken är smärta och begär och ägandet är lindring och tillfredsställande. Eftersträvande och ägande äro förknippade med så vidt skilda medvetenhetstillstånd, att de aldrig kunna förenas. Vad som är sant rörande eftersträvandet kan ej vara sant angående ägandet, lika litet som barnet som fått tag i den granna bollen tycker att den är det härligaste på jorden — en åsikt som det säkert hyste då bollen var utom räckhåll.

Iyåt oss anta att den älskade dras lika våldsamt till älskaren. Om några dagar, om en timme, ja om ett ögonblick — ty det finns något som heter kärlek vid första blicken — gripas denne man och denna kvinna, som äro två obekanta individer och kanske aldrig ha sett varandra förr, av en lidelse som är större och häf-

iiitigare än alla andra känslor av tillgivenhet och vänskap och alla samhällsband. Den är så stor och häftig att världen gärna kunde få förvandlas till stjärnstoft, bara deras själar finge smälta samman. Om så erfordrades kunde de slita alla band, överge alla vänner och fränder, rymma från allt moraliskt ansvar. Detta kan ej bestridas, Dane. Vi se det varje dag, ty kärleken är det mest själviska som finns i världen.

Men detta låter lätt förena sig med tingens ordning. Den äkta älskaren är ett barn av naturen. Det naturliga urvalet har fastställt att exogami åstadkommer en bättre avkomma än endogami. Korsavel har framkallat kraftigare individer och typer och även vidmakthållit dem. Om å andra sidan familjekänslan vore starkare än kärleken, skulle det uppstå många giftermål mellan blodsförvanter med ty åtföljande rasförsämring. I så fall skulle de raskraftigare exogamisterna tränga ut de andra. Redan i forntiden hade kloka folk insett detta, både här och i andra länder, och att vi erkänna det i våra dagar, därom vittna våra lagparagrafer mot äktenskap mellan nära släktingar.

Men detta får ej förleda oss att tro att kärleken är finare och högre än tillgivenhet och vänskap och att det är en högre visdom av våra älskare att ge vika för dess lockelser. Icke så; de äro dockor och veta och tänka ingenting om det. De härstamma från sådana som fordom givit vika liksom de. De lyda krafter utanför dem som äro starkare än de själva, starkare än släktet och hela livet, stora som det fysiska världsalltets stora krafter. Våra älskande äro barn av naturen, naturliga och utan egna tankar som den. Plikt och moraliskt ansvar bet3rda mindre för dem än

112lidelsen. De vilja lyda och fortplanta sig, om också himlen rullades upp som ett pergament och yttersta domen vore för handen. Och de ha rätt, om detta är vad vi mena med »livets blomning, behag och leende ».

Och ändå är människan människa därför att hon lyckats utveckla förnuft i stället för instinkt; annars skulle hon än i dag stå kvar bland de människolika aporna. Hon har vändt sig bort från naturen, blivit så att säga onaturlig, ogillat jorden, varpå hon levde, och förändrat dess yta något efter sitt godtfinnande. Hennes strävan har varit och är alltjämt att utföra allt flera och flera handlingar med förnuftets sanktion. Hon har utvecklat en moralisk natur, stiftat lagar och kuvat sin lögnaktighet och sina lustar med blotta kraften av sin vilja och sitt förnuft.

Men våra älskande äro naturliga och utan egna tankar. De bli gifta. Friartiden med alla dess tantaliska lockelser, dess suckar och sånger är förbi för att aldrig mer komma tillbaka. I dess ställe träder ägandet som är tillfredsställelse, förtrolighet, bekantskap. Det förebådar återvändandet till förnuft, till plikten att granska och

väga själens egenskaper. Våra älskande upptäcka att de, när allt kommer omkring, bara äro man och kvinna. Den eteriska substans som den älskades kropp var för mannen blir kött och blod med köttets och blodets vanliga svagheter och åkommor. Han å sin sida röjer små retligheter, små fel och tendenser som hon aldrig hade en aning om under förlovningstiden och som hon nu finner högst osmakliga. Men i början bli dessa saker ej rent obehagliga. Det blir inga uppträden. Den ene eller den andre ger genast med

113sig utan att svika sig själv, och den ene eller den andre drar sig tillbaka för att gråta i smyg eller ruva över det med en cigarr i munnen — de första svaga tecknen till förnuftets återkomst, skulle jag vilja säga. De börja tänka.

Å, detta är småsaker, säger du. Ja visst, och därför lägger jag vikt på dem. Summan av otaliga småsaker blir en svår prövosten för människorna. För resten har månget hem blivit upplöst på grund av oenighet angående bruk eller missbruk av soffkuddar, och mer än ett äktenskap har upplösts därför att gardinerna luktade tobaksrök.

Om våra älskandes äktenskap är likt de flesta andras, kommer första året att avgöra om de skola kunna dela säng och säte under årens lopp. Ty detta första år — ofta de första månaderna — betecknar övergången från kärlek till äktenskaplig tillgivenhet, eller också blir det vittne till en brytning som man skall vara allsmäktig för att kunna utjämna. Under detta första år måste en grundlig omstuvning äga rum. Oförnuft som grundval för förhållandet måste avlösas av förnuft; den blinda, okunniga, själviska lilla kärleken måste fladdra bort, så att den klarögda och kloka vänskapen får träda i stället. Det kommer ögonblick då viljorna drabba samman och önskningarna ej harmoniera; det måste vara den nyktra tankens och sammanjämkningens stunder, då den ene eller den andre offrar sig på deras uppspirande vänskaps altare. På denna förmåga att sammanjämka beror deras äktenskapliga lycka. Då de återvända till den förnuftsenlighet som de övergåvo under friartiden, kunna de ej föra ett förnuftigt samliv utan att kompromissa. Om det

114finns någon överenstämmelse mellan dem, skola de så småningom passa för varandra under samlivet; en jämkning på vissa bestämda punkter försiggår av sig själv, och för övrigt skola de komma till en tyst och förnuftig insikt av livets ofullkomligheter och svagheter.

Allt detta skall förnuftet diktera. Om de ej kunna höja sig till sammanjämkning, offer och osjälviskhet skall förnuftet diktera skilsmässa. I ett sådant fall skola de, om de åter blivit förnuftiga, inse omöjligheten av att fortsätta förhållandet och uppge det. Härvidlag påstår anhängaren av den sanna kärleken att det ej funnits någon verklig kärlek från början. Men han har orätt. Den var lika verklig som i något annat äktenskap, men den svek i deras kamp för överensstämmelse efter bröllopet. I alla äktenskap måste kärleken — den lidelsefulla, romantiska kärleken — försvinna för att ersättas av den äktenskapliga tillgivenheten eller också av ingenting alls. Det förra är de lyckliga äktenskapen, det senare de misslyckade.

Till sist erinrar jag mig I,a Bruyéres yttrande: »Den

kärlek som flammar plötsligt upp tar det den längsta tiden att bota.» Denna allmänna sats rörande alla kärleksaffärer under en individs livstid måste vara sann och överensstämmer helt och hållet med min allmänna argumentering. Jag har visat att kärleken (den så kallade) som växer långsamt är släkt med vänskap, att den faktiskt är vänskap, äktenskaplig vänskap. Å andra sidan, ju plötsligare kärleken uppträder, desto intensivare måste den vara, och desto mindre förnuft finns det i den. Och på grund av dess

TI5intensitet och oförnuftighet måste det dröja längre innan dess raseri dör ut och den svala, lugna tanken kommer till sin rätt.

Herbert.

P. S. Min bok, »Människan som ekonom», har kommit ut. Jag skickar dig den. Jag kan inte föreställa mig att den intresserar dig.

XXI.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

The Ridge, Berkeley, Californien, Den 26 maj 19—.

»Den vackra nittonåriga Louisa Navaret ligger nu döende av en kula i huvudet, emedan hennes trögtänktare fästman Charles J. Johnson ej förstod ett skämt, och han, hennes mördare, ligger död i bårhuset. De skulle ha gift sig i dag.»

Ur dagens tidning avskriver jag ovanstående inledning till en spaltlång mordhistoria ur vardagslivet. Den var helt enkel och elementär — mannen älskade troget, envist och vanvettigt som mannen gör före besittningstagandet, kvinnan fladdrade, retades och vållade honom Tantali kval som kvinnorna bruka under älskogstiden. De hade varit förlovade en tid. Hon älskade honom och det var hennes verkliga avsikt att gifta sig med honom. Förlovningstiden nalkades sitt slut, och dagen före bröllopet uttog den trögtänkte, intensivt förälskade mannen äktenskaps-licens. Hon läste handlingen och i ett sista anfall av nyckfull skygghet innan hon överlämnade sig sade hon honom, att hon inte ville gifta sig med honom.

117»Jag menade det bara som ett skämt», sade hon, där hon låg på en brits i upptagningsanstalten; men hon hade fyra kulor i kroppen, och Charles J. Johnson, den klumpige och okonstlade älskaren, låg död i nästa rum med den femte kulan i sin hjärna.

I denna lilla ynkliga tragedi blottas två av kärlekens mest framträdande karaktärsdrag: raseri och självviskhet. Låt oss anafysera Charles J. Johnsons sinnesförfattning. Han var montör vid ett telegrafbolag, frisk och stark, van vid hårdt arbete och friluftsliv. Han hade fast anställning och god lön. Tycker du dig inte se mannen? Belåten, med god matsmältning, en sund kropp, sansade nöjen, njutande av livet med en oxes flegma? Så kommer den vackra Louisa Na-varet in i hans liv. Den »infernaliska fruktsamheten» väcktes och pockade på att alstra liv. Friden och belåtenheten försvunno. Alla hans naturs krafter eggade honom att bemäktiga sig och äga den »nittonåriga» Louisa Navaret. Han erfor själsliga och kroppsliga rubbningar, ett så yrande raseri och en så våldsam förblindelse, en så tryckande smärta och oro, att ägandet av just denna nittonåriga kvinna blev det viktigaste i världen, viktigare än livet självt och starkare än »viljan att leva».

Jag gör rätt i att kalla kärleken ett raseri. Varje avvikelse från förnuftet är galenskap, och för en man av Charles J. Johnsons kaliber är självmord en ytterst irrationell handling. Men han dödade också Louisa Navaret och därvidlag var han lika självisk som han var galen. Övertygad att han ej skulle få äga henne, beslöt han att ingen annan man skulle få äga henne.

På tal om detta fall av kärlek betraktad som kropps-

118lig och själslig rubbning erinrar jag mig en färsk tidskriftsartikel av mr Finck, vari han analyserar Sapphos uppfattning av kärleken. »I Sapphos berömda dikt», säger han, »som så ofta förklarats vara en sammanfattning av alla de känslor som utgöra kärleken, har jag ej kunnat finna något annat än en komisk förteckning på de känslor som kunna överväldiga en kvinna, om hon möter en björn i skogen — 'dödlig blekhet, kallsvett, hjärtklappning, tungförlamning, darrning i hela kroppen, ett svimningsanfall’.»

Dante utstod liknande plågor på grund av kärleks-rubbningar, om du minns. I detta sammanhang vill jag citera följande ur Diderots »Handlingens paradoxer »:

»Antag att två älskare skola framföra sitt frieri. Vem reder sig bäst? Inte jag, det kan jag försäkra.

Jag kommer ihåg att jag nalkades det älskade före-

målet med fruktan och bävan; mitt hjärta bultade, mina tankar förvirrades, min röst svek mig, jag hackade sönder allt vad jag sade, jag ropade ja i stället för nej, jag begick tusen bockar, jag var gränslöst idiotisk, absurd från topp till tå, och ju mera jag insåg

det, desto absurdare bar jag mig åt. Under tiden

kom en munter rival, lätt om hjärtat, behaglig och självbelåten, och midtför näsan på mig försummade han intet tillfälle till det finaste smicker, gjorde sig underhållande och angenäm och hade själv roligt; han bad att få fatta en hand som genast räcktes honom, ibland tog han den utan att be om lov och kysste den om och omigen. Jag stod ensam i en vrå och undvek en syn som retade mig, kvävde mina suckar, vred händerna så att det knakade i fingrarna, försjunken i

119melankoli ocli badande i kallsvett; jag kunde varken visa eller dölj a min harm.»

Å, livets krav på att uthärdas är någonting tyranniskt och, vad individen beträffar, någonting högst irrationellt, men inom djurens och de känslobehär-skade människornas värld är det någonting högst nödvändigt. För att livet skall levas och fortgå fordras en drivande kraft som är starkare än den svaga viljan till livet. Och denna drivande kraft finnes i den rubbning som fortplantningsbegäret framkallar, antingen inbillningskraften hjälper till eller icke. Så som Ernst Hseckel, den tappre gamle hjälten i Jena, förklarar det:

»Den omotståndliga lidelse, som drar Edvard till den sympatiska Ottilie eller Paris till Helena och hoppar över alla förnuftets och moralens gränser, är samma mäktiga, omedvetna dragningskraft som tvingar de levande spermatozooerna att intränga i äggcellen under djurets eller växtens befruktning — samma omotståndliga rörelse som förenar två hydro-genatomer med en oxygenatom för att bilda en vattenmolekyl. »

Men sedan den förnuftiga människan trädt fram, behövs ej längre den blindt lydande och omotståndliga driften. Då hon ändrar livets utseende med sina uppfinningar och konstgrepp, utför ändamålsenliga handlingar, anpassar sig och sin omgivning efter avlägsna mål och framtida vederlag, skall hon ta i tu med fortplantningens problem liksom hon tagit i tu med tyngdlagarnas. Liksom hon kontrollerar och leder de stora naturkrafterna så att de, i stället för att hota, tvingas att arbeta för hennes trygghet och bekvämlighet,

120skall hon kontrollera och leda den reproducerande kraften så att livet icke allenast fortplantas utan också utvecklas och göres allt ädlare och skönare. Detta är icke omöjligare än ångmaskinen och demokratien.

Herbert.

XXII.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen’s Road 3A, Chelsea, S. W.

Den 12 juni 19—.

Var god och kom ihåg att dessa brev endast äro avsedda för dina ögon. J ag tror ej att det finns mindre kärlek i världen nu än förr. Jag gör dig till representant för en klass som i sin tur är karaktäristisk för den moderna vetenskapliga typen, men jag låter dig inte representera allt vad vår nutida värld har levat sig till eller ifrån. Därför instämmer jag ej i min Ruskins klagande saknad efter det förflutna. Du är ju både en samtida och en uppkomling. Än sedan? Ni äro i alla fall få, och liksom alla rika uppkomlingar måste ni övergå till något som är alldeles olikt er själva. Det är växandets lag. Jag ber dig redogöra för dig själv som individ. Saken är obarmhärtigt personlig. Men du väljer krokvägen att svara 111ig. I stället för att visa vad saken innebär för dig målar du en tavla stor som hela världen. Du har föresatt dig att din föreläsning skall utgöra en dramatisering av kraftens och materiens liela växelspel. Det är ideellt ärelystet av dig, och det gläder mig. Det ställer dig i ledet bland de ideella strävandenas forskare. Det visar att

122du inte alltid är otåligt begiven på ginvägar och att du börjar höra till dem som sela på »solens hästar för att plöja jordens simpla fåra».

Ditt brev låter myndigt. Romantiken är ett ödslande, kärleken är oförnuftig, endast ömsesidig överensstämmelse är värd något. Detta tror du och är beredd att ikläda dig det konventionellas och praktiskas uniform. Men den är

inte ens anständigt konventionell! Konvenansens värld låtsar åtminstone som om den älskade. Även den sträcker sig mot en eld som värmer och tinar upp, du däremot står framför en kall härd och anser kylan hälsosam och välkommen, emedan du förstår dess orsak. Du har tillägnat dig en del av sanningen, och fastän jag i mina tankar skarvar din båge till en cirkel, kan jag inte sätta den omkring ditt huvud som en gloria. Mitt bryderi kommer sig därav att jag tänker mera på dig än på min åsikt. Debattören är en viktig faktor i vår debatt. De hafiz'ska maximernas Hafiz, din filosofis filosof råkar intressera mig. Du har byggt upp dig själv inför mina ögon, och jag är så intresserad av att se på, att jag inte kan tala.

Vad åsyftar romantiken? Om den innebar ett ödslande av livskraft, ett uppgivande, ett försenande av livet, vore den en krokväg till utveckling och lycka. Men vi leva intensivast när vi som mest stå under dess välde, och det är endast för sådana självskapade ljusglimtar vi leva. Romantiken livar och lever mer än något annat, och därför är den icke allenast ett medel utan ett mål i sig självt. Den är upplivat liv. Vi leva mest då vi älska mest. Kärleken till romantik och kärlekens romantik är det enda mynt för vilket

123sårade hjärtan sälja sitt liv. En list? Kanske. Kärleken till livet är en list för att rädda släktet från självmord. Naturen gör sin list till lag. Må släktets genius narra oss med lidelse och drömmar! Det förlora vi inte på. Och om drömmen bleknar och vi bli grå trots vad vi upplevat, då är det någonting att minnas att själen och sinnena ha jublat och varit i svallning. Jag är tacksam för att romantiken har en efterslåtter och att gamla män och kvinnor kunna prata om sin krafts dagar. Jag är tacksam för att livets soldater till sist få permission för att kärleksfullt pyssla om de vapen de fordom svängde klumpigt men eldigt och hålla revy med sig själva, innan deras pension upphör och deras dag är all. Ungdomen har kärlekens romantik, de gamla ha minnenas.

Mellan de älskande råder ej alltid överensstämmelse, säger du, och framför allt håller du på godt kamratskap. Men hur vill du försäkra dig mot en omaka förening? Helt säkert inte genom att bokföra och väga egenskaper, ej heller genom att köpslå och spekulera. Vi välja inte hustru som vi välja ridhäst; vi göra inte upp planritningen till vårt äktenskap som till vårt hus. Det kan låta som en paradox, men det finns en högre överensstämmelse än egenskapernas och nivåns. Det gäller inte 0111 människor kunna leva tillsammans, utan om de böra leva tillsammans. »Det är vanskligt att leka med själar» — men du spränger över själens stora anspråk genom att gifta dig med din kamrat. Så vida du inte är en automat, kan du inte vara lycklig i blotta medvetandet att du och hon inte äro kontraster. Av bekvämlighetsskäl ger du din kosmos en negativ dimension och glömmer

124att din längtan, dina behov och kanske också dina drömmar äro positiva. Om inte könskamratskap och tillgivenhet vore lika tillfälliga och beroende på stämningar som kärleken själv, skulle din ståndpunkt ha mycket som talade för sig, ty .då kunde du själv dra försorg om att det rådde överensstämmelse i äktenskapet.

Du talar om de ekonomiska metoder som spara kraft och kapital, som t. ex. den maskinskötande gossen, som sparar in hundra mäns arbetskraft, och du anser att likadana metoder kunna med valuta och värdighet användas på det personliga livets område. Jag ser hur naturlig en sådan åsikt har blivit för dig. Man kan vara zelot även för kalla ting. Lagen bakom faktum har snärjt dig, och din lidelse fryser till is. Du brinner för någonting så kallt som överensstämmelse. Även du står bunden vid pålen på torget — sådana som du slippa inte undan bålet. Om du strävar efter överensstämmelse och fordrar den lika pockande som andra fordra kärlek, så lider du och höjer från din ståndpunkt (icke från min) ett fåfängt rop, ty överensstämmelse är illusorisk som allting annat. Kärlekens illusioner äro en styrka och kärlekens vägar gudomliga; på dem komma vi till den känsla av komplettering som är överensstämmelse och som är lika odefinierbar som vågornas vitläppade löfte till dem som också ha lyssnat till gråt.

Kärlek och samhällsordning ha ej med varandra att göra. Det skulle ej bli färre äktenskap om folk gifte sig av konventionella skäl, ej heller skulle lagen göra sådana föreningar mindre bindande. Det är inte kärlekens fel att den stora sociala paradoxen existerar.

125I känsloruset, säger du, binder den älskande sig vid en olämplig maka, ocli med ägandet dör kärleken. Här angriper jag dina fakta. Om ett uppvaknande kommer, beror det ej på dessa orsaker. Kärleken är inte förnuftsenlig till sitt väsen, men den är kärlek. Det finns sammanhang i naturens yttringar, och den esoteriska

dryck, som var en fyckobringande trolldryck den ena gången, kan inte förgifta en annan gång. Kärleken är inte förnuftsenlig till sitt väsen, och den blir det ej heller plötsligt genom ägandet av den älskade. Människor som gifta sig av lämplighetsskäl kunna vakna och finna att deras förening är högst olämplig: »Det finns mera mellan himmel och jord» . . . och det finns flera känslans irrgångar, klyftor och avgrunder än du har drömt om i din filosofi. Ett bestämt samförstånd angående soffkuddar och tobaksrök garanterar ej alltid ett överseende och en tillgivenhet som inte kunna nötas ut. A andra sidan, där det finns kärlek, där äro missräkningar mycket mindre sannolika, därför att kärleken är fri från beräkning. Kärleken är medkänsla. Den slår rot, den växer i själen och sinnena, och den tar ej till flykten för argument och förklaringar.

Ännu mindre erkänner jag att ägandet dödar kärleken. Avstå vi från att leva därför att världen är grundad på Vilja och Tanke? Men Schopenhauer säger oss, att vilja är att behöva och att behov är smärta. Känna vi smärta i varje minut av vårt liv? Knappast. Detta är ett analogt förhållande. Du påstår att sedan hoppet gått i fullbordan och hungern stillats, efterträdes begäret av likgiltighet. Det ser så ut i logiken, men inte i livet. Om det vi äga är godt, sätta vi högre

126värde på det, om det är inom räckhåll Det goda vi äga framkallar ej mättnad, det retar till gudomlig hunger. Vi tröttna inte på det vi ha, vi höja oss upp till det. Vi känna ej det ljuva i att vara trogen förrän vi tvingas därtill av en kärlek med vilken vi ha växt oss stora. Älskaren kan gärna säga: »Hon var inte

mitt ideal; innan jag kände henne var jag inte stor nog att förstå henne. Hon lärde mig det.»

För övrigt dödas ej din kärlek av kännedomen om din hustrus fel. Du kan inte vända dig bort från din bror eller din vän, till och med om han begår en smutsig handling; du kan inte vända dig bort från en främling, mycket mindre då från din älskade. Då människan sätter sig till doms, Herbert, är hon alltid löjlig och en skymf mot det gudomliga. Tro mig, allt detta är konstlat Den rätte domaren frågar ej efter dådet utan efter bevekelsegrunderna till dådet. Och älskaren känner bevekelsegrunderna. Han har nyckeln till livet. Han känner sin älskade, inte sådan

hon är utan »sådan hon föddes till att bli». Hans

\

läppar kyssa och hans armar famna inte så mycket henne själv som hennes idealbild, och han kan ej upphöra att älska henne, såvida hon inte upphör att vara den hon är. »För att bedöma en människa efter hennes handlingars frukt», säger professor Edward Ho-ward Griggs, »är det nödvändigt att känna till allting om denna frukt, vilket är omöjligt. Man kan endast veta vad hon ursprungligen är bestämd att vara, om man får en överblick av hennes själ och lär känna hennes strävanden och tycken». Att idealisera är alltså icke att vara blind utan att vara fjärrskådande.

Det finns ett annat sätt att betrakta denna paradox

127fråga. Antag att romantisk kärlek är orsaken, så är den romantiska kärleken i alla fall det bästa i världen. Man kan ej betala livets goda för dyrt. Jag vet att det är ett outsägligt elände att vara gift med en som man inte älskar. Det är att bli degraderad och oigenkännlig, det är att bära lögnarens stämpel inför Gud! Den människa vars yttre liv strider mot hennes inre är ett framtvunget självmord. Det ligger något majestätiskt i att »lägga ned sig själv av fri vilja», det ligger en viss styrka i att sätta sin kropp i kloster för sin själs välfärds skull, men att dö då allt inom en är varmt och livsbegärligt, det är förfärligt. En sådan död dö de som hållas tillsammans icke av själens utan av konvenansens band. De som skulle vilja gå ifrån varandra men inte våga, de dö rädslans skamliga död. Självmordet är föraktligt, förutom att det är 3-nkligt, då en människa jagas ut ur livet mot sin vilja, då hon som en liten förskingrande bokhållare rusar från varie-tén ner till Themsen och i sista andedraget tänker på sitt halvtömda glas. Nej, jag underskattar inte det tragiska i paradoxen. Men jag säger, att även om kärleken vore ansvarig för detta (vilket den inte är), skulle det ändå vara dåraktigt att avsäga sig kärleken. Du frågar varför? Därför att dess faror äro gemensamma för allt liv och vi äro så skapade att vi ej låta skrämma bort oss från livets erfarenheter. Vi äro lika ohågade att offra våra nätter som våra dagar. Vintrar och somrar, alla årstider och alla klimat, farhågor och förhoppningar, allt det djupaste, fullaste livets arbete fordra vi som vår tillhörighet för alltid.

Vi vakta avundsjukt vårt känsloarv. Skulle du för allt i världen vilja sova hellre än vaka, glömma hellre än min-

128nas? Sluta då upp med ditt requiem över faran av besvikelse!

Raseri och själviskhet voro orsakerna till I,ouisa Nav arets död, och mannen som var rasande och självisk var hennes älskare. Den stackars karlen hade ej kraft att försaka då han trodde sig stå inför nödvändigheten att försaka. Men alla älskande äro ej för svaga att bjuda kärleken spetsen. Om du minns, så älskade John Ruskin sin hustru, men han sköt varken sig själv eller henne eller Millais. Charles J. Johnson är ingen Ruskin, och Ruskins kärlek var intet raseri.

För mig, Herbert, finns ingenting komiskt i känslans våldsamhet. Iyåt den älskande blekna och darra och svimma; i hans gudomlighets närvaro är det en lämplig form av dyrkan. Den självbehärskade älskaren är mera orimlig!

Jag har ännu inte fått din bok. I morgon skall jag skriva igen, förutsatt att j ag kommer ihåg hur man skall skriva ett naturligt brev.

Din

Dane Kempton.

XXIII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London Den 20 juni 19—.

Det finns opersonliga timmar, då dagens händelser bli undermedvetna och själen blir andäktig och gör en pilgrimsfärd till större vidder för att slå sig till ro där för sig själv. En sådan resp it har jag haft i dag. J ag hade blivit uppkallad till att gripa mig an och utföra ett arbete, och jag arbetade efter mina obetydliga krafter (stackars jag!) och gjorde mig sålunda förtjänt av min plats vid fönstret som vetter åt de stora vidderna. Det bästa med nätters och dagars arbete är att det kommer en skymning, då trötta ögon se klart.

Jag sade mig själv att det betyder ingenting hur du ställer det med ditt äktenskap. Tiden kan rätta dig på ett sätt som jag ej känner till. Jag sade att det gör detsamma om du inte blev rättad i detta fall, ty det finns så mycket som aldrig blir rättat. På hopp och förtvivlan följde neutralitetens lugn. Frågan behövde ej lösas. Jag kände mig ej längre betryckt, och min skymning blev ljus. Jag såg tingen som från en höjd och deras konturer gledo ut i fjärran, då Barbara kom och ryckte upp mig och min bleka betraktelsestund var över.

130Hon ville veta vad som oroade mig. Hon hade raskt och beslutsamt skyndat till mig och framställt sin fråga. »I går var det du som biktade mig», sade hon, »i kväll är det din tur att svara.»

Hon hade kommit för att försvara sig. Jag hade på den sista tiden talat så enformigt som en människa med en fix idé, och Barbaras nyfikenhet var väckt. Hon trodde att jag sonderade henne, emedan jag var orolig för henne (jag hade försökt ta reda på om det är omöjligt att leva annorlunda än hon och ändå leva lyckligt och väl). »Du tror kanske att jag inte är tillräckligt mycket för Earl, därför att jag sörjer mitt lilla barn. Du tror att jag inte är tillräckligt lycklig för att vara en bra hustru.» Kunde jag av ett sådant yttrande dra någon annan slutsats än att där fanns något som gjort dem främmande för varandra, en hemlig sorg? Hur skulle en kvinna kunna tro att man sörjde över henne, om det icke fanns något att sörja över? Jag började tänka ut möjligheter. Lilla Barbara på sträckbänken var mer än jag stod ut med. Jag trevade efter hennes händer. Det var orätt av henne att vara så förbehållsam. Hon hade ingen sorg att bekänna och talade — bara för att avvärja ett angrepp som ej var riktat mot henne.

»Det var något i ditt tal som kom mig att anta ...» stammade hon med heta kinder. Det är hennes vana att inbilla sig vara anklagad, och hon erkänner att det är en svaghet som beror på bristande jämvikt. »Jag kände mig j u

alldeles trygg, och j ag ansåg dig lyckligare än någon annan kvinna», invände jag. Nu lyste hon upp. Jag förlät henne den kyla hennes första ord, då

131hon kom in i rummet, vållat mitt hjärta, och hon glömde vad hon hade inbillat sig.

Det finns ingenting viktigare än känslans växelspel. Om Barbara ej varit någon »bra hustru», skulle jag ej ha kunnat klandra henne, men jag skulle ej heller ha fått något bevis på kärlekens underverk. Men nu fick jag mitt bevis, ty där stod hon med ansiktet höjt mot mig, med skälvande mun och en öm blick i sina gråa ögon. Makan väcktes till liv inom henne. Barbara är tjugusex år och har varit gift i sju år, men ännu skälver hon av det gamla undret att känna sig älskande och älskad.

Det var min mening att berätta dig vad vi sedan talade om i hopp att litet bättre kunna visa dig vad jag håller kärt och varför jag gör det. Men min hand tröttnar, och själsfrånvarons skymning sänker sig omkring mig. För en liten stund sedan var denna hand full av liv, då den vilade på Barbaras och jag kallade henne min hjältinna. Det är hon, inte allenast därför att hon är god och ren och stark, utan emedan hennes naturliga känsla består provet. Det fordras både tro och styrka att kunna vara sig själv. »När spelet är slut, vad återstår då annat än det egna jaget?» frågar Whitman. För Barbara har spel aldrig varit annat än spel. Skall jag få blicka in i dina ögon en morgon och se att de äro lika klara som hennes? Måtte så ske!

Dane.

XXIV.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien,

Den i juli, 19—.

Någonstädes hos Ward kan man läsa: »Man måste

alltid komma ihåg att alla framsteg bestå i den genom mänskliga ansträngningar och uppfinningar åstadkomna avsiktliga förändringen av naturens normala förlopp, så att civilisationen helt och hållet är en konstprodukt. » Nåväl, Dane, detta är tillräckligt att grunda en sociologi på. Och jag måste först fråga dig: är det sant? För det andra: förstår du, uppskattar du den väldiga betydelsen av detta? Och för det tredje: hur kan du bringa din kärleksfilosofi i harmoni därmed?

Romantisk kärlek är säkerligen icke naturlig. Den är ett konstgrepp som på ett klumpigt och ofömuftigt sätt av människan införts i naturens ordning. Är detta djärvt sagt? Låt oss se. I naturtillståndet är den rådande kärleken endast fortplantningsdrift blottad på all fantasi. Hannen har griporganen och överlägsen st}^rka. Honan äger ej annan lockelse för honom än kärlekskampens eld. Men han drives omotståndligt till denna kamp. Och tack vare sina griporgan och sin överlägsna styrka rövar han bort

133honorna av sitt släkte och går sin väg. Men livet utvecklar sig långsamt, blir mera sammansatt och oundvikligen förnuftigare. Då någon bortglömd uppfinnare i urtiden dödade sin rival eller fiende med en trädgren och fann den metoden bra och sedan tog till vana att slå ihjäl rivaler och fiender med trädgrenar, då, just på den dagen, kan man säga att förkonstlingen började. Då, just då den dagen, började en revolution avsedd att ändra livets historia. Då, just då, just på den dagen, lades hörnstenen till det väldigaste av alla konstverk: civilisationen!

Följ spåren. Våra aplika i träden boende förfäder togo den första av många ginvägar. Att krossa ett märgben med en sten var den handling som gav upphov till verktyget, och mellan att krossa ett märgben och att fara nedåt staden i en automobil är det endast en gradskillnad. Det ena är simpelt konstlat, det andra raffinerat konstlat. Det är alltsammans. Förbättringar gjordes. De första uppfinnarna tillämpade den sanningsfulla paradoxen att »den längsta vägen bort är den kortaste vägen hem» och avstodo från det direkta förföljandet av lyckan för att förfölja

henne indirekt. Om en vildes lycka berodde på att han kom över en bred vattenyta, grep han sig ej an med att direkt simma över den, utan vände den ryggen, valde ut ett träd i skogen, formade till det med sina enkla verktyg, hålkade ur det med eld, sköt sedan ut det i vattnet och paddlade över dit där hans lycka fanns.

Nu till kärleken. I naturstadiet är den en brutal drift, ingenting annat. Det finns ingen romantik över den. Men livet kryper uppåt, och hjordmänni-

134skan bildar samhällsgrupper, vilkas like man aldrig förr skådat. Tänk till exempel på familjegruppen. En sådan grupp blir en enhet för sig. Tack vare gruppen kan människan bättre arbeta för sin lycka. Men för att upprätthålla gruppen måste den regleras, därför stiftar människan regler, förordningar, dunkla etiska lagar för gruppmedlemmarnas ledning. Köns-förbindelserna ingås mindre huller om buller, mera ordnat. Man skapar ett slags privatliv. Och ordning och privatliv framkalla respekt Och helgd.

Men livet kryper uppåt, och själva familjegruppen blir en enhet av större och större grupper. Och regler och lagar bringas till överensstämmelse med varandra, tills äktenskapsbandet får sin historia och själv utbildar traditioner. Denna historia och dessa traditioner bilda en stor fond, som ständigt ökas genom ändrade förhållanden och växande inbillningsförmåga. I synnerhet inverkar traditionen starkt på individen, behärskar hans naturliga uttryck av kärleksdriften ocli tvingar honom till ett artificiellt uttryck av denna drift. Han älskar icke som hans vilda förfäder älskade, utan som den grupp han tillhör. Och hans grupps kärleksmetod bestämmes av dess kärlekstraditioner. Om älskaren jämför sin älskades ögon med stjärnorna, så är detta ett konstgrepp från forntiden som han ärvt. Om han sjunger en serenad under hennes fönster eller författar ett ode till hennes skönhets ära, så har hans far gjort det före honom. I hans älskaröst skälva myriader älskaröster, vilkas ägare äro döda och borta Tusen sångers sångare utgöra spökkören till de kärlekssånger han sjunger. Hans tankar, ja till och med hans känslor äro ej hans, utan otaliga älskares, som levat

135ocli älskat och vilkas liv och kärlek gå igen. Deras oriktiga föreställningar och dåraktiga regler äro hans, och likaså deras orimliga fantasier och känslopjunk. Utan en erotisk literatur, en historia om berömd kärlek och berömda älskande, en blomsterslinga av kärlekssånger och ballader, en knippa av sägner om kärlekshistorier och ävent}rr — utan allt detta, som är hans grupps egendom, skulle han omöjligt kunna älska så som han gör.

Ett exempel: isolera en liten gosse och en liten flicka av civiliserade föräldrar på en öde ö. Låt dem livnära sig och bli starka av skaldjur och frukt, men låt dem ej se någon annan av sitt släkte eller höra mänskligt språk talas eller på minsta sätt få kännedom om sitt släkte och vad detta utfört. Nå, än sedan? De växa upp till man och kvinna och para sig som djuren para sig, utan romantik och utan fantasi. Om kvinnan motsätter sig mannens vilja, slår han henne. Blir han för våldsam i uttrycken av sin hyllning, så flyr hon bort, om hon kan, till hemliga gömställen. Han jämför ej hennes ögon med stjärnorna, ej heller drömmer hon om att han är en Apollo, ej heller svärmar paret i månskenet om Heros och Leanders kärlek. Och de många monogama generationer, varifrån han härstammar, skulle ej kunna hindra polygami, om en annan kvinna råkade landstiga på denna ö.

Det är ett vanligt bruk bland männen i Londons fattigkvarter att sparka ihjäl hustrun, då hon har förolämpat honom. Och mannen i Londons fattigkvarter är ett högst naturligt djur som uttrycker sig på ett högst naturligt sätt. Han har aldrig hört talas om Herooch Leander, och om någon liknade hans »gummas» ögon

136vid stjärnorna, skulle lian anse detta för ärkefånigt. Den saktmodige, ömsinte, hänsynsfulle mannen är en konstprodukt. Likaså den romantiske älskaren, som formats till efter nedärvda kärlekstraditioner och den erotiska litteratur han haft tillgång till.

Och nu till huvudsaken. Då den romantiska kärleken är en konstprodukt, kan du ej förfäkta dess bibehållande på grund av dess naturenlighet. Det enda du kan påstå är att den är det bästa möjliga konstgreppet till livets fortplantning eller att den är det enda fullkomliga, alltigenom tillräckliga och tillfredsställande konstgrepp människan kan tänka ut. Å ena sidan bevisar människan den romantiska kärlekens otillräcklighet vid livets fortplantning genom sina åtgärder vid valet av avelsdjur. Och å andra sidan tenderar just den romantiska kärlekens bristande förnufts-enlighet till dess gradvisa undanträngande, allt efter som människorna bli klokare.

Och just emedan den är ett sådant primitivt konstgrepp, tvingar den alldeles för många att knyta ett ständigt äktenskapsband utan ömsesidig överensstämmelse. Under den tid den romantiska kärleken råder hos en individ är han i ett sjukligt abnormt förnuftsstridigt tillstånd. Själslig eller andlig hälsa — som är förnuftsenlighet — skapar utveckling, och framtiden kräver större och större själslig eller andlig hälsa, större och större förnuftsenlighet. Hjärnan måste behärska och leda både individen och samhället i framtiden, icke buken och hjärtat. Även om man antar att den romantiska kärlekens funktion har varit nödvändig, är det inte något skäl att dra den slutsatsen att den alltid måste vara nödvändig, att den evigt är nödvändig. Det finns något som kallas ru-

137

Kärlekens väsen. 10.dimentära organ, vilka utfört funktioner som för länge sedan lia uppliört och uu äro bortglömda.

Världen har förändrats, Dane. Sinnesnjutningar äro ej längre tillvarons enda ändamål. Hjärnan håller på att triumfera över buken och hjärtat. Den intellektuella livsglädjen är finare och högre än den blott sinnliga livsglädjen. Vid avslutandet av sitt arbete »Arternas ursprung» erfor Darwin ett ädlare och utsöktare nöje än någonsin Salomo med sina tusen frillor och hustrur. Och medan till och med våra sinnesnjutningar ha blivit förfinade, beror denna deras förfining på intelligensens växande herravälde över dem. Våra konstlagar ha icke sitt ursprung i hjärtat. Ingen känsla har utarbetat lagarna för komposition. Vi kunna ej erfara sinnlig njutning av något slags konstföremål, om det inte tillfredsställer vårt förnufts omdöme. »Han är en naturskdXå», säga vi om poeten som arbetar ovetenskapligt, »men han är lam, hans verser halta och han känner ej till tekniken.»

Förnuftet, ej hjärtat, har gjort människan till vad hon är och fortfar därmed — men långsamt, Dane, ty livet kryper långsamt uppåt. »Den framflyttade gränsen» är er favoritlösen. Och jag antar att den framflyttade gränsen är den del av vårt släkte som i högre grad behärskas av intelligensen än genomsnittsmänniskorna. Och som medlem av denna grupp ämnar jag ordna mina förhållanden på ett rationellt sätt. Mitt förnuft säger mig att blotta lidelsen att fortplanta och friartidens tarvliga romantik ej äro livets högsta och utsöktaste fröjder. Intellektuella njutningar äro mitt livs lockelser, och hur dyrköpta de än skola bli, skall jag försöka att driva in min andel ända till sista skärven.

138Därför gifter jag mig med Hester Stebbins. Jag drives därtill varken av djurets urgamla könsraseri eller av nutidsmänniskornas gammalmodiga romantiska raseri. Jag knyter ett band som, det säger mig mitt förnuft, grundar sig på hälsa, sundhet och överensstämmelse. Mitt förnuft skall njuta av denna förening. Mitt liv skall bli fritt och vingbredt och stort, och jag skall ej bli slav under de sinnliga njutningar som fjättrade mina förfäder. Jag gör mig urarva. Jag upphäver fideikommisset. Vem är väl du att du skulle kalla mig oförnuftig?

Herbert Wace.

XXV.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

The Ridge, Berkeley, Californien.

Den 5 juli, 19—.

Jag hade inte ämnat besvara ditt brev kritiskt, men då j ag läser om det finner j ag att j ag måste tala, om inte för annat så för ditt epitet »uppkomling». Det ligger ingen förebråelse i ordet. Det var alltid med det ordet som de gamla och till undergång dömda gåvo de unga och livskraftiga sitt erkännande. Parveny, uppkomling — det ordet är fullt av bet3rdelse och hälsa. Jag tvivlar ej på att Elijah själv fick heta uppkomling, när han svävade med sin guldharpa in bland de ljusa änglarnas myller, svällande av stolthet över att de hade kämpat tillsammans med Michael, då Lucifer slungades ner i helvetet.

»Vi välja inte hustru som vi välja ridhäst, vi göra inte upp planritningen till vårt äktenskap som till vårt hus»,

säger du, och det är bra sagt. Jag begär ingen bättre definition på den romantiska kärleken. Ack, hur många förträffliga män och kvinnor har jag inte hört bittert förebrå samhället för att det inte beträffande barnalstringen utövar samma kritik som då det gäller häst- och hundavell Äktenskapet är

140någonting mera än att bara vagga in sig i romantik, smekas av formlösa, ljuva melodier, sjunga dådlöst under tomma dagar och mätta det egna jaget med njutning — hur går det då med barnen?

»Bry er inte om barnen», säger den självise lilla Kärleken. »Vi ha aldrig brukat ägna någon tanke åt barnen, de äro en tillfällighet. Vi ha alltid sökt vårt eget nöje, och låt oss fortsätta med det.» Så fortfar samhället att sköta häst- och hundaveln med klokhet och omtanke och låta barnen komma till på en slump. I Men det duger inte, Dane. Iyivet är i viss mening både att leva och att fortleva. Och allt som befordrar leva och fortleva är godt. Den som håller sig till fakta kan ej gå vilse, men den som inte har någon aktning för fakta vandrar på måfå. Riddaretiden skenade vanvettigt i väg för en idé. Den idealiserade, om du tycker bättre om det uttrycket. Den gjorde kärleken till en skön konst, och otaliga vandrande riddare ägnade sig åt den lille gudens tjänst. Den sentimentaliserade över en damhandske och glömde sina plikter mot nutid och framtid. Och medan rid-derskapet begick självmord för sina damhandskars skull, kommersade och kivades det duktiga, träskalliga borgerskapet som hade blick för livets verkligheter. Och på ridderskapets vrak och ruiner viftade de med sin parvenyfräckhet. Gud, så de triumferade! Skoflickares och krämares avkomlingar köpte för sitt gula guld »tusenåriga namn», köpte för sitt gula guld sina herrars stolta kött och blod för att blanda sitt blod med deras, beskyddade konsterna, talade nedlåtande till vetenskaperna och klappade Vår herre på axeln. Men de triumferade, det är huvudsaken.

141De hade aktning för fakta och arbetade för livet och dess bestånd.

Kärleken är liv, säger du, och du tycks betrakta den som kronan på tillvaron. Men jag kan inte säga att liv är kärlek. Livet? Det är i sanning en leksak som givits oss, vi veta ej varför, att leka med efter godtfinnande. Några vilja helst drömma, andra älska och andra strida. Några välja en omedelbar lycka, andra en lycksalighet efter döden. En grundar det nuvarande på det kommande, en annan tar vara på det nuvarande och låter det kommande vara. Men var och en griper efter leksaken och hanterar den efter sitt godtfinnande. Och medan ingen känner till livets mål, veta alla att livet är kärlekens mål. Kärleken, den stackars lilla ofullkomliga kärleken är livets verktyg — och så är cirkeln färdig. Livet? Det är i sanning en leksak som givits oss, vi veta inte varför, att leka med efter godtfinnande.

Men det veta vi att kärleken är livets verktyg och kan undergå oundvikliga förbättringar. Med vårt förnuft skola vi förbättra den. Ett rikare, finare, högre och fullare liv! Då vi uppföda kapplöpnings-hästar och arbetshästar på vetenskapligt sätt, befordra vi ett rikare liv. Och då vi komma så långt att vi alstra människor på vetenskapligt sätt, skola vi befordra ett rikare liv, en rikare mänsklighet.

Du säger att kännedomen om hustruns små fel ej dödar kärleken. Jo, det gör den, och ur askan av denna kärlek uppstår tillgivenhet, kamratskap, i sitt slag något lik den tillgivenhet och det kamratskap jag hyser för min bror. Jag älskar inte min bror, och det är för att jag inte älskar honom utan hyser tillgivenhet

142och kamratkänsla för honom som jag inte vänder mig bort ifrån honom, även om han begår en smutsig handling. Kärleken har, som du minns, sin upprinnelse i känslor och är ostadig och ytlig och nyckfull. Men tillgivenheten härstammar från förnuftet, grundar sig på hjärnans omdöme. Kärleken är ett obarmhärtigt tyranni, tillgivenheten en kompromiss. Kärleken ger aldrig med sig, lika litet som den kärleks-galna lilla sparven ger med sig.

Min bror? Jag lekte med honom som barn. Hans svagheter och fel retade mig, liksom mina retade och harmade honom. Vi grälade ofta. Men han hade också goda egenskaper som behagade mig, och ibland utförde han älskliga handlingar, till och med uppoffringar. Och jag likaså. Och med min hjärna vägde jag hans svagheter och fel mot hans älskliga handlingar och uppoffringar och bildade mig därefter ett omdöme om honom. Familjegruppens etik bidrog också till detta omdöme. Släktskapets plikter och blodsbandets ansvar gingo upp för mig. Vi växte upp i vår mors knä, och hon och vår far bidrogo till att bestämma hurudant mitt uppförande skulle

bli. De lärde mig också att min bror var min bror och att mitt förhållande till honom, eftersom han var min bror, måste vara annorlunda än mitt förhållande till dem som inte voro mina bröder. Allt detta utkristalliserade ett intellektuellt omdöme eller, så att säga, en följd av kriterier som leda alla sunda, icke emotionella handlingar och även kontrolllera och förekomma många emotionella handlingar. Dessa kriterier kristalliserade sig, som sagt, blevo automatiska i mina tankeprocesser.

Och nu begår min bror i sin mannaålder en smutsig

143handling, en för mig motbjudande handling, en sådan som kan väcka känslor av vrede, bitterhet och hat. J ag erfar en känsloimpuls att uttömma min vrede över honom, vara bitter mot honom, hata honom. Sedan får jag en intellektuell impuls. Hur jag än må handla, måste jag först göra upp saken med mina kristalliserade kriterier. Min gossålders och mannaålders personliga band inverka på mig — de älskliga handlingarna och uppoffringarna och hans eftergivenhet, våra föräldrar, släktskapens plikter och blodets ansvar. Så kämpa två stridiga impulser om mig. Striden utkämpas mellan hjärta och huvud, och jag skall lyda hjärta eller huvud allt efter som den enas eller andras impuls är starkast. Och om min tillgivenhet är starkare, skall jag inte vända mig bort, utan sluta min bror i mina armar.

Jag är rädd att jag inte har uttryckt mig tillräckligt tydligt. Det är svårt att skriva i en hast om psykologiska frågor, då de ytterligaste fordringar ställas på intelligens och ordval, men du kan väl åtminstone få litet hum om vad jag åsyftar. Vad jag har försökt säga är att jag förlåter min bror, inte emedan jag älskar honom, utan på grund av den tillgivenhet jag hyser för honom, och att denna tillgivenhet är den förnuftsprodukt, summan av de omdömen jag kunnat bilda mig.

Herbert.

XXVI.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London, Queen’s Road 3A, Chelsea, S. W.

Den 21 juli 19—.

»Alla framsteg bestå i den genom mänskliga ansträngningar ocli uppfinningar åstadkomna avsiktliga förändringen av naturens normala lopp, så att civilisationen helt och hållet är en konstprodukt.» Du ber mig övertänka detta sociologiska fragment och vid dess ljus slunga ifrån mig min exalterade åsikt om kärleken. Som om du hade bevisat att kärleken är oförenlig med civilisationen! Vi förbruka livet för varje steg vi ta, men vi uppge ej livet självt. I det vi utveckla n}^a former och skapa allt mera sammansatta sociala förhållanden, bygga vi endast vidare på vad vi finna redan fördiggjort. Paradoxen om den skapade varelsen som skapare existerar ej. Då din sociolog talar om avsiktliga förändringar, menar han politik och regeringssystem och kriterier, de materiella och ideella krafter som ett i utveckling stadt samhälle måste ta i sin tjänst. Han kan ej i dessa framsteg inbegripa en förändring av de livsbehov som betinga tillvarons väsen. Tala om ett samhälle som fördelar arbetets frukter lika, så skall jag medge att där har

145försiggått en avsiktlig förändring, ty det normalt naturliga förloppet vore att den starkare öppet och till och med under allmänt gillande tar från den svagare allt vad han vill ha för att tillfredsställa sina önskningar. Men tala om ett så framskridet samhälle att det avskaffar nöden, så att i det förra fallet hungern blev opartiskt stillad och i det senare hungern utplånades, så skall jag säga att du berättar en saga ur Tusen och en natt.

Kärleken sammanhänger med livet liksom hunger, glädje och död. Ditt framåtskridande kan inte lämna den å sido, din civilisation måste bli ett uttryck därför.

Ditt sista brev är formfulländat, utarbetat och — tvetydigt. Du påminner 111ig i hotande ton om framåtskridandets möjligheter, du påstår att kärleken i bästa fall är konstlad, och du sjunger hjärnans lov. Som

bevis på emanciperad rationalism säger du att du skakar av dig känslans konventionella band. Men framåtskridandet påverkar varken behovet av eller förmågan att älska. Det har jag redan konstaterat. »Hur kan det stå i vår makt att älska eller icke älska? » Livet är invecklat eller enkelt (det beror på hur man ser det), och du kan kalla kärleken för hemgiften vid dess bröllopsfest eller något ännu mera — allt levandes liv och blod, en transsubstantiation som alla erkänna, med eller utan andakt, allt efter omständigheterna.

Jag kan snarare tänka mig en centralnämnd, vald för att reglera äktenskapen inom ett samhälle, än ett samhälle som vore nöj dt med en sådan nämnd. Det finns ingen logik i samhällsföreteelser. Världen envisas med att inte vilja ta det nästa steget, och vad som för en social spejare såg ut som en dammig avväg

146visar sig kanske vara de trögt framåtlunkande millionernas huvudväg till framåtskridande. Av det skälet vägrar jag att diskutera möjligheter i oändlighet. Du och jag kunna inte vara produkter av en omgivning som inte finns till. Det är säkrast att anta att våra behov äro lika släktets och att hos oss ingenting är rudimentärt som är i verksamhet hos andra. Du kan inte ha blivit för rationell för att älska. Den uppfinningen är ännu icke gjord.

Du vill att jag skall erkänna att du har rätt? Varför det? Har du aldrig ertappat dig med att ha orätt, aldrig varit olydig mot dina bästa impulser, aldrig fått tag i ett ondt då du ville gripa efter ett godt? Är det inte möjligt att du kanske ännu inte har vaknat eller, Gud hjälpe dig, att du är klavbunden av det dogmatiska i din lilla tankeverksamhet?

Det är för den andra huvudpunkten i ditt brev som jag kallade det tvetydigt. Tidigare under vår diskussion minns jag att du lade vikt vid det faktum att kärleken är en för alla livsformer gemensam drift; nu gör du allt för att bevisa att den är en konstprodukt.

Vad gör du för åtskillnad mellan det konstlade och det naturliga? Inte är väl en utveckling konstlad därför att den är ny! Och människan har väl lika stor andel i livet som hennes förfäder! Då vi komma till civilisation, stå vi ansikte mot ansikte med det största och finaste i livet, och ändå är inte det mänskliga samhällets civilisation konstlad. Den är en full-komning av den mänskliga naturen, ett uppfyllt löfte, en fastställd bana, en makt som satts i rörelse. En värld av själsstoff och en civiliserande kraft som stän-

147digt förorsakar förändring, ty förändring är tillväxt, och ständigt framtvingar uttryck för denna förändring

— att fatta detta vore att fatta oändligheten. Och ändamålet? Utveckling, alltid utveckling. För det ändamålet går individen under, för det ändamålet fortlever släktet, för det ändamålet underkasta vi oss faror och uppoffringar och erfar det överfulla hjärtat en triumferande oro vid sitt sista slag. Och vad är denna typens förädling, detta mål vartill vi alla sträva med så tragisk hänsjmslöshet, om inte att vinna större kraft att älska? Vi börja med kärlek och sluta med större kärlek, och detta är framåtskridande. Att skriva civilisationens epos är en uppgift för en jättelik konstnär, som är på en gång Homeros och Shakespeare, och hans verk kommer att bli en kärlekens historia.

Vi kasta ej bort kornet och behålla agnarna, ej heller testamentera vi endast »orimliga fantasier» och »känslopjunk» till våra efterkommande. Om älskarens röst skälver av myriader älskareröster, så är det emedan han erfar samma sinnesrörelse som de. Om en ballad väcker ett gensvar hos honom, är det emedan dess motiv av sig själv börjat sjunga i hans hjärta och dess röst var den drömmens näktergal till vilken han bad Henne lyssna. Bakom

traditionen lever verkligheten. Uttrycket kan vara flyktigt, sången platt, innehållet konventionellt, men känslan som ligger till grund är sann. Annars kunde den ej ha fortlevat. Och den har gjort mer än så. Den har växt som allt annat. I århundraden fanns den i dvallikt tillstånd i människans själ, men sedan, då förnimmelsen av igenkännande vaknade, i släktets unga, underbara dagar, vaknade känslan till ett

148blekt liv, och nu är den människans hela stöd och har givit henne mod att arbeta och ett mål att leva för.

Men halvdjuret i Londons fattigkvarter sparkar sin hustru, då hon förolämpar honom, och vet ingenting om kärlek. Det länder kärleken till heder att det är så! Halvdjuret i Londons fattigkvarter hade inte tillräcklig föda

som bårn, och undernäring dödar. Sedan stal och ljög han för att kunna äta, och därför blev han hunsad och sparkad så att han inte längre är lik en människa. Han lärde sig den metoden. Den olycklige i Londons fattigkvarter kommer att knuffa bort oss alla från himlens port, emedan vi ej bekämpa de förhållanden som skapa honom. Det är ej sådana som han som skulle förmå dig att klandra kärleken, ty han är ett felgrepp och ett brott.

I ditt exempel om den isolerade lilla gossen och flickan se vi andra förhållanden. Individen upprepar släktets historia, och eftersom de stå utanför den civiliserade kraften, återvända de till släktets övervunna stadier. För dessa är det naturligt att leva slött — men är det därför naturligt för oss? Vad jag vill framhålla är att vår förfining, som ropar inom oss med stark röst, är lika mycket en del av oss som de få enkla drifterna från släktets barndom. Vi äro ej mindre naturliga för att vi äro förfinade. Och är det inte dessutom tänkbart att romantiken uppenbarar sig även inför vildens ögon? Kraften står i förhållande till behovet, och forntidens människa måste hoppas och önska; hon plågas av väntan och hämtar lärdomar av att det går illa vid jakten, hon är hungrig och hon drömmer att hon kalasar. Denna dröm är hennes romantik — en röd glimt i daggryningen, som

149då ännu var grå. Detta antagande strider ej mot vetenskapligheten, ty vad som är sant om oss måste ha haft en begynnelse, och känslan kan lika litet som tillvaron ha uppkommit genom spontan alstring.

Det finns i naturen en avgjord dragning till rättvisa. Det var den lära Huxley predikade för Kingsley en vecka efter hans sons död. Sorgen hade förmått honom att blicka in i sig själv, och under detta inre uppror skapade han sig en trons och glädjens filosofi!

Vår lön står i förhållande till vår lydnad för lagen i dess helhet, både den andliga och den fysiska. Naturen för bok och betalar villigt livets skulder i varje minut. Och min tro vill höja sin röst, då jag hör dig ropa skam över kärlekens lycka. Det måste vara ett godt, detta som är så rikt på glädje! Du stämplar det som sinnlig njutning, men all njutning hör till sinnena, och om Darwin, då han slutat »Människans härkomst», icke erfor en känsla av verkets ofullständighet och en förtärande längtan att få fortsätta arbetet, så var han glad på ett mänskligt sätt, med sinnena och genom känslan. Darwins högsta ögonblick kan ju ha inträffat vid ett helt annat tillfälle. Vad kunna vi veta om de fullkomningens ögonblick som inträffa i en annans liv? Vi kunna blott med Huxley veta att våra hjärtan klappa livligare då vi anslå ett harmoniskt ackord och visa lydnad för »lagen i dess helhet», och att vårt hjärta klappar livligt då vi älska. Det är Naturens sätt att visa sitt gillande. Å, vad kärleken är stark och hur underbara äro ej dess belöningar! Vilken känsla av utveckling den skänker, till och med i sina nederlag, vilken glädje dallrar ej i dess gråtkvävda strupe!

150Asketismens dag liar gått — eller skola vi säga dess natt? Vi äro inte rädda för sinnesnjutningar. Vi sträva efter att leva med hela vår natur, allsidigt och naturligt. Du har ett vackert arbetsevangelium, och det lyckönskar jag dig till, men du nämner icke dess ändamål. Det får inte vara arbete för arbetets egen skull. »Då jag hörde den lärde astronomen» — säger Whitman. Du minns väl det där? På en timme fattade han hela majestätet, tillägnade sig det underbara som de observerande astronomerna ej sågo. Man får en känsla av att de lärda hade begått ett missgrepp i att kalkylera så länge att de ej fått tid ätt med egna ögon se stjärnornas prakt och att Whitman hade varit filosof och vunnit där de förlorat. Skaldens, målarens, ekonomens och biologens inspiration ligger i den uppenbarelse de få angående vad de skola göra och varför de skola göra det.

Av det skälet är filosofien, som handlar om människans liv och verk, sociologisk i ordets högsta betydelse. Filosofiens generalisationer avse att förbättra våra metoder, så att vi få större fallenhet för sinnesnjutningar och större möjligheter att vinna dem. Det kan ju inte vara på annat sätt. Du är poet, och du använder en oersättlig dag, då solen skiner och bergen blåna i fjärran, till att skriva en sonnett. Om du gör det blott för att ha sysselsättning, måste förtvivlans ulv stå utanför din dörr. Du har slutat, och solen och bergen ha spelat ut sin roll. Du och de ha skilts åt. Men om du skriver driven av en önskan att andra skola läsa och gilla, läsa och minnas och lära sig förstå och känna bättre och kanske älska solen och bergen bättre, då är ditt arbete ett kärleksverk och

I5idet skall räknas dig till godo, så att din natt en gång i framtiden skall stråla av ljus. Och om du med dina mödor tjänar konsten, skall du vid varje närmande till det rätta uttrycket genomströmmas av den värmande glädjen att ha lyckats.

Har denna ordström alldeles spolat bort min mening? Den är helt enkelt följande: innan vi tänka, känna vi, och tanken mynnar ut i känsla. Voltaires och doktor Johnsons århundrade ansåg att människan är en förnuftsvarelse; James', Ribots, Langes och Wundts gripes ända in i hj ärtroten av den läran att människan först och sist och alltid är en känslovarelse. Fritt uttryckt, dimensionerna av människans kosmos äro: känsel, sinnesintryck och känsla.

För upp dina vackra byggnader. Vi tycka om att se en väl lagd grund och tjocka murar resa sig. Fortfar med dina uppfinningar å la trollkarl. Vi tycka om att leva i en trolsk värld. Ack, dessa omotståndliga maskiner som ge allvarliga löften om fridagar för trötta händer — ack, dessa lokomotiv och fartyg som ånga i väg mot samfärdsel, internationalism, kamratskap! Vi tycka om att den värld vi leva i är så invecklad och stor. Men »ett oreflekterat liv passar sig icke för någon», säger Aristoteles. Vi måste reflektera över fenomenet, civilisationen, och söka efter kärnan i dess värde. Då skola vi finna att ett stenhus utan framtidsmening eller hopp vore någonting ömkligt, att affärssammanslutning och kapitalbildning utan syfte eller hopp vore någonting ömkligt. Detta hopp, som är ett livsvillkor, dödlighetens odödlighetsglimt, det intensivast mänskliga i allt mänskligt, är hoppet om allt större samhällslycka. Vår värld är ett alltid

152ofullbordat lius som vi hålla på att bygga. Om vi äro besjälade av byggmästarens anda och icke av murarehantlangarens, kunna vi hysa goda förhoppningar om vårt verk. Husets skönhet skall börja bli vårt livs mening, och varje natt skola vi granska våra ritningar och se till att solen lyser på vårt dagsarbetes hus och att därinne skall råda samhörighet och glädje, högstämt tal och innerlig kärlek, se till att hemmet blir sådant att det förbättrar den som bor där i dag och gör honom mera kärleksfull och älskvärd än den som bodde där i går.

Vi ha kanske orätt. Vi voro kanske för längesedan ej sämre än nu. Då vi sträckte ut en hand i mörkret och tryckte vår nästas, voro kärleken och den starka och bräckliga mänskliga hängivenheten ej mindre än nu. Vi ha kanske inte förkovrats i hjärtats frikostighet. Det är endast en av våra illusioner. Men hoppet är vårt. Vad hoppas du på?

Dane

XXVII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

London.

Den 22 juli 19—.

Din födelsedag, Herbert, och som lyckönskan vill jag gå dig till mötes så mycket som möjligt. Vapenvila i grälet! Det är nu ett år sedan du underrättade mig att du var förlovad, och alltsedan dess ha gudarna gapskrattat åt två mumlande män som ha slagit sig ned på jordens axel och dingla med benen i tomma rymden. Kroniska sömngångare som de äro, ha de begagnat sig av sitt monopol att styra kosan dit i sömnen.

J ag kan inte beskriva hur full av tomt prat vår brevväxling förefaller mig. Jag gjorde med flit ett försök att genom mina brev egga upp dig till lidelse, och i månader har du med flit fortsatt att bygga upp din övertygelse genom ditt eget tal, och vi sågo icke att det var både tragiskt, komiskt och orimligt. Om vi kunde personifiera detta vårt handlingssätt, så borde vi kalla det ett slags Caliban. Och sådana tentakler vi sträckt ut för att treva på allt och stjäla stöd för vår lilla teori om både Gud och människor! Det är vår inbilskhet jag finner så oförsvarlig. Jag nedläg-

154ger därför min roll som all vetande. Jag tar min hatt och går och tror att världssystemet behåller sin tyngdlag fastän jag går min egen väg, och jag lovar att lämna dig i fred. Förlåt mig och Gud vare med dig. J ag önskar dig många, många glada födelsedagar. J ag lägger in hela mitt hjärta i denna välsignelse och denna önskan.

J ag påminde mig ett och annat i dag, min käre gosse. Då du föddes, var jag fem år yngre än du är nu, men ändå

kände jag mig gammal. »Om vi vore så gamla som vi känna oss, skulle vi dö vid tjuguett års ålder.» Mitt liv föreföll mig då ligga bakom mig, långt, stormigt, gagnlöst, fullt av lidande. Jag talade om mig själv som om allt vore över. »Det hade varit rikt på föresatser, men vad blev resultatet? Några rim och ett krossat hopp. » I min sjukliga inbillning tyckte jag att din ankomst till världen var en signal för mig att gå. Jag hade ingen tanke på att dö, men jag ansåg dig som beviset på mitt fiasko. För den fordrande blicken hos släktets genius var jag ovederhäftig. Du var inte min. J ag såg in i tiden och fann där ingenting som var mitt.

Och ändå var mitt brev till dina föräldrar uppriktigt — hur vore annat möjligt? Och den natten och de båda därpå följande skrev jag »Salongs-även-tyrare», som kritiken kallade en »sammanfattning av allt vad ballader heter». En beklagade de döda därför att de ej längre kunde komma dragande på vattnet eller på molnen. Denna dikt, skriven i en stämning som naturen sänder det alltför sjuka sinnet, har i mer än ett fjärdedels århundrade betraktats som en fullständig och erkänd minneslista över alla skälen för

155att leva. Nå, jag får inte skratta åt detta. Det kan ju vara sant att mitt hjärtas lidelse tog sig form i denna dikt mer än i andra, att denna min enda sång sjöng ut sig själv under de tre första dagarna av ditt liv. Om så är, är det en sanning att kärleken aldrig bedrar oss på sina frukter, och att den glädje som kunde ha varit individens genom honom doftar ut till släktet, att den kraft som skulle ha koncentrerat sig i lugnet av ett tillfredsställt hopp genom honom sipprar ut i världen.

God natt, min gosse. Min hand ligger på din axel, och jag vill ogärna ta bort den. Jag önskar nu någonting omöjligt, att få vandra med dig på de rödbruna landsvägarna som dofta hö, gå över gården och knacka på stugdörrarna och träda in där sorg och glädje bo, med varma hälsningar och viss om att bli välkomnad. Jag har ofta njutit av den tanken att livets }7ttre företeelser skulle vara formade efter dess inre, så att man på själens karta kunde finna städer och landsbygd, skogar, öknar och hav och kunde känna igen denna yttre värld tack vare våra strövtåg i vår egen inre värld. Fastän jag blivit efter, kan min blick följa dig på färden, från den nattens landmärke uppför stadsaveny-erna, på landsvägarna, spåra avvägarnas krökar, klättra uppför aldrig beträdda stigar i vildmarken och bergen, vidare, vidare, ut på havet.

Vid en av de sista vägkrökarna ler en kvinua självfullt, med väntan i blicken. Hennes händer vinka dig välkommen till det avtalade mötet. Lycka till på färden, min son.

Dane.

XXVIII.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien.

Den 6 augusti, 19—.

Som jag alltid har sagt beror olikheten oss emellan på temperamenten. De vanliga uttryck vi använda betyda en sak för dig och en annan för mig. Jag talar inte tvetydigt när jag säger att kärleken är instinktiv och att våra dagars uttryck för den äro konstlade. »Konst» — i den vidsträckta bemärkelse jag fattar ordet — är motsats till natur. Allt vad människan utför eller tänker ut är någonting åstadkommet genom konst, icke av naturen, och därför konstlat.

Vad oss själva beträffar äro vi de enda verkliga uppfinnarna och konstnärerna inom djurriket. I stället för päls ha vi ömtåligt skinn, och vi väva skickligt tyger och bära präktiga kläder. I kall väderlek hålla vi oss varma genom spiselbrasor och värmeled-ningsrör i stället för att äta mycket fett kött. Vi skära sönder våra bloddrypande köttstycken med järnbitar härdade i eld och vässade mot sten, och vi äta fisk med gaffel i stället för med fingrarna. Vi sätta ett tak över vårt huvud för att utestänga storm och solsken, sova mellan fyra väggar och äro rädda för den

157sköna nattluften och bar himmel. Med ett ord, vi äro kolossalt konstlade.

Jag vill minnas att jag har visat, att kärleksdriftens naturliga uttryck är djuriskt, brutalt och våldsamt. Jag har visat hur inbillningskraften ingrep i utvecklingen av kärleksdriftens uttryck tills den blev romantisk. Och jag har vidare visat hur konstlat det romantiska uttrycket för denna kärleksdrift var genom att isolera en liten gosse och en liten flicka i ett naturtillstånd, vari de uttryckte sin kärleksdrift djuriskt, brutalt och våldsamt. Destå, som du säkert medger, helt enkelt utanför den civiliserande kraften. Och denna civiliserande eller socialiserande kraft är helt enkelt summan av våra många uppfinningar. Det isolerade paret uttryckte blott sina drifter på ett okonstlat, naturligt sätt. De hade ej fått lära sig ett visst särskilt sätt att uttrycka dessa drifter så som ni och j ag och alla förkonstlade varelser ha lärt.

Det är som mr Finck har sagt: »Icke förr än Dan-

tes ”Vita nuova’ kom ut, tog sig den moderna kärlekens evangelium — en ynglings romantiska tillbedjan av en jungfru — för första gången uttryck i ett tydligt språk.»

Dante och de män som förebådade och följde efter honom voro uppfinnare. De införde ett konstgrepp till förhalande av en av våra livsviktigaste njutningar. Ja, de lyckades. Än sedan? Det finns många slags konstgrepp, och somliga äro bättre än de andra. Auto-mobilen är en sinnrikare konstprodukt än oxkärran, den underjordiska järnvägen än bärstolen. Uppfinningar komma och gå. Förändring är kvintessensen i framåtskridandet. Allt är utveckling. Kvinnorna

158och romantiken ha samma syfte — fortplantning. Det kan finnas hjärtats kärlek såväl som huvudets. Och i kommande tider, då hjärnan upphör att vara bukens tjänare och huvudet hjärtats lakej, i de tiderna skall raskulturen, som är vetenskaplig fortplantning, intaga den romantiska kärlekens plats. Och det finns kanske nutidsmänniskor som äro redo till detta. Någon måste börja, annars skulle vi ännu åka i skakande oxkärror. Och jag är nu redo för denna tid.

Du säger: »Kärleken sammanhänger med livet

liksom hunger, kärlek och död.» Mycket sant, och civilisationen är blott uttryck för livet — en till formen skiftande yttring som innesluter kärlek, hunger, glädje och död. Vad skulle annars denna civilisation tjäna till? Hur uppkom den? Jag svarar: den är summan av de många uppfinningar vi gjort till en hjälp i vår strävan efter liv, kärlek och glädje. Den hjälper oss att leva ett rikare liv, älska mera fruktbärande, glädja oss mera intelligent, gripa den bistra gamla Döden om hans knotiga strupe och hålla honom en armslängd ifrån oss så länge som möjligt.

Jag konstaterade att »alla framsteg bestå i den genom mänskliga ansträngningar och uppfinningar åstadkomna avsiktliga förändringen av naturens normala lopp.» Denna sociologiska uppfattning står i en given harmoni med min kärleksfilosofi. Det är utvecklingens lag, och alla företeelser i människans liv (även kärleken) falla under denna lag. Därför går jag säkert inte för långt, då jag ber dig bringa din kärleksfilosofi i samma harmoni.

Jag vill emellertid nämna, att jag har varit kär. Jag har varit feberaktig av begär, rasande av dov längtan.

159J ag har känt mitt förnufts välde slappna och upptäckt, att jag bara är ett påklädt djur, trots alla de många uppfinningarna mycket lik de andra, oklädda djuren. Jag är ingen kallblodig teoretiker eller tjockhudad dogmatiker, ej heller är jag någon ärbart naiv yngling som svärmar i jungfrulig oskuld. Mina åsikter ha härdats i lidelsens hetta, och vad jag vet det vet jag, och det är inga hörsagor.

J ag har sett en drucken lärd analysera sitt sinnestillstånd under dessa för honom ovanliga förhållanden och därvid komma till en mera omfattande psykologisk insikt. Likaså jag med min kärlek. Jag drogs till kvinnor och skall nu gå in i närmare detaljer. Jag undrade varifrån driften kom. Jag resonerade för att finna om det var någon skillnad mellan dessa mina otill-låtna lidelser och mina aktningsvärda och aktade vänners tillåtna lidelser. Och jag fann ingen skillnad. Bortsett från alla lagar och traditioner, sedan j ag avskilt alla fantasier, all romantik och trängt in till sakens kärna, var det den gamla moder Natur som skriade genom oss alla, både män och kvinnor,

efter avkomma. Hennes ständiga, eviga rop: Avkomma! Avkomma! Avkomma!

Alldeles som små flickor i instinktiv aning om mo-derskapet leka med dockor, erfara barnen dunkla köns-retelser; de hålla av varandra och gräla och försona sig på sitt älskligt löjliga sätt enligt älskandes välbekanta metoder. Du har älskat små flickor med fläta på ryggen och klädda i barnförkläden. Det ha vi alla gjort. Och i hela vårt liv finns ingenting täckare och gladare att se tillbaka på än dessa små flätor och barnförkläden. Men jag hoppar över småbarnskärleken och kommer nu till min första valpkärlek.

160Kommer du ihåg händelsen med den sönderrivna jackan och mitt blåa öga, som var så oförklarlig på den tiden? Hur ni än ansträngde er, kunde varken du eller Waring få ett ord ur mig. Å, tro mig, det var tragiskt! Jag var femton år. Femton år och skälvande av underliga nya känslor, rodnande som en morgonhimmel med löfte om dagen. Och naturligtvis trodde jag att det var dagen, att jag älskade som en man älskar och att ingen man någonsin älskat högre. Ja, jag skrattar nu. Jag var bara femton år — en ung kalv som gick ut och stångades med en annan kalv i hagen.

Hon var en liten pryd kokett, Celia Genoine, professor Genoines dotter, om du minns. »Å», hör jag dig protestera, »men hon var ju stora damen». Ja visst. Femton och tjugutvå är just valpkärlekens vanliga proportion. Jag smyckade henne med den första ungdomens hela glöd och färgprakt och blev en annan människa i hennes närhet. Jag rodnade om hon såg på mig, darrade om jag kom att röra vid hennes hand eller kände doften av hennes hår. Att vara tillsammans med henne var att vara omvärvd av Guds majestätiska härlighet. Ett leende från henne bländade mig, ett vänligt ord eller en smekande blick gjorde mig matt och yr, och jag var glad att få gömma mig i ett hörn och betrakta henne förstulet av hela min själ. Och jag gjorde långa, ensliga promenader med en diktsamling under armen och lärde mig att älska som alla älskare hade älskat före mig.

Jag blev tillräckligt romantisk för att tillbringa mer än en natt under hennes fönster försjunken i andakt. Jag suckade, blev sentimental och försjönk i stilla

161svårmod, tills du och Waring började bli oroliga över min tidiga avtyning och rådfrågade specialister och genom allehanda konstgrepp sökte förmå mig att äta mera och lära mindre. Men hon gifte sig — jag har glömt med vem. Hon gifte sig i alla fall, och det blev stor sorg, och jag sade farväl till kärleken för alltid.

Sedan kom slyngelålderns kärlek. Jag var tjugu år, och hon var en vild, lättsinnig varelse, besynnerlig och omoralisk och bräddfull av liv. Mitt blod sjuder även nu då jag manar fram henne för mig. Det oklädda djuret, min käre Dane, det stora, primitiva, oklädda djuret, kraftigt i fortplantning, okuvligt i strid, oövervinneligt i kärlek. Kärlek? Som om jag inte kände till den! Som om jag inte kunde förstå hur det härligt kämpande djuret Antonius fyrdelade jorden med sitt svärd och vilade sitt huvud mellan den egyptiska Cleo-patras smidiga bröst, medan den hårdt tillkämpade världen föll samman i spillror!

Som sagt, detta var ynglingaårens kärlek, och den var stark, despotisk och manlig. Där famis ingen sentimentalitet, inga ömma ungdomliga dårskaper, xej heller den svala, lugna jämvikt som härrör av den mogna ålderns beräkning och försiktighet. Vi voro man och kvinna i full flodtid, starka, enkla, elementära. Livet rasade i våra ådror, vi sjödo av jäsämnen, och det är av sådant överflöd som moder Natur alltid har tvingat fram sin avkomma. Ur strängt emotionell och naturalistisk synpunkt måste jag ännu i dag betrakta detta som den fullkomliga kärleken. Men det var bestämt att jag skulle utvecklas till ett förnuftsdjur och bli något mera än blott en omedveten marionett i de fortplantande krafternas våld. Alltså rådde huvudet på

162hjärtat, och jag lade min viljas tunga hand över lidelsen och gick min väg.

Sedan kom en annan mans hustru, en fullbarmad kvinna, den fulländade modertypen företrädesvis skapad till att känna barnets sugande läppar. Du känner till arten, typen. »Släktets mödrar» kallar jag dem. Och så länge det finns sådana kvinnor på jorden, så länge kunna vi tro på rasen. Den lättsinniga var parningskvinnan, men detta var moderkvinnan, den sista, högsta och heligaste i naturens hierarki. Hon ägde alla betingelser, och jag resonerade mig till att det var henne jag behövde.

Det tar jag som ett bevis på att jag höll på att växa ur mitt blinda valpstadium. Jag höll på att bli en medvetet

väljande faktor i fortplantningens mekanism, jag valde min maka inte efter mina ögons lust utan under min faderslängtans impuls. Å, Dane, hon var härlig, men hon var en annans hustru. Om jag levat utan förkonstling, i naturtillståndet, skulle jag säkerligen ha slagit ihjäl hennes make (en riktigt präktig karl) och släpat bort henne med mig utan all blygsel, ut under bar himmel. Eller om hennes make ej varit en man eller om han bara varit en man till hälften, tvivlar j ag inte på att j ag skulle ha ryckt henne ifrån honom. Som det nu var, trånade jag i tysthet och iakttog det passande.

Dessa hj ärterfarenheter äro ej fläckar och smuts. De ha uppfostrat mig och gjort mig lämplig för det kommande. Och jag har skrivit om dem för att visa dig att jag inte är någon kammarlärd, att jag talar auktoritetsmässigt med riktig uppfattning av verkligheten. Eftersom kärlekens ändamål, när allt kom-

163mer omkring, är avkomman, och eftersom nutidens kärlek är enfaldig och kraftödande, åtar jag mig som uppfinnare och konstnär att insätta den förnuftiga förtänksamheten och urvalet i stället för moder Naturs kortsynta och famlande val. Hur kan du tänka dig något annat? Den gamla damen skulle ha ställt till en enda röra, om jag låtit henne hållas. Hon försökte allt vad hon kunde för att para ihop mig med den lättsinniga, ty det ingick inte i hennes metod att blicka in i framtiden och se efter om en bättre mor för mina barn väntade mig.

Och nu kommer Hester. J ag nalkas henne icke med den första ungdomens mjölkvita hyllning eller med den unge mannens lystna kärleksraseri, utan som en förnuftig man som för sig själv och makan åstundar den mogna och helgjutna mandom och kvinnlighet som man endast får genom att äga barn — barn som måste vara födda och uppfödda på det rätta sättet. På detta sätt, och endast på detta sätt, kunna vi ge ett fullt uttryck åt oss själva och det liv som bor inom oss. Vi skola uttrycka oss på världens vackraste språk, och som våra barn äro födda och uppfödda på det rätta sättet, skall det bli i de vackraste uttrycken i världens vackraste språk. Att göra detta är att ha levat.

Herbert.

XXIX.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London Queen’s Road 3 A, Chelsea, S. W.

Den 26 augusti 19—.

Du påstår fortfarande att frågan icke gäller kärlekens värde, utan betydelsen av det konstlade. Må därmed vara hur som helst. För mig är kärleken en integrerande del av livet, och att tala om att civilisera bort den tycks mig vara lika orimligt och abnormt som ett Hamletdrama utan Hamlet. Du glömmer att du, när du utvecklar dig, likväl bibehåller ditt eget jag; du förändras, men du är fortfarande mänsklig och naturlig. Annars skulle det bli för många felande länkar i alla dina avdelningar. Vi läsa Homeros än i dag — ett talande bevis på att sympatiens kedja sträcker sig utan avbrott genom hela tidevarv av uppfinningar och upptäckter och revolutioner. Hur självklart detta är, så pockar det härvidlag med särskild styrka på erkännande.

Med hur mycken styrka? Vi löpa fara att överdriva dessa stortaliga tankar. Denna fråga om naturlighet i motsats till det konstlade sammanhänger icke direkt med vårt problem, ej heller optimismen och pessimismen eller den biologiska idén om fortlevandet.

165Vi borde ha hållit oss mera till kärlekens vägar i männens och kvinnornas liv och skrivit historien 0111 denna krafts metod och ledning. Då hade det inte blivit så intrasslat. Därför säger jag nu: må därmed vara hur som helst, och går tillbaka till mera närliggande betraktelser. Och ändå hade vi långt ifrån orätt. Den lilla blomman i en murrämna kan säga oss vad Gud och människan är. Denna är den mest sanningsmät-tade av alla tankar. Om jag blott förstår en av dina slutsatser, med rot och allt, kan jag känna till och namnge hela plantan, ty så planmässig är enhetligheten i dess grenar och blad och stam. Dina slingrande sidovägar måste, om jag blott kunde följa dem

till slut, föra mig in på din tankes kungsväg, och varje steg skulle vittna om vandringens mål. Men snart är jag hos dig (den femte i nästa månad, om allt går väl; så är det planerat). Då skola vi börja lära känna varandra, och vi skola ej längre behöva plåga oss med dessa tråkiga skriverier. Därför går jag nu rakt på saken . . . tills det bfir bättre tider.

Dina kärlekshistorier — så grundligt du har växt ifrån dem och så skickligt du kritiserar dem! De ha inte motstått tidens nötning, ty du har inte behandlat dem lojalt. Du kallar dem för barnsligheter och valp-aktigheter, slyngelårens extravaganser. Du visar dem inte stor respekt! Av det skälet förlora dina exempel den betydelse de annars skulle ha haft. De tillhöra så helt och hållet det förflutna, de äro endast vålnader av döda känslor, de kunna inte ge dig någon kännedom om kärleken. Vad hjälper det att du en gång har stått i låga, då du nu är kall? Du kan inte hämta några lärdomar av vad som är dött och borta.

166Jag hoppas du förstår vad jag syftar till, ty jag har mycket att säga dig. Antag att det varit en grundsats du idealiserade i stället för en flicka — någon reform-plan som du hedrade med dina unga förhoppningars och drömmars lidelse och som band fast din ungdomligt livfulla gestalt vid en kämpande Laokoon. Dina mognade ögon se detta ideal omöjligt och smått. Det kan inte på något sätt tillfredsställa dina djärvare syften och mera vidtfamnande sympatier. Men du skrattar inte åt vad som har varit. Om du uppriktigt strävat för det en gång om än för aldrig så längesedan, skulle du aldrig kunna förlöjliga det. Emedan du en gång älskat det, är du för alltid innehavare av nyckeln till det goda det innebär. Vad som har varit helt och hållet ditt kan du aldrig helt överge. Av dina kärlekshistorier finns ingenting kvar, därför är din skildring av dem meningslös. Om du vore förälskad nu och på grund av din filosofi beslöt att bekämpa din känsla, skulle dina erfarenheter ha varit starkare argument.

Du har känt kärleken, och ändå ogillar du den. Hädanefter måste det bli förnuft och inte känsla. »Vad kan du ha att invända?» frågar du. Endast det att det är omöjligt. För att äktenskapet skall bli äktenskap, måste det uppkomma genom kärlek, genom den purpurrödaste kärleksromantik, genom själens eld, ja till och med genom valpålderns och slyngel-årens kärlek. Annars är det ett tomt sken. Var finns den kvinna med karaktär som skulle vilja sälja sin tillvaros hela väsen och syfte för en prydlig katalog på eventuella fördelar? Var finns den man som ärligt och utan utsmyckning skulle våga göra ett så-

167dant förslag? Du pekar på dig själv. Men du har aldrig förklarat detta för Hester, och till och med för mig förskönar du saken med hela din övertygande pennas förmåga.

Jag skulle vilja att du ännu eldades av valptidens och slyngelårens glöd som du nu ler åt. Du underskattar hjärtats förstlingar, dess skära och vita blomning, sinnenas vaknande och ivern att svara och verkställa, att ge och ta, att vara och göra lycklig — den unga kärlekens stolta ädelhet och gränslösa hängivelse. Vid femton års ålder placerar man, lyckligtvis för karaktärens och själens utveckling, sitt hopp där det vållar en lidanden. Kärleken är alltså dömd till att bli tragisk. Ynglingen »vinner blott ett nej». Men han pejlar sitt djup. Sedan vet han vad han kan vänta av sig själv. Han har ett prejudikat. Sedan kommer han att anse det för en synd att glömma och nöja sig med dussinmänniskornas tröst. Däri ligger tragediens betydelse.

Ibland tycker jag att det yngsta alltid är det bästa. Det är den unge som, blyg och modig, visar kunskapen den djupaste vördnaden, tar emot den nya tanken utan fördomens köld eller sofisteriets skamliga feghet. Visdom kan ju höra åldern till, men lidelsen för att lära, att bryta väg och djärvt spränga schakt i forskningens guldgruvor, den tillhör endast de unga pio-niärerna. Det är ynglingen som vågar vara radikal, som i härlig storsinthet vågar bygga missgrepp på missgrepp och offra sitt blod, droppe för droppe, medan han tjänar andra. Och det är ynglingen som står på tåspetsarna på jorden och än väntar i orubbligt lugn, än söker med otyglat nit, och som är älskare och svärmare.

168»Det bästa har ännu icke kommit», säger rabbi Ben Ezra, »det sista i livet, för vars skull det första skapades. » Ja, det sista i livet kommer att bli godt, men endast om det är likt ungdomen, klappar med dess hjärta och är fyllt av dess anda.

Den olycklige ynglingen lämnas kvar på slagfältet., men icke för att dö. Svärdshuggen inana honom att lägga in

större styrka i ännu hårdare strider. Han genomgår en hård men ypperlig skola.

Jag har verkligen svårt att lämna detta ämne, den första kärleken. Hur vet du att det inte var bra för dig att älska som du gjorde? Det är besynnerligt att du har beslutat att aldrig älska mera, emedan du en gång älskade nog djupt att nästan framhärda i din kärlek. Det kan inte bero på att du har blivit gammal och att naturen beslutar i ditt ställe. Du berättar mig om dina erfarenheter för att jag skall bli övertygad att du vet vad du talar om, och jag hör på förvånad. Dina slutsatser äro märkliga.

Vidare saknades det något, ty du har växt ifrån ocli glömt, men hur är det med dig nu, då din likgiltighet ej finner tiden lång? Du nalkas din blivande hustru klädd i likgiltighet som i ett pansar, och du begår våld. Hur skall jag kunna överbevisa dig om det? Jag talar som till ett barn, för vilket man måste förklara att det är orätt att försumma sin uppfostran,. Livet är en skola, och det förefaller mig som om du ämnade lämna den långt innan du tagit din examen och blivit graduerad; därför griper jag in. Jag lärde själv av min första kärlek, och jag prisar den tider, framför alla andra. Jag tillhörde Ellen. Sedan har jag varit ensam. För det mänskliga kravets skull

169

K år !e ket bs väsen 12och för det som är mycket dyrbart för den ensamme har jag tänkt på äktenskap, men så vaknade mina minnen, och jag vägrade att göra våld på dem. Det är nu längesedan jag intagit min ståndpunkt. Jag gjorde mig reda för hur djupt jag kunde känna, och jag vägrade att erkänna mig själv bankrutt, jag vägrade att närma mig en aktningsvärd mänsklig varelse med mindre än mitt allt. Till dess min själ åter slår ut i blom och solen flammar kring mitt liuvud som den gjorde i dessa kära gamla dagar, skall jag hålla mina drömmar i tygeln och inte försynda mig. Jag som har erfarit kärleken vågar ej leva utan kärlek.

Jag skulle ej ge efter för ödet, Herbert. Jag skulle visa mig som en man. Jag skulle hålla kvar min styrka från den första arbetstiden och ge mig ner i schaktet med den första iverns glöd på mina kinder. Jag skulle sporra det lugn som går kompromissens och medelmåttans ärenden och inregistrera en stor inmutning. Jag skulle hålla mig god vän med romantiken och svinga dess fana till det sista.

Du har levat? Det är bra, ocli det kunde ha varit ännu bättre, men ge inte tappt och tala inte om raskultur. Du är inte visare än de lagar som ha skapat dig.

Dane.

XXX.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The R-idge, Berkeley, Californiein Den 18 september 19—

Vad du måtte tycka att jag är avskyvärd, Dane Ty avskyvärd är säkert den varelse som lägger brutala händer på det käraste man äger. Jag tvivlar på att du ens själv förstår hur upprörd du är över mitt beteende mot kärleken. Mitt giftermål med Hester måste på grund av kontrahenternas egenskaper och nivå förefalla dig lika ohyggligt som de styggelser vilka en gång nedkallade Herrans vrede till att förstöra städer. Som du ser tar jag för tillfället ditt parti, ser med dina ögon, tänker dina tankar, lider vad du har lidit, och sedan blir jag inig själv igen och stålsätter mig till vad jag anser vara det rätta.

När allt kommer omkring har jag den svåraste rollen. Det finns lättare uppgifter än illusionskrossa-rens. Det hävdvunna är svårt att omkullkasta. Det liar slagit rot med nittio procent av hela sin massa, och ve den som försöker rubba det, ty det står kvar tills det dränkes och spolas bort av reformatorns och utrotarens blod.

Kärleken är någonting konventionellt. Män och kvinnor äro fästade därvid som vid materiella ting,

171som en kung är fästad vid sin krona och en gammal familj vid sitt fäderneslott. Vi ha alla fått höra att kärleken är härlig och underbar och det största i världen, och det smärtar oss att behöva skiljas från den. Den som

uppmanar oss att lägga bort den är en slyngel och en dåre, en lågsinnad, degenererad usling som varken kan få förlåtelse i denna värld eller i den tillkommande.

Detta är ingenting nytt. Så beter sig alltid det hävdvunna, då man angriper dess konventionella regler. Så betedde sig judarna mot Kristus och romarna mot de kristna, de kristna mot de otrogna och kättarna. Och det är ärligt och naturligt. Allting vill leva och har svårt för att dö. Kärleken är seglivad liksom våra förfäders avgudadyrkan, den geocen-triska världsteorien och kungadömet av Guds nåde.

Därför säger jag att det hävdvunnas vrede och hetta då det angripes är uppriktig. Världen behärskas av den konventionella kärleken, och när man profanerar kärlekens allra heligaste, blir världen obeskrivligt stött och sårad. Kärleken är något blott för de älskande. Den får den helgerånande vetenskapsmannen ej närma sig. Må han hålla sig till sin fysik och kemi, faktiska, solida och materiella saker. Kärleken ägnar sig för glödande spekulation, inte för la-

boratorieanalyser. Kärleken är (som den ärevördige priorn och de lärda samfunden lärde broder T^ippo om människans själ):

— »en eld, en rök . .. nej icke det en gång. . . en dunst som dör så lätt som nyfödt barn —

(så går den ur din mun i dödens stund)

Den är . . . ja kort och godt, den är en själ!»

172Jag förstår mycket väl den allmänna sentimentala motviljan för en vetenskaplig diskussion om kärleken. Emedan jag analyserar kärleken, väger och beräknar den, förnekar man att jag är i stånd att erfara kärleken. Den är något allt för lysande och härligt för att en sådan träaktig tölp som jag skulle kunna förstå mig på den. Och då jag inte kan erfara kärleken och bli galen av den, bestrider man också min duglighet till att beskriva dess fenomen. Endast älskaren kan beskriva kärleken. Och jag förmodar att endast dåren kan skriva en medicinsk avhandling om vansinnet.

Herbert.

XXXI.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

London.

Den 7 oktober 19—.

Det är sant att du har en svår uppgift framför dig, men inte för att du bekämpar det hävdvunna och krossar illusioner, utan emedan du angriper en gud. Kärleken har aldrig förvärvat sig det hävdvunnas lielgd, och de flesta äktenskap ingås av beräkning, slentrian eller passion. Så att du är ingen nydanare, Herbert. Kärlekens avgudadyrkan uppliäves ej genom en långvarig strid mellan trons och reformationens anhängare. Inga så uppseendeväckande skådespel vänta oss.

Jag har en vän som har tagit sig för att översätta »Inferno» på engelska och behållit terza rima. »Det är som att klättra uppför Matterhorn», säger han på fullt allvar. »Jag kommer till ställen där jag tycker att jag varken kan gå framåt eller tillbaka. Uppgiften är vidunderlig.» Och det är den. Men vem frågar efter om han lyckas komma fram? Det är få som komma att läsa hans arbete. Översättningen är av större vikt för översättaren än för någon annan. Och ändå är professorns magnum opus liksom en befordran för oss alla. Emedan ett banér höjes och en man är

174villig och i stånd att klättra uppför ett tankens Matterhorn, kunna vi själva sträva vidare med bättre mod. Arbetet blir ett utslag av hjältemod och kominer att förädla till och med dem som ej känna till det.

Jag har en annan vän som förstörde sitt liv för kärlekens skull; så säger världen, som du tror vara nedsänkt i kärleksavguderi. En präst, som var i stånd att med några penndrag kväva en häftig och bitter strid i Amerika, en begåvad talare, en man med jättelik förmåga och som vid fyrtio års ålder lockades bort från sin bana av en obetydlig flicka. Hon hade inga planer. Hon fann sig nästan mot sin vilja vara en makt i hans liv. Bara den omständigheten att hon var till var nog för att rycka denne titan ur kyrkans armar. Han berättade mig att hon kritiserade honom med en okonstlad naturs rättframhet och att han lärde sig inse att hon hade rätt bättre än hon själv insåg det. Jag tror att hon älskade honom i början, men hon gick ej till honom, då allt blev lugnt. Jag önskar att det kunde ha varit annorlunda och att hon skänkt honom ett kvinnohjärta.

Prästen så väl som professorn är en hjälte. Båda gåvo mycket.

Det är få som kunna leva som dessa. Men emedan det finns några som kunna älska ocli verka, är spelet räddat. Och emedan det finns några sådana, måste vi alltid gräla på de många som ej likna dem.

Giv allt till kärleken och lyd ditt hjärta: släkt, vänner, dagens id, ditt gods, ditt namn och rykte,

175din framtid och din Musa — av allt du har låt ingenting bli kvar.

Tycker du verkligen att den filosofien är så tarvlig? När skall du gifta dig, Herbert?

Dane Kempton.

XXXII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

Stanfords universitet, Den 20 november 19—.

Hester mötte mig vid stationen och vi gingo genom Arboretum till hennes hem vid gräsplanen. Sedan tillbragte vi kvällen tillsammans i internatets salong. Jag har nyss skilts från henne. Hennes ansikte strålade av glädje, då jag sade mitt: »Äntligen!» Hen-

nes tårögda rörelse liknade Barbaras. Du har inte talat om för mig att hon är så ung. Du måste ha sagt henne hur nära hon och jag stå varandra, eller kanske hon läst någon av mina dikter som givit uttryck åt vad som rör sig i hennes eget inre, och så blev den varmhjärtade flickan genast min vän. Hennes poet är nu henner far, bror, kamrat — vad hon vill och allt vad hon vill.

En gång, innan vi riktigt hunnit ut ur Arboretum, möttes våra ögon, och det var något så vemodigt och mildt och egendomligt i hennes strålande blick att det kändes som om hennes frimodiga själ avslöjat sig i tydliga ord. Men jag har blivit alltför utnött genom att ha levat så länge för att kunna komma ihåg vad unga ögon mena när de blicka så där. Från London

177till Palo Alto är en kort resa, om man vid framkomsten träffar en Hester. Men ändå är jag nedstämd. Den stämningen smög sig över mig i det ögonblick jag märkte att aftonen var inne och vi stannade litet utanför portvalvet för att iakttaga kvällsbelysningen över de lägre bergen. Man hade börjat tända ljus i borggårdens arkader och här och där i en professors arbetsrum, medan Roble och Encina liknade upplysta färjor. Det låg en mysteriets och löftets förtrollning över denna stillhet, som var så mycket djupare som den förde tanken på det sjudande studentliv som nyss lagt sig till ro. Det var en tystnad som tycktes genljuda av klockringningar, deklamationer, prat och skratt och hjärtekval. Jag föll i tankar. Den ena generationen kommer och den andra går. Ingen respit. Följ med tiden och finn kanske döden innan den funnit dig. Liksom för många år sedan en gatlyktas låga så hånade mig nu dessa utposter för ett kolossalt världs-embryo och tycktes peka ut mig och visa bort mig. Kvällen blev kylig som »en hälsning utan vänlighet».

»Er ankomst har tillkännagivits i varje klassrum, och er föreläsning står annonserad på anslagstavlorna. Och ändå kan ni vara nedstämd?»

Dessa lätta ord uttalade hon dämpat, liksom osäker om de skulle tas väl upp, och de kommo med något som liknade musik. Var det rösten eller någon oförklarlig känsla? Jag vände mig om förvånad. Hennes huvud var upplyftat, och i skymningen mötte jag hennes ljuva, bönfallande blick som jag besvarade utan att förstå dess fråga.

Jag har dig att tacka för en stor lycka. God natt.

Dane Kempton.

XXXIII.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

Stanfords universitet.

Onsdag.

I går kväll liöll jag mitt hälsningsföredrag inför studentkåren. Tänk dig aulan fullpackad ända till dörrarna, sidogångar och fönsternischer fulla, ansikten som tittade in överallt, gossar och flickor som klättrat upp på de yttre fönsterbrädena. Ett studentaudito-rium är på samma gång det mest kritiska och det tacksammaste. J ag talade om litteratur och demokrati.

Hester gillade mina ansträngningar. »Hur känns det att vara stor?» skrattade hon. »Hur känns det att vara elak? » svarade jag. »Men kom ihåg, mr Kemp-ton, att då ni bevistade de engelska lektionerna, var ni riktigt som en lärobok för oss. Det borde räknas som approbatur bara att ha sett er.»

Ett minne vaknade och tog revansch på mig. Det pinade mig för de halvt uttryckta tankarna, för den svikande insikten, för den svällande tonen som brast på midten. Beröm artisten, och han känner sig som en bedragare. Skumögd påminner poeten sig sin dikts soluppgång, rätar upp sig i sin gamla stolthet, behärskas åter av den prakt som bebådar dagens annalkande,

179lugnare ljus, men vid minnet därav sjunker han sam man inför vad han vet vara en falsk gryning. Det blev aldrig någon dag. Sången blev aldrig sjungen.

Hester såg upp med den tankfulla blick som verkar så tilldragande på mig. Hennes min sade: »Jag

tycker synd om er. Jag önskar att ni vore lika lycklig som jag.» Och en tanke sprang fram till svar på hennes blick, och den skulle ha slagit henne till marken, om den klädts i ord. Den lydde: »Även ni har väckts av en falsk gryning.» Varför är hon så säker på sig själv och på dig? Är hon säker? Den lilla diktstumpen hade en kraftig verkan. Den luggslitne författaren sveptes i den som i en hermelinmantel. Så utgör den skenbara kärleken också en stark appell, håller till en tid flickans uppmärksamhet riktad i spänning på dess annalkande färgprakt, hennes natur är väckt, hela hennes varelse väntar. Men misslyckande och nederlag förestår sedan både poeten och älskaren! Vore dina känslor för din fästmö annorlunda, skulle jämförelsen inte hålla streck.

Hester tänker inte så, hon är vacker och lycklig.

Din tillgivne Dane Kempton.

XXXIV.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

Stanfords universitet.

Lördagen.

Hennes lycka avtvingade mig frågan, innan jag visste ordet av: »Hur skall det bli för er i framtiden?»

Svaret kom genast: »Det blir Herbert.»

Hester är stolt. Det såg jag i kväll av hakans hållning, halsens resning och kindens färg. Hon vet att hon är begåvad. Då hon pratade obesvärat om allt vad ni båda skulle göra och bli och hon stod rak och smärt framför mig med vältaligt gestikulerande händer och rösten pockande på rätten till hennes mycket medvetna självvaktning, bad jag henne se ännu längre in i framtiden. Där såg hon dig och var nöjd.

Det var före middagen. Senare promenerade vi. »Jag har en vän i Orion», sade hon. En trolsk stjärnglans spelade i hennes ögon och kring hennes mun. Var var du då, Herbert? Den kvällen kommer aldrig tillbaka. Men det som var, det var för dig — kanske så mycket mera därför att du var långt borta. Så är det med älskande. Hon tror att du älskar henne.

»Jag är ledsen över er stämning», sade hon. »Ni håller räkenskap med er själv i dessa dagar på ett sätt

181som jag känner till». Sedan talade hon, och jag insåg med ny tungsinthet att hon känner till sådant. Du har väl aldrig trott att Hester hade mycket att kämpa med?

»Jag är svår att få fast i», sade hon. Sedan tilläde hon: »Ibland kan ingen makt i världen hålla mig

tillbaka.» Så citerade hon Browning:

>0 att så långt jag kommit har ur kosanl Måste jag framåt som tisteldunet hejdlöst far för varje fläkt, på vinglig stråt, och ingen vänlig stjärna kan den hejda? .. .

»Är ni otycklig, Hester?» frågade jag.

»Ja, men jag har lika liten grund för min stämning som ni för er. Allt sedan ni kom hit, har ni stegrat edra krav på er själv. Ni vill gå i skolan med de yngsta och finner att ni inte kan det. Ni lider, emedan ni tycker att det ligger mera bakom än framför er.» Hon höjde rösten som för att bekämpa sina tårar. Det var helt annorlunda med henne, sade jag. Hon hade ingenting bakom sig.

»Ni granskar ert verk och jag granskar min kärlek. Då ni är tungsint, så är det emedan sångens själ sprängde sig i sin ävlan att ta gestalt...»

Hon fullbordade ej meningen. Varför är hon tungsint? Emedan hennes kärleks själ är mindre än hon hoppades?

Då vi kommo tillbaka från vår promenad, sjönk hon ned på bänken under eken. »Tror ni jag menade att jag alltid är olycklig?» frågade hon. Hennes ord tyckas alltid säga mera än hon menar. Hon ger demnågot av sin egen mångsidigt utvecklade ande. Jag skrattade.

»Hur skulle jag kunna mena det, då jag alltid hör i mina öron: 'Herbert finns ju!'» Sedan blev hennes kär-

lek vältalig. Jag glömde vad jag visste om dina teorier och värmdes av hennes eld. Jag tänkte lika stort om framtiden som hon. Hon behärskades åter av sina förhoppningar.

Medan hon gick av och an med ungdomligt spänstiga steg i trädens skugga, talade hon om vad de kommande åren måste bli tillsammans med dig. I)u är över all beskrivning välsignad, Herbert. Men om hon misstar sig?

D. K.

XXXV.

FRÅN DENSAMME TILL DENSAMME.

Stanfords universitet, Den 27 november 19—.

Tala ut! Vad som skall liända kan jag endast gissa mig till, men du måste säga henne vad hon är för dig. Upplys

henne!

Detta är det fjärde brevet på sju dagar om Hester. J ag försöker göra dig bekant med henne. Det behövde jag inte, om du älskade henne. Så hon älskar dig! Men hon tror att ditt lugn är djup och din tystnad bön. Hennes stolthet är hennes skydd, men hon trånar efter det ord som inte kommer. Hon har aldrig varit riktigt säker, och jag tackar Gud för det. Hester har alltid hyst en viss farhåga och ett tvivel, och det är detta som skall rädda henne då natten kommer och stormen bryter ut över hennes huvud.

Är du också tacksam för att hennes instinkt har tjänat henne troget och att hon aldrig riktigt tagit emot den gåva som skenbart erbjöds henne?

Du har rätt att få veta skälet till mitt nya angrepp. Det är att jag har lärt känna styrkan av hennes kärlek. »Du är över all beskrivning välsignad», sade jag för två dagar sedan, men efter du tillbakavisar välsignelsen, måste Hester få veta det, och du måste säga henne allt. Herbert, jag är din vän. pane Kempton.

XXXVI.

FRÅN HERBERT WACE TILL DANE KEMPTON.

The Ridge, Berkeley, Californien, Den 29 november 19—.

En sådan skur av brev! Och en sådan virrig Dane Kempton! Vårt västamerikanska solskens vin har stigit dig åt huvudet och hettat upp dig för mycket. Jag är glad åt att Hester och du ha funnit varandra så fort och så intimt, glad åt att du är under hennes trollmakt, liksom j ag vet att hon är under din; men j ag är inte glad då du trollar in dig själv i henne och tillskriver hennes hjärta ditt eget hjärtas aningar. Ty du är sjukligt inbillningsfull och läser säkert dina egna tvivel och farhågor i hennes outtalade och oanade tankar.

Tro mig, i stället för att finna sin kärleks själ mindre än hon hoppats skänker hon den snarare ganska ringa uppmärksamhet. Hon är för upptagen — och för förståndig. Hon liksom jag har inte tid. Vi äro arbetare, icke drömmare, och våra minuter äro för fyllda för att vi skulle slösa bort dem på ett evigt vägande och mätande av hjärtats pulsslag.

Dessutom är Hester för storslagen för sådana bagateller. Hon är den sista kvinna i världen att luta sig ner över vågen för att se efter att hon får full valuta.

185

Kärlekens väsen. 13.Det lämna vi åt tarvligare naturer, som tillbringa sin förlovningstid med att högljudt bedyra hur outsäglig, omätlig och outsläcklig deras kärlek är, som om den ena ständigt fruktade att den andra skulle anse sig ha gjort en dålig affär. Vi schackra och köpslå ej om våra känslor, Hester och jag. Du tar säkert miste och rör upp en storm i ett glas vatten.

»Tala ut!» säger du. Om inte mitt samvete vore rent, skulle detta vålla mig oro. Men som det nu är, vad har jag hållit hemligt? På vad sätt har jag handlat svindlaraktigt? Och vem är det som ropar: »bedragare»? Tala ut — om vad då?

Du ber mig säga henne vad hon är för mig; det vore att säga henne vad hon redan vet, att hon är Moderkvinnan, att hon av alla kvinnor är mig kärast, att av alla livets vägar är den mig mest till behag, där jag får gå vid hennes sida, att jag med henne skall finna det högsta uttrycket för mitt jag och dess innersta liv, och att jag i allt detta ärar henne på det vackraste, upp-höjdaste sätt varpå en man kan ära en kvinna. Säg henne detta, Dane. För all del säg henne det.

»Å, inte menar jag så», hör jag dig säga. Nåja, låt mig då på mitt sätt säga dig vad du menar och be dig säga henne det å mina vägnar. Som mina ögons lust är hon ingenting för 111ig. Hon är inte en sinnes-vällust, en leksak för min tankes utsvävningar och känslans apoteos. Hon är inte en kvinna som gör min puls feberaktig och

111ig själv vanvettig. Ej heller är hon en kvinna som kommer mig att glömma min mandom och stolthet för att darrande kasta 111ig ner för hennes fötter och tjattra som en apa. Hon är inte en kvinna som bringar mina tankar i oreda och världen

186ur led och gör mig virrig och rusig av det djuriska inom mig, så att jag är färdig att offra sanning, heder, plikt och livsmål för att få äga lienue. Hon är inte en kvinna som kan förmå mig att dränka ära och jämvikt och ett riktigt uppförande i den blinda könslidelsens virvel. Hon är inte en kvinna som hos mig väcker ett så okuvligt begär att jag för dess tillfredsställelse skulle kunna begå en enda dålig handling eller tillfoga den obetydligaste bland mänskliga varelser det ringaste ondt. Hon är inte den skönaste kvinna den Allsmäktige någonsin satt på sin fotapall. (Det har funnits och finns många lika sanna, rena och ädla kvinnor som hon.) Hon är inte en kvinna till vars bedårande jag måste annonsera mina varors förträfflighet genom att svettas fram sonnetter till henne eller kuttra serenader för henne eller begå dårskaper för henne. Med ett ord, hon är för mig ingenting av vad den konventionella kärlekens kvinna är för mannen.

Men vad är hon då för mig? Hon är mitt andra jag så att säga, min goda kamrat och medarbetare och den som skall dela min glädje. Med sitt kvinnliga kompletterar hon mitt manliga och gör oss till ett helt och det i föreningens högsta civiliserade bemärkelse. Hon är för mig höjdpunkten av kvinnornas tusentals generationer. Det ville civilisation till för att skapa henne, liksom det vill civilisation till för vårt äktenskap. Hon är för mig kontrahenten i ett gudsäktenskap, ty vi bli gudar, vi halvdjur, då vi sätta munkorg på djuret och ej hotas av dess brummande. Hon är min hustru inför Gud och mina barns mor.

Säg henne alltså detta, säg henne allt vad du vill, du käre gamle virrige, moderlige poetpappa — som om detta gjorde något från eller till! Herbert.

XXXVII.

FRÅN DANE KEMPTON TILL HERBERT WACE.

Stanfords universitet, Den 3 december, 19—.

Det är inte tre veckor sedan du satt hos mig och talade om Hester. Du medgav många saker den kvällen, bland annat att flickan aldrig bragte dig ur jämvikten. Du upprepade noggrant allt vad du hade skrivit. Du förlovade dig inte emedan Hester är olik alla andra i världen, utan emedan hon är lik dem. Du tog henne för vad som är typiskt hos henne, inte för det individuella. Du föredrog att närma dig henne innan du drevs fram emot henne, emedan du var rädd att känslans impuls skulle ha hindrat ett rationellt val. Du sträckte ut din hand efter Hester Stebbins i hopp att lura naturen, för att det skulle resas en mur mellan ditt hjärtas nycker och dig själv, i fall det skulle bli upproriskt. Du lät mig förstå att detta är den nya skolan, att så leva materiens och jagets herrar.

Medan du talade, undrade jag över kvinnan Hester och vad slags älskog som existerade er emellan och om hon var tarvlig och utan behag trots sin kultur och sångens gåva. »Antingen älskar hon honom för högt för att förstå eller ha styrka att oroa sig, eller också

188är hon som han av den nya skolan», tänkte jag. Jag satt och betraktade dig, såg din ungdomlighet, överraskad av vreden i din blick och melankolien på dina läppar. Du föreföll hopplös och hjälplös. Jag slöt ögonen. »Vad lämnar han kvar åt sig själv?» undrade jag. »Hur skall han kunna vandra »de vägar som gråa huvuden avsky?» Mitt eget huvud sänktes som inför en oersättlig förlust. Jag hade återfunnit mina omsorgers son endast för att finna honom härjad liksom av sorg, det första solskenet hade försvunnit från hans ansikte, och hans hjärta var tungt. Ett ord, en glimt som tändt din blick på det vanliga sättet, en omedveten handrörelse, en liten tystnad sedan du nämnt hennes namn, skulle ha kommit mig att tro att jag inte hade förstått dig och att allt var bra. Natten gick under dina planer och anafyser. Vi skildes med en känsla av blygsel över att ha skrivit och talat så länge och med sådan hetta och till så liten nytta.

Du förstår inte hur detta kan vara något svar på ditt sista brev. Det skall jag säga dig. Det visar dig att du förklarade dig tillräckligt den där natten då vi talades vid.

Du säger att Hester är den kvinna som kompletterar din manlighet. Det låter som om en älskare talade, men jag vet nu händelsevis att hon inte är den omotståndliga kvinnan. Det upptäckte jag alldeles av en tillfällighet — några ord i ett brev, en ytterligare komprometterande bekräftelse av faktum, ditt utdragna försvar av din ståndpunkt under ett helt års brevväxling och slutligen en öppen muntlig förklaring. Vad hjälper det nu att du skriver vackert? Du älskar inte Hester. Du vill ha henne till mor åt

189dina barn, ocli du för in henne i ditt liv mera av beräkning än av drift.

Kärleken är inte lusta, och det är bra. Men endast det omotståndliga äktenskapet är det rätta. Endast över detta vilar sakramentets helgd. Det ridderliga i ditt sista brev gäller mindre flickan än dina egna syften. Det är inte för att Hester är den hon är som »av alla livets vägar är den dig mest till behag, där du går vid hennes sida», utan emedan denna väg är den du framför alla andra valt för din hustru att vandra. Moderkvinnan är legio, och du vägrar att specialisera.

Hester lutar sig inte ner över vågen för att se efter att hon får full valuta, men hon håller på sin värdighet, och när hon är fattig vill hon inte räkna sig som rik. Alltsedan du meddelade henne din önskan att hon skulle bli din, har Hester känt att hon spelade en obetydlig roll i din livsplan, att du gav föga av dig själv i gengäld för henne. Hon älskade dig och tillstod det, men hon har aldrig varit fycklig. Kärlekens tragedi är ej (som man ofta tror) den obesvarade kärleken, utan den fattigt besvarade kärleken. Det är bättre att bli försmådd öppet och ärligt än att med svag ömhet behållas i ett tarvligt syfte. Inser du inte detta, Herbert? Du ingriper skadligt i flickans liv. Hon kommer att fordra vad du undanhåller henne, ehuru inte ett ord kommer över hennes läppar; hon skall törsta efter det i åratal, skall själv krympa samman tack vare din brist på kärlek, tills hennes egen kärlek förefaller henne som en dröm, någonting vacklande, obestämt och illusoriskt. Och du är alltjämt vänlig. Du ägnar dig åt hennes intressen, befordrar hennes lycka efter bästa förmåga, men din förmåga

190räcker ej så långt som till liennes lycka. Det är inte clina handlingar, det gäller bevekelsegrunden för dina handlingar, och Hester kommer att förstå att hon aldrig har gjort något intryck på dig. Du vördar mo-derskapet, men du älskar inte Hester. Säg henne detta och hindra henne från att ingå en förening där hon måste känna sig halvt nyttig, halvt hustru, halvt lycklig och därför helt och liållet olycklig.

Det är inte Hesters fel att du inte kan älska henne, och kanske är det ej heller hennes olycka. Man behöver ej ta så illa vid sig. Av två personer, den ena älskande och den andra ljum, har den likgiltige övertaget. Kan ett träd försvara sig mot vedhuggarens yxa? Vad skulle det tjäna till att känna smärta under huggen? Vi rå ej för om vi älska eller inte älska, och inga ansträngningar kunna dra till oss den kärlek som är oss förnekad. Det tjänar till ingenting att lida av obesvarad kärlek.

Vad jag nyss sagt är en trosartikel som ofta motsä-ges av erfarenhetsläran, ty det kan förekomma misstag, och den som inte älskar kan förlora på det. Om du bara kunde vänta och se henne i hela hennes skönhet, innan du kallar henne till dig! Ännu ett år och Hester blomstrar kanske för dig i lidelsefull blomning, och hennes ansikte väcker dig till liv. Ännu ett år och du upptäcker måhända att hon verkligen är den kvinna som bör visa dig vägen och följ a dig, hennes röst blir sång och hennes ögon dagens ljus. Ännu har du inte pejlat hennes djup, och du skulle använda henne till obetydliga sysslor. Stig åt sidan, käre Herbert. Det är bättre.

Jag har spelat en ledsam roll. Jag kan bli beskylld

191för att ha varit både en Dmitri Rudin och en Jago för dig- J ag ber dig tro att det inte har varit lätt för mig-Jag har uttalat de allvarligaste ord, har eggat dig med vänskapens gissel som driver långt. Jag såg bort till de dagar som nalkades dig från tidens blåvita horisont, och jag såg dem gråna för en kvinna som jag höll av, bli gråa och stilla som graven över en död kärlek, och lijärtetunga för en man som ,är min son.

Alltid helt och hållet din Dane Kempton.

XXXVIII.

FRÅN HESTER STEBBINS TILL HERBERT WACE.

Stanfords universitet, Den 15 december 19—.

Slut och förbi. Det blir som jag sade i går kväll. Herbert, det finns ingen orsak till vrede; tro mig, det finns det inte. Jag gör vad jag inte kan låta bli. Du har inte förändrats, men det har min tro på dig, och jag kan inte hyckla en lycka som jag inte känner.

Å, men jag skrattar, min käre vän, jag skrattar åt att jag kunde inbilla mig slita 111ig ifrån dig med våld. Har du någonsin älskat mig? Den där strålande sol-skensmorgonen, då du tog min hand och bad mig bli din hustru', tycks mig ligga långt tillbaka i tiden. Jag borde ha förstått — hela felet är mitt — jag borde ha vetat att du inte älskade mig, jag borde ha varit full av vrede och blygsel i stället för av lycka. Hela felet är mitt.

När du talade i går kväll, stod jag vid fönstret och undrade vad allt detta bråk skulle betyda. J ag kunde ju vara lugn då jag insåg att jag inte tillfogade dig något djupt sår. Jag vållade på sin höjd en mycket självtillräcklig man en besvikelse. Herre Gud, hur

193kunna kvinnor få mod att ta tillbaka sin kärlek från män som älska dem? Detta martyrskap slipper jag.

Farväl, Herbert. Låt oss tänka lugnt på varandra, sedan vi ha hjälpt varandra över en så lång sträcka av livet. Farväl, käre.

Alltid din vän.

Hester Stebbins.

194

XXXIX.

FRÅN HESTER STEBBINS TILL DANE KEMPTON.

Stanfords universitet.

Den 18 december 19—.

Herbert har analyserat situationen och kommit till den slutsatsen, att min brist på tillfredsställelse beror på ett omåttligt lyckobegär. »Du skulle inte tänka så mycket på dig själv», säger han. Stackars käre unge Herbert! Han är mycket ung och kan ännu ej förstå hur mycket det finns hos en själv som man måste tänka på. Jag kom till insikt om detta uppe i bergen i dag. Det var grått och byigt. Vad är väl denna själviskhet annat än en drift att göra det bästa möjliga av livet? Ni och jag och våra likar äro gamla i förtid, det är skälet varför vi inte äro hänsynslösa. Våra drömmar göra oss mogna. J ag var endast en flicka då Herbert sade att han ville gifta sig med mig, men jag var gammal nog att fatta hela betydelsen av detta förbund, vilket han inte kunde. I ett ögonblick hade jag gjort vandringen till graven och tillbaka igen. Jag betraktade de lätta, snabba molnen som gledo fram över det blå, och jag kände att jag hade hunnit i kapp med livet, jag hade nått de underverk som hägrade på min drömhimmel.

195Sedan såg jag på honom och solskenet bredde sig över mitt ansikte och narrade mig att skratta (eller gråta)

— jag var så mycket mer än lycklig, ty jag var så alltför säker på att han behövde mig.

Jag är glad åt att jag gick dit upp i dag. Utsikten från bergen var skön. (Ni hör att jag inte är olycklig!) J ag stod på en klippa och såg mig omkring och tänkte på er, på Barbara — jag tycker att jag känner henne

— och på Herbert. Han och jag hade ofta varit där uppe. Å, de glupska minnena! Men vad voro vi annat än en

ung man och en ung kvinna som utan att ha piskats till likgiltighet av olyckan, utan att vara trötta eller sjuka, togo varandra på vinst och förlust, emedan de tyckte att de passade ihop? Just det gjorde vi, det vet Herbert alldeles säkert. Jag svek honom; han hoppades på större undfallenhet. Äktenskapet är en hasard, mr Kempton, erkänn att det är det, och en man gör mycket då han förbinder sig att göra en kvinna till sina barns mor — ja, till och med till sina barnbarns farmor. Vad annat och vad mera? Jag skulle aldrig ha varit med helt i min mans liv, som dess kamrat och följeslagerska. Det visste Herbert klart och jag dunkelt, men jag handlade klart i mitt dunkel. Det var svårt att handla. Det gjorde mig andfådd och litet rädd för mig själv

— som om jag hade dödat något kärt — och även tårögd och krampaktigt längtade efter ert deltagande och ert gillande.

Jag sade honom att jag en lång tid icke förstått, utan trott mig älskad och åtrådd och vald för honom av Gud; jag trodde att han längtade efter det jag ägde av själfullhet och mysterium, trodde att hela lians

196jag behövde mig och trotsade länder och hav för att komma till mig. Sedan, då jag trycktes av brist och började höra tystnaden som följde på mina obesvarade ord, blev jag själv allvarlig och tyst. Han hade upphört att älska mig, sade jag, och jag väntade. Något tycktes stå och väga, men jag kunde ännu älska! Jag fäste stor vikt vid varje tröstande ord han fällde och hoppades envist på framtiden. Allt detta sade jag till Herbert om kvällen, då jag förklarade mig, och han bleknade. »Ni skena i väg, och jag kan inte följa er. Vad står på, Hester?» Han smålog i sin ångest. Men i hans mildhet låg något befallande som ålade mig att bli annorlunda än jag var och förbjöd mig att hemligt kräva vad jag nu tagit mod till mig att öppet begära. Hans manlighet var starkare än min kvinnlighet, och jag ilade emot honom igen. »Min make», viskade jag med mina händer i hans. Detta till och med sedan jag förstått, käre herr Kempton.

Det är ett bedrövligt virrvarr. Om man bara kunde lämpa känslan efter teorien! Det är inte för en teori som jag vägrar att bli Herberts hustru. Om jag älskade honom tillräckligt, skulle jag till och med kunna avstå från kärleken för hans skull. Han häntydde på detta och betraktade mig liksom på avstånd, där jag stod protesterande och vägrande. Om jag älskade honom tillräckligt, kunde jag försaka själva kärleken för hans skull. Det ser ut som om det vore ett fel någonstädes, som om det vore gensträvighet någon-städes i min hängivenhet och själviskhet i min kärlek. Just som han ämnade gå, greps jag av samvetskval och försökte tvinga mig att tänka att jag inte hade

197blivit förnärmad, att det är en ära för en kvinna att bli eftersträvad, sak samma i vad syfte, att varje gagn är ett ädelt gagn, att vi i alla fall skola dö, antingen vi varit älskade eller endast använda till nytta. Om Herbert Wace vill ha en hustru och anser mig lämplig, så är det ju godt och väl. Jag tänkte allt detta och handlade som jag tänkte. Jag sträckte emellertid ej ut min hand för andra gången för att hålla kvar den man som hade tvingat mig att uppleva detta.

Det finns en ung man här som älskar mig. Om Herberts ansikte kunde stråla som hans om också bara i en timme, tror jag att jag kunde bli lyckligare än jag någonsin har varit. Och det skulle inte grumla min lycka, om denna kärlek gällde någon annan än mig själv. Säg att ni tror mig. Ni måste veta det 0111 mig, att jag framför allt annat i världen ber om att insikt i kärlekens väsen en gång måtte komma över den man på vilken jag offrat min ungdoms kärlek.

Frågar ni vad som står mig åter, käre vän? Arbete och tårar och min orubbade dröm. Tro mig, jag är icke att beklaga.

Hester.